

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

KUVENDI

PROJEKTLIGJ

Nr. _____/2016

KODI I DREJTËSISË PËR TË MITUR

Në mbështetje të neneve 78 dhe 83, pika 1 të Kushtetutës, me propozimin e një grupi deputetësh,

KUVENDI
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

VENDOSI

Kreu I

Dispozita të Përgjithshme

Neni 1

Objekti i Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur

1. Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur (në vijim Kodi) përmban rregullime të posaçme lidhur me përgjegjësinë penale të të miturve, rregulla procedurale lidhur me hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, ekzekutimin e dënimit [penal](#), rehabilitimin ose të çdo mase tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin, si dhe një të mitur viktimë dhe/ose dëshmitar të veprës penale.
2. Ky Kod përmban rregullime edhe për të rinjtë nga mosha 18 deri në 21 vjeç sipas parashikimeve në nene të veçanta të tij.

Neni 2

Qëllimi i Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur

Qëllimi i këtij Kodi është:

1. Të garantojë një kuadër ligjor mbi drejtësinë penale për të mitur që është në përputhje me Kushtetutën, Konventën e [OKB-Organizatës së Kombeve të Bashkuara](#)

Commented [u1]: Nuk duhet te perdoren akronime

për të Drejtat e Fëmijëve dhe standardet e normat e tjera ndërkombëtare që kanë për qëllim mbrojtjen e të miturit dhe mbrojtjen efektive të interesit më të lartë të të miturit;

2. Të promovojë riintegrimin e të miturit në konflikt me ligjin penal dhe që i mituri të luajë në shoqëri një rol sa më të dobishëm;
3. Të garantojë rishoqërimin dhe rehabilitimin e të miturit që ka kryer vepra penale;
4. Të mbrojë të drejtat e të miturit në rastet kur është dëshmitar dhe/ose viktimë e veprës penale;
5. Të parandalojë riviktimizimin dhe viktimizimin e dytë të të miturit i cili më parë ka qenë viktimë e një veprë penale;
6. Të parandalojë përsëritjen e veprave penale prej të miturit;
7. Të mbrojë parimet e rendit publik në procesin e administrimit të drejtësisë penale për të mitur;
8. Të rrisë përgjegjshmërinë dhe profesionalizmin e organeve kompetente në administrimin e çështjeve të drejtësisë penale për të mitur;
9. Të garantojë masa edukative dhe parandaluese për të miturit që kryejnë vepra penale dhe sigurojë ngritjen e mekanizmave mbikëqyres për zbatimin e tyre.

Commented [u2]: Mos ndoshta ky parim duhet të jete ne fushen e veprimit dhe rregullimit te ligjeve te tjera

Neni 3 Përkufizime

Në kuptim të këtij Kodi:

1. "Organ kompetent / ~~pjesëmarrës~~ në administrimin e drejtësisë penale për të mitur" është, sipas rastit, gjyqtari, prokurori, punonjësi i policisë gjyqësore, punonjësi i policisë së shtetit, avokati, psikologu, punonjësi social, ndërmjetësi, punonjësi i Njësisë së Mbrojtjes së Fëmijëve dhe të shërbimit të provës, punonjësi i institucionit të rehabilitimit të të miturve dhe paraburgimit e burgjeve, si dhe çdo strukture/zyrtar tjetër që përfshihet në këtë proces, të cilët ushtrojnë përgjegjësitë dhe kompetencat e parashikuara në këtë Kod dhe që janë të trajnuar dhe specializuar në çështjet penale me të mitur dhe të rinj;
2. "I mitur" është çdo person nën moshën 18 vjeç;
3. "I mitur në konflikt me ligjin" është personi nga mosha e përgjegjësisë penale deri nën moshën 18 vjeç, ndaj të cilit ekziston një dyshim i arsyeshëm, është i akuzuar, është marrë si i pandehur dhe/ose është dënuar me vendim gjyqësor për kryerjen e veprës penale;
4. "Moshë minimale e përgjegjësisë penale" është mosha 14 vjeç e të miturit për krimet dhe mosha 16 vjeç për përgjegjësinë e të miturit për kundërvajtjet penale të parashikuara nga Kodi Penal;
5. "Interes më i lartë i fëmijës" është parimi që lidhet me sigurinë, mirëqenien, mbrojtjen e shëndetit, edukimin dhe arsimin, zhvillimin, rishoqërimin, rehabilitimin dhe interesa të tjerë të të miturit të cilat përcaktohen bazuar në standardet ndërkombëtare, në karakteristikat individuale të të miturit, si dhe vlerësimi i këtij interesi prej vet të miturit;
6. "Drejtësi penale për të mitur" është procedura që lidhen me krimet dhe kundërvajtjet penale, duke përfshirë hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, ekzekutimin e dënimit, çdo masë tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin, viktimë ose dëshmitar të një veprë penale;

Commented [u3]: Sugjerojmë që termat për të cilat jepen përkufizimet të renditen sipas rendit alfabetik.

Commented [u4]: Nderhyrja ne tekst per te ruajtur uniformitetin e terminologjise se perdorur

7. “Shmangie” është masa alternative për mosfillimin ose pezullimin ndaj ndjekjes penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin sipas parashikimeve të nenit 58 të këtij Kodi;
8. “Masë e drejtësisë restauruese” është çdo masë, e cila lejon një të mitur në konflikt me ligjin të kuptojë përgjegjësinë dhe të korrigjojë pasojat e një veprë penale, të kompensojë dëmet dhe/ose të pajtohet me viktimën/palën e dëmtuar dhe persona të tjerë të prekur nga vepra penale, ku i mituri që ka kryer veprën penale dhe pala e dëmtuar, marrin pjesë së bashku në mënyrë aktive për të zgjidhur pasojat e një veprë penale, zakonisht me ndihmën e një pale të tretë të pavarur;
9. “Ndërmjetësim” është procesi i zgjidhjes jashtëgjyqësisht dhe përmes dialogut mes një të mituri që ka kryer veprën penale dhe viktimës, i cili realizohet nga ndërmjetësi dhe synon të zgjidhë mosmarrëveshjen mes tyre dhe pasojat që vijnë nga vepra penale si edhe të përmirësojë marrëdhëniet midis tyre pavarësisht nëse zbatohet ose jo si masë shmangieje;
10. “Përfaqësues ligjor” është prindi, i afërmi ose kujdestari i të miturit, i cili merr pjesë në procedurën e drejtësisë penale për të mitur për të mbrojtur interesat e të miturit;
11. “Përfaqësues procedural” është personi i caktuar nga autoriteti procedues nga lista e dërguar nga Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës që do të kryejë përfaqësimin procedural të të miturit në mungesë të përfaqësuesit të tij ligjor ose në rast konflikti interesi mes tij dhe të miturit dhe ka të drejta përfaqësuese në emër të të miturit në konflikt me ligjin ose të miturit dëshmitar/viktimë me qëllim për të mbrojtur interesin më të lartë të të miturit;
12. “I mitur viktimë” është personi nën 18 vjeç, të cilit i është shkaktuar dëm moral, fizik ose material, që rrjedh direkt nga vepra penale;
13. “I mitur dëshmitar” është personi nën 18 vjeç, i cili mund të ketë informacion lidhur me veprën penale;
14. “Viktimizimi i dytë/i përsëritur” është gjendja kur një të mituri viktimë e veprës penale mund t’i shkaktohet dëm, si rezultat i pjesëmarrjes në procesin e drejtësisë penale;
15. “Ri-viktimizim” është shkaktimi i dëmit të miturit viktimë e veprës penale, si rezultat i një veprë të re penale që ka lidhje me të parën;
16. “Qendër/institucion për rehabilitimin e të miturit” është një strukturë ose program ku vendosen të miturit e dënuar ose jo, e cila është e pajisur me infrastrukturën dhe personelin e duhur për të përmbushur nevojat e veçanta të të miturve dhe të ekzekutimit të vendimit gjyqësor;
17. “Rishoqërimi/rehabilitimi” është inkurajimi dhe zhvillimi, në kuptim të përgjegjësisë së të miturit, e ndjenjës së respektimit të të drejtave të të tjerëve, për të nxitur dhe mundësuar zhvillimin e shëndoshë fizik, mendor, shpirtëror, moral dhe shoqëror të të miturit dhe për ta përgatitur atë që të rikthehet në shoqëri;
18. “I afërm” është personi që ka lidhje familjare, gjinie ose krushqie me të miturin;
19. “Stimul” janë disa përfitime shtesë përveç atyre që i mituri gëzon rregullisht, të cilat jepen për shkak të sjelljes së mirë dhe të respektimit të programit të rehabilitimit dhe riintegrit;
20. “Informacion” nënkupton një informacion që është i përshtatshëm dhe i kuptueshëm për moshën dhe arsyetimin e të miturit dhe që do të jepet për t’i mundësuar atij të ushtrojë plotësisht të drejtat, përveçse kur dhënia e këtij informacioni është në kundërshtim me interesin më të lartë të të miturit;
21. “Alternativë e dënimit me burgim” është masat që mund të vendosen ndaj të miturit nga sistemi i drejtësisë penale në të gjitha fazat e tij, të cilat nuk konsistojnë në kufizimin/heqjen e lirisë.

Commented [u5]: Terminologji me e sakte do ishte “perfaqesues institucional”

Commented [u6]: Rehabilitim eshte terminologjia me e sakte qe perputhet edhe me ate te perdorur ne ligje te tjera, si Kodi Penal, Ligji per te denuarit, Ligji per Ekzekutimin e Vendimeve Penale, etj.

Commented [u7]: Sugjerojme te percaktohet se deri ne ç’skallë do jetë i afërmi?

22. “Njësi e Mbrojtjes së Fëmijës” është struktura për mbrojtjen e të miturit në nivel vendor sipas ligjit në fuqi “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”.
23. “Person i besuar” është personi madhor i kërkuar nga i mituri dhe i pranuar nga gjykata i shoqëron të miturin në fazat e procedimit penal;
24. “I ri” është personi nga mosha 18 vjeç deri në 21 vjeç që akuzohet për kryerjen e një veprë penale, viktimë dhe dëshmitar i veprës penale.

Neni 4

Fusha e zbatimit të dispozitave të Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur

1. Ky Kod zbatohet vetëm për procedurën e administrimit të drejtësisë për të miturit në konflikt me ligjin, si dhe për të miturit viktimë dhe/ose dëshmitarë të veprave penale.
2. Në rastet e parashikuara në nenin 28 pika 5 dhe neni 128 pika 5 të këtij Kodi, ky Kod zbatohet edhe për një person të moshës nga 18 deri në 21 vjeç, nëse ky është i pandehur për një veprë penale të kryer kur ka qenë i mitur.
3. Rregullimet e parashikuara në këtë Kod nuk përfshijnë të miturit që kryejnë vepra penale nën moshën e përgjegjësisë penale ndaj të cilëve nuk fillon procedimi penal ose nëse ka filluar, pushohet menjëherë. Në këtë rast vihen në lëvizje strukturat e mbrojtjes së fëmijëve dhe zbatohen gjithë masat e parashikuara nga ligji për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve, me qëllim që atyre t’u sigurohen të njëjtat garanci procedurale, ndihmë dhe shërbime si për të miturit në konflikt me ligjin/viktimë ose dëshmitar për sa i përket procesit të marrjes në pyetje dhe kontaktit me organet e policisë dhe prokurorisë.

Commented [u8]: Nuk ka nevojë për kaq detajime në titujt e dispozitave. Mjafton të përdoren termat kyç që reflektojnë deri në një masë përmbajtjen e dispozitës

Commented [u9]: Sugjerojme të jeni objekt rregullimi i këtij Kodi. Eshtë e vertete që ligji nr.18/2017 parashikon disa dispozita për ndjekjen e këtyre fëmijëve nga njësitë e mbrojtjes së fëmijëve por vlerësojmë se është ky Kod që duhet të parashikojë një rregullim ligjor të detajuar. Psh çfarë ndodh me fëmijët nën moshën e përgjegjësisë penale që kryejnë vepra me rrezikshmëri të lartë shoqërore?

Neni 5

Raporti me ligjet e tjera

Dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit.

Commented [u10]: Në fakt Kodi i të miturve duhet të përmbajë apriori rregullim më të favorshëm për të miturit se sa ligjet e tjera. Lënia në diskrecion rast pas rasti për tu vlerësuar nga organet e sistemit të drejtësisë penale mund të lërë diskrecion për vlerësim subjektiv.

Neni 6

Legjislacioni i zbatueshëm

1. Ky Kod bazohet në parimet e sanksionuara nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, nga Konventa e OKB për të Drejtat e Fëmijës, nga të gjitha aktet e tjera ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë dhe parimet e njohura në nivel ndërkombëtar lidhur me drejtësinë penale për të miturit.
2. Dispozitat e këtij Kodi nuk mund të interpretohen ose zbatohen në mënyrë që të kufizojnë ose reduktojnë garancitë dhe Rregullat Standard Minimum lidhur me drejtësinë penale për të mitur si dhe të drejtat e shprehura në aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, *Acquis* të Bashkimit Evropian dhe Konventën e OKB për të Drejtat e Fëmijës.

Neni 7

Mosha e të miturit subjekt i këtij Kodi

1. Për qëllime të përgjegjësive penale për krimet, konsiderohet i mitur, personi i cili ka arritur moshën 14 vjeç, por jo 18 vjeç në kohën e kryerjes së krimet.
2. Për qëllime të përgjegjësive për kundërvajtjet penale, konsiderohet i mitur, personi i cili ka arritur moshën 16 vjeç, por jo 18 vjeç në kohën e kryerjes së kundërvajtjes penale.
3. Në rastin kur mosha e personit është e pamundur të përcaktohet saktë, por ka arsye të besohet se është i mitur, ai konsiderohet i tillë në kuptim të këtij Kodi derisa të përcaktohet mosha e tij.
4. Parashikimet e pikës 3 të këtij neni zbatohen edhe për rastet e të miturve viktimë ose/dhe dëshmitarë të veprës penale.

Commented [u11]: Pikat 1 dhe 2 të këtij neni krijojnë përsëritje të panevojshme me përkufizimet e dhëna tek neni i përkufizimeve. Sugjerojmë që ose të lihen atje ose këtu.

Kreu II

Parime të drejtësisë penale për të mitur

Neni 8

Shtirja e parimeve të drejtësisë penale për të mitur

1. Parimet e këtij Kodi kanë efekt në të gjithë përmbajtjen e tij dhe zbatohen nga çdo individ dhe organ kompetent në të gjitha veprimet dhe vendimet e tyre lidhur me të miturin në konflikt me ligjin, të miturin viktimë ose/dhe dëshmitar i veprës penale.
2. Parimet e këtij Kodi zbatohen edhe në veprimet administrative të policisë dhe të organeve të tjera që kryejnë veprimtari administrative në kuadrin e drejtësisë penale për të mitur.

Neni 9

Prezumimi i pafajësisë

1. Çdo i mitur në konflikt me ligjin prezumohet i pafajshëm, derisa nuk vërtetohet fajësia e tij me vendim gjyqësor të formës së prerë.
2. Çdo dyshim për akuzën ndaj të miturit çmohet në favor të tij.

Neni 10

Parimi i interesit më të lartë të fëmijës

1. Organet kompetente dhe organet proceduese, në çdo vendim dhe veprimtari të ndërmarrë në zbatim të këtij Kodi, duhet të kenë si konsideratë parësore interesin më të lartë të të miturit.
2. Vendimet dhe aktet e organeve kompetente duhet të përmbajnë një argumentim të posaçëm lidhur me mënyrën se si është analizuar dhe si do të sigurohet realizimi i interesit më të lartë të të miturit.

Neni 11

Parimi i mbrojtjes nga diskriminimi

1. Të drejtat që burojnë nga ky Kod i garantohen pa asnjë lloj diskriminimi çdo të mituri në konflikt me ligjin, viktimë ose dëshmitar, pavarësisht nga gjinia, raca, ngjyra, etnia, gjuha, identiteti gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja ekonomike, arsimore ose shoqërore, shtatzania, përkatësia prindërore, përgjegjësia prindërore, gjendja familjare ose martesore, gjendja civile, vendbanimi, gjendja shëndetësore, predispozicionet gjenetike, aftësia e kufizuar, përkatësia në një grup të veçantë dhe çdo gjendje tjetër e të miturit, prindërve ose përfaqësuesve ligjorë të të miturit.
2. Çdo i mitur duhet të jetë efektivisht i mbrojtur nga të gjitha format e diskriminimit ose ndëshkimit për shkak të pozitës, veprimtarive, ~~opinioneve~~ mendimeve të shprehura ose bindjeve të prindërve, të përfaqësuesve ligjorë ose të anëtarëve të familjes së tij.

Commented [u12]: Sugjerohet të pastrohet nga fjalët e huaja të cilat duhet të shqipërohen.

Neni 12

E drejta për zhvillim harmonik

- ~~1.~~ Në çdo vendim dhe procedurë lidhur me drejtësinë penale për të mitur mbahet në konsideratë e drejta e të miturit për zhvillimin fizik, mendor, shpirtëror, moral dhe shoqëror.
- ~~2.1.~~ Vendimet dhe aktet e organeve kompetente duhet të përmbajnë një argumentim arsyetim të posaçëm lidhur me mënyrën se si është analizuar dhe si do të realizohet zbatimin e pikës 1 të këtij nenivlerësuar e drejta e të miturit për këtë zhvillim.

Commented [u13]: Sugjerojmë që pikat 1 dhe dy të shkrihen në një pikë të vetme dhe të riformulohet pika 2.

Formatted: No widow/orphan control, Don't adjust space between Latin and Asian text, Don't adjust space between Asian text and numbers

Neni 13

Parimi i proporcionalitetit

Çdo masë e marrë ndaj të miturit në konflikt me ligjin duhet të jetë në raport me rrethanat e kryerjes së veprës penale dhe personalitetin e të miturit, në përputhje me nevojat që lidhen me moshën, edukimin dhe arsimimin e të miturit, me kushtet personale, familjare sociale dhe ambientale, si dhe nevojat zhvillimore dhe nevoja të tjera të të miturit përfshirë, nëse është rasti, edhe nevojat e veçanta.

Commented [u14]: Kush do konsiderohet "nevojë e veçantë"? Do të lihet e paelaboruar?

Neni 14

Përparësia e masave alternative të shmangies

1. Për arritjen e qëllimeve të këtij Kodi dhe të ligjeve të tjera që kanë lidhje me drejtësinë për të mitur, në procedurën e drejtësisë penale për të mitur përparësi u jepet masave alternative të shmangies nga procedimi penal.
2. Sa herë është e duhur, e mundshme dhe e nevojshme, [shmangjet vënia në lëvizje e të miturit në konflikt me ligjin trajtohen pa ju drejtuar](#) procedurës gjyqësore [për të miturit në konflikt me ligjin](#), me kusht që të respektohen plotësisht të drejtat e të miturit dhe mbrojtja e tij.
3. Masat alternative që synojnë shmangien e të miturit nga procedimi penal ose zbatimi i masave të drejtësisë restauruese vlerësohen si mundësia e parë. Kur bëhet ky vlerësim, nga çdo organ kompetent, në aktet respektive pasqyrohet mbajtja në vëmendje që masa alternative e shmangies i shërben më mirë qëllimeve të rishoqëzimit, rehabilitimit të të miturit dhe parandalimit të shkeljeve të ligjit përkundrejt vendosjes së tij nën përgjegjësinë penale dhe zbatimit të dënimit penal.
4. Çdo masë që përdoret ndaj të miturit si alternativë për shmangien nga procedimi penal, duhet t'i shërbejë qëllimit të mbrojtjes së të drejtave dhe garancive ligjore të të miturit.

Commented [u15]: Menyra se si është formuluar krijon pershtypjen se janë të miturit që i drejtohen procedurës gjyqësore. Por në fakt nuk është kështu, është prokuroria ose palet e demtuara që vë në lëvizje këtë procedurë?

Neni 15

Kufizimi ose heqja e lirisë si masë e fundit

1. [Shoqërimi, ndalimi, arrestimi në flagrancë, arresti në burg ose në shtëpi dhe dënimi me burg](#) [Arrestimi, ndalimi ose burgimi i një](#) të miturit nuk zbatohet nëse qëllimi mund të realizohet përmes një mase më të butë.
2. Arrestimi, ndalimi ose burgimi i një të mituri duhet të jetë në përputhje me ligjin, të përdoret vetëm si një masë e fundit, të zbatohet për një kohë sa më të shkurtër, si dhe të jetë objekt i rishikimit të rregullt periodik.

Commented [u16]: Terminologjia "heqje e lirisë" vlerësojmë se nuk është e pershtatshme. Të gjitha format e përmendura në dispozite janë kufizim lirie dhe jo heqje lirie. Kufizimi mund të jete i plote ose i pjesshem por në vetvete ai është kufizim.

Commented [u17]: Ndërhyrja në tekst synon që të përfshijë të gjitha format e kufizimit të lirisë.

Commented [u18]: Të shmangjet përdorimi i njejesit duke e shquar emrin.

Neni 16

Pjesëmarrja e të miturit në proces

1. E drejta e pjesëmarrjes në proces përfshin të drejtën e të miturit për t'u dëgjuar dhe për të shprehur pikëpamjet e tij të cilat merren në konsideratë në përputhje me moshën dhe nivelin e zhvillimit të të miturit. Në rastet kur i mituri kërkon të dëgjohet, kërkesa e tij nuk mund të rrëzohet, veçse për shkaqe të rënda dhe me një vendim të arsyetuar. Nëse i mituri nuk mund ta ushtrojë këtë të drejtë, mund ta realizojë atë nëpërmjet prindit si përfaqësues ligjor.
2. I mituri, drejtpërdrejtë dhe/ose nëpërmjet përfaqësuesit ligjor, ka të drejtë të marrë pjesë në çdo proces vendimmarrje lidhur me të.
3. I mituri nuk mund të detyrohet të marrë pjesë personalisht në proces. Mos pjesëmarrja nuk mund të rëndojë pozitën e tij ose/dhe të përdoret në disfavor të tij.
4. Prokurori dhe gjykata duhet të krijojnë të gjitha kushtet dhe të marrin çdo masë për të nxitur të miturin për të marrë pjesë në procedimin penal ndaj tij, nëse kjo është në interesin më të lartë të të miturit.

Commented [u19]: Prindi nuk është i vetmi përfaqësues ligjor? Po kur i mituri ka dikë tjetër përfaqësues ligjor "motrën", "vëllain", etj.

5. Çdo veprim i ndërmarrë nga organet kompetente gjatë procesit ku i mituri është pjesëmarrës, duhet të kryhet në mënyrë të përshtatur me moshën dhe/ose aftësitë e të miturit për të kuptuar.
6. I mituri me aftësi të kufizuar gëzon të gjitha të drejtat dhe i sigurohet akses i efektiv në organet e drejtësisë përmes lehtësimin të rolit të tij dhe vendosjes si pjesëmarrës në çdo pozicion procedural, duke përfshirë fazën e hetimit dhe faza të tjera paraprake. Përshtatja dhe mbështetja e nevojshme sigurohet përmes mënyrave të parashikuara në aktet ndërkombëtare lidhur me personat me aftësi të kufizuar dhe ligjit mbi "Përfshirjen dhe aksesueshmërinë e personave me aftësi të kufizuara".
7. Në rast se pretendimet e të miturit dhe të përfaqësuesit ligjor/procedural të tij janë kontradiktore, organi kompetent vlerëson pretendimin që i shërben interesit më të lartë të të miturit.

Commented [u20]: Kjo është e ndryshme nga "përshtatja e arsyeshme" e cila parashikohet edhe në ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi

Neni 17

Shqyrtimi pa vonesë dhe me përparësi në procesin e drejtësisë penale për të mitur

1. Të gjitha vendimet dhe veprimet e ndërmarra në bazë të këtij Kodi, që nga fillimi i procesit penal e deri në ekzekutimin e vendimit gjyqësor, kryen në mënyrë të shpejtë, me përparësi dhe pa vonesa të panevojshme dhe të pajustificuara mbi bazën e interesit më të lartë të të miturit dhe duke respektuar të drejtat e tij.
2. Çdo organ kompetent shqyrton në mënyrë të shpejtë, brenda afateve të caktuara në këtë Kod, dhe me përparësi çështjet e të miturve në konflikt me ligjin, si dhe të çështjeve me të mitur viktimë dhe dëshmitar, duke garantuar që procesi penal, në çdo fazë të tij, të mos përkeqësojë traumën e përjetuar nga i mituri dhe që sistemi i drejtësisë penale për të miturit të sigurojë, sipas rastit, gjithë ndihmën e duhur ndaj të miturit.

Neni 18

Pjesëmarrja e detyrueshme e psikologut

1. Në çdo fazë të procedimit me të miturit në konflikt me ligjin, si dhe gjatë pyetjes së të miturit viktimë ose dëshmitar pavarësisht nga mosha mbi ose nën 14 vjeç, prania e psikologut është e detyrueshme për të bërë, sipas rastit, mbështetjen psikologjike të të miturit dhe për të vlerësuar thëniet e tij, në përputhje me zhvillimin mendor.
2. Prania e psikologut synon që të miturit në konflikt me ligjin, të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar t'i sigurohet pyetja në mënyrën e duhur dhe t'i lehtësohet dhënia e dëshmisë nga ana e tij duke bërë kujdes për të eliminuar frikësimin ose ndrojtjen e të miturit nga procesi dhe të lejojë që këto procese të mbikëqyren nga gjyqtarët.
3. Organet kompetente, sipas rastit dhe nëse kjo është e mundur, në përzgjedhjen dhe caktimin e psikologut marrin mendimin e të miturit dhe/ose të përfaqësuesit ligjor të tij.
4. Organet kompetente, sipas rastit dhe nëse kjo është e mundur, bëjnë gjithë kujdesin e duhur që të sigurojnë praninë e të njëjtit psikolog gjatë gjithë procesit të drejtësisë penale për mitur dhe vetëm nëse kjo është në interesin më të lartë të të miturit.

Commented [u21]: Edhe gjatë fazës së hetimit do ketë mbikëqyrje nga gjyqtari?

5. Psikologu i cili kryen rolin e mbështetësit emocional të fëmijës gjatë procesit të hetimit dhe gjykimit nuk mund të caktohet nga gjykata për të marrë rolin e ekspertit, duke përgatitur vlerësim psikologjik për të njëjtin të mitur.

Kreu III

Të drejtat dhe garantitë procedurale të të miturit në konflikt me ligjin

Neni 19

Dënimi i mëparshëm i të miturit

1. Të dhënat mbi dënimin e mëparshëm të të miturit fshihen menjëherë pas vuajtjes së dënimit ose, në rastin e dënimit me kusht, me përfundimin e periudhës së provës.
2. Në rast se i mituri është përsëritës, dënimi i mëparshëm i të miturit do të fshihet sipas rregullave në vijim:
  - a. në rastet kur është zbatuar pezullimi i ekzekutimit të vendimit me burgim dhe është vendosur vënia në provë, me përfundimin e periudhës së provës;
  - b. në rast të dënimit jo me burgim, pas gjashtë muajve nga vuajtja e dënimit;
  - c. në rastin e dënimit me burgim deri në 3 vjet, pas një viti nga vuajtja e dënimit;
  - d. në rast të dënimit me burgim mbi 3 deri në 8 vjet, pas tre vjetësh nga vuajtja e dënimit;
  - e. në rast të dënimit me burgim mbi 8 vjet, pas pesë vjetësh nga vuajtja e dënimit.
3. Parashikimet e pikës 2 të këtij neni nuk zbatohen, nëse një i mitur kryen një krim të ri gjatë periudhës së parashikuar sipas pikës 2 të këtij neni.

Commented [u22]: Përdorimi i termit vuajtje nuk është në përputhje me Konventën Evropiane të të Drejtave të Njeriut, Konventën e UN kundër Torturës, etj. Dënimi nuk ka qëllim që ta bëjë personin të vuajë, përfshi edhe të miturin, por të mundësojë rehabilitimin dhe riintegrimin e tij në shoqëri e familje. Sugjerohet të përdoret në këtë dispozitë dhe kudo në të gjithë projektligjin termi "ekzekutim dënimi"

Commented [u23]: Edhe për dënimet jo me burg konsiderohet vuajtje?? Vlerësojmë se është konceptuar në mënyrë të gabuar.

Neni 20

Të drejtat e të miturit në konflikt me ligjin

1. I mituri gëzon të njëjtat të drejta me të rriturit dhe përveç tyre edhe të drejtat e posaçme të garantuara vetëm për të si subjekt i së drejtës.
2. I mituri ka të drejtë për mbrojtje dhe procedura të veçanta në të gjitha fazat e procesit të drejtësisë penale për të mitur.
3. Në çdo fazë të procedimit penal, i mituri gëzon të drejtat e mëposhtme :
  - a. të drejtën për ndihmë ligjore dhe psikologjike ose çdo ndihmë tjetër të duhur për përgatitjen dhe paraqitjen e mbrojtjes së tij;
  - b. të drejtën të informohet menjëherë në formën që i përgjigjet zhvillimit individual të tij;
  - c. të drejtën për një përkthyes falas në qoftë se nuk e kupton, nuk e flet gjuhën që përdoret ose përdor gjuhën e shenjave;
  - d. të drejtën që të ketë prindin të pranishëm dhe/ose të drejtën të shoqërohet nga një person i besuar;
  - e. të drejtën të mos detyrohet të dëshmojë ose të pranojë fajësinë;

- f. të drejtën që, në kushte të barabarta, të pyesë dëshmitarët e akuzës dhe të sigurojë paraqitjen dhe marrjen në pyetje të dëshmitarëve të mbrojtjes së tij;
  - g. të drejtën për shërbim konsullor;
  - h. të drejtën për ankim, ~~në qoftë se vendoset se ka shkelur ligjin penal, kundër një vendimi dhe çdo mase të marrë si pasojë e këtij vendimi,~~ para një organi ose një gjykate kompetente më të lartë, të pavarur dhe të paanshme, në përputhje me ligjin.
  - i. të drejta të tjera të parashikuara nga ky Kod dhe nga legjislacioni shqiptar.
4. Në rastin e parashikuar nga pika 3 germa d e këtij neni lidhur me personin e besuar, gjykata ka të drejtë të mos pranojë një person si të besuar në rast se prania e tij ndikon negativisht në rehabilitimin dhe riintegrimin e të miturit. Në këtë rast gjykata duhet të shprehet me vendim të arsyetuar për shkaqet e mospranimit.

Commented [u24]: Ndërhyrja në tekst është bërë pasi mënyra se si është formuluar krijon kuptim jot të drejtë të së drejtës së ankimit, e cila mund të detajohet edhe më vonë në dispozitat e mëpasshme.

Commented [u25]: Duhet të kemi një shpjegim ose përcaktimin e rrethanave se në cilat raste nuk pranohet person i besuar? Psh kur ka precedent penale (është akuzuar apo dënuar për vepra penale me rrezikshmëri), etj.

Neni 21

Ndihma ligjore dhe psikologjike e të miturit

Në çdo fazë të drejtësisë penale për të mitur, sipas këtij Kodi, çdo i mitur në konflikt me ligjin, viktimë ose dëshmitarë pavarësisht nga mosha ka të drejtë për ndihmë ligjore dhe psikologjike ~~profesionale dhe me cilësi,~~ pa pagesë dhe të garantuar nga shteti sipas legjislacionit përkatës.

Commented [u26]: Ndërhyrja në tekst është propozuar pasi praktika e deritanishme ka evidentuar cilësi të dobët të kësaj ndihme.

Neni 22

Mbrojtja e privatësisë së të miturit

1. E drejta e të miturit për privatësi respektohet plotësisht në të gjitha fazat e procesit të drejtësisë për të mitur duke bërë kujdes që të shmanget ~~lëndimi-dëmtimi~~ i tij për shkak të publicitetit të tepruar ose për shkak të etiketimit.
2. ~~Nuk publikohet asnjë~~ Ndalohet publikimi i informacionit që mund të çojë në identifikimin e të miturit në konflikt me ligjin, të të miturit viktimë ose dëshmitar i një vepra penale.
3. Të dhënat mbi dënimet e mëparshme të të miturit nuk bëhen publike.
4. Ndalohet identifikimi ose publikimi në çfarëdolloj forme i të dhënave personale të të miturit, me përjashtim të rasteve të parashikuara në legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave personale.
5. Me përjashtim të rasteve të parashikuara nga legjislacioni për mbrojtjen e të dhënave personale, të dhënat personale të ~~një~~ të miturit që ka ~~arritur mbushur~~ moshën 18 vjeç mund të identifikohen ose të publikohen vetëm me pëlqimin e tij.
6. Përpunimi i të dhënave të të miturve realizohet në përputhje me legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave personale.
7. Shkelja e pikës 4 të këtij neni përbën veprë penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në 2 vjet.

Neni 23

Vlerësimi individual i të miturit

1. Në çdo fazë të drejtësisë penale për të mitur, organi që administron procesin e trajton të miturin me kujdes dhe vëmendje të veçantë.
2. Në çdo vendimmarrje në lidhje me të miturin, merren në konsideratë rrethanat individuale të tilla si: mosha, niveli i zhvillimit, kushtet e jetesës, mënyra e rritjes dhe e zhvillimit, edukimi dhe arsimimi, gjendja shëndetësore, gjendja familjare dhe rrethanat e tjera të cilat lejojnë vlerësimin individual.
3. Gjykata, përpara marrjes së ndonjë vendimi mbi të miturin, thërret, sipas rastit, një ekspert ose grup ekspertësh të ~~disiplinave~~ fushave të ndryshme për vlerësimin e rrethanave personale, shëndetësore, familjare, sociale dhe mjedisore të të miturit në mënyrë që të kuptojë personalitetin, përgjegjshmërinë dhe shkallën e përgjegjësisë së tij.
4. Në qoftë se gjykata, pas përfundimit të vlerësimit individual konstaton se i mituri vuan nga një sëmundje mendore që e bën atë të papërgjegjshëm, i mituri ~~shkarkohet~~ përrjashtohet nga përgjegjësia penale dhe, nëse është e nevojshme, transferohet në një institucion mjekësor të pavarur dhe të specializuar.
5. Rregulla të posacme mbi zbatimin e pikës 4 të këtij neni miratohen me Vendim të Këshillit të Ministrave ~~VKM~~.

Commented [u27]: Jo akronime. Kryesisht VKM detajohen në fund të ligjit.

Neni 24

Shërbimet pa pagesë për të miturit në sistemin e drejtësisë penale

1. Të miturit në konflikt me ligjin, viktima ose dëshmitarë pavarësisht nga mosha përfitojnë pa pagesë të gjitha shërbimet që ofrohen sipas këtij Kodi dhe legjislacionit në fuqi lidhur me drejtësinë penale për të miturit.
2. Pagesat e këtyre shërbimeve mbulohen nga buxheti i ~~institucioneve shtetit~~ dhe ekzekutohen nga institucionet përkatëse pranë të cilave realizohet shërbimi.
3. Tarifat dhe procedura e këtyre shërbimeve rregullohen me akt nënligjor të institucioneve përkatëse (KLP/KLGj/KM).

Commented [u28]: Dispozita duhet të jetë shume e qartë se kujt ja ngarkon miratimin e këtij akti nënligjor. Nuk mund të lihen togfjalësh në kllapa. Duhet parë nëse ky nen përkon me parashikimet e bëra në projektligjin për tarifat gjyqësore.

Neni 25

Të drejtat e të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar i veprës penale

I mituri viktimë dhe/ose dëshmitar i veprës penale gëzon të njëjtat të drejta dhe shërbime të parashikuara për të miturin në konflikt me ligjin parashikuar sipas këtij Kreu si dhe të drejtat e parashikuara në Kreun V të këtij Kodi.

Kreu IV

Trajnimi dhe specializimi i organeve kompetente në procesin e drejtësisë penale për të mitur

Neni 26

Specializimi i personave që administrojnë dhe asistojnë procesin e drejtësisë penale për të mitur

1. Organet kompetente marrin të gjitha masat e duhura për të siguruar që personat të cilët punojnë me të miturit sipas këtij Kodi të kenë njohuritë e nevojshme, [integritet të lartë moral dhe profesional](#) ~~ndërgjegjësimin profesional më të lartë~~ për mbrojtjen e të drejtave të të miturive në konflikt me ligjin, viktimë ose dëshmitarë pavarësisht nga mosha, si dhe marrin të gjitha masat e duhura për qëndrueshmërinë e tyre në këto pozicione pune.
2. Organet kompetente, sipas këtij Kodi, duhet të garantojnë dhe të sigurohen që çdo person i cili ka qenë i dënuar me një vendim të formës së prerë për një vepër penale ndaj të miturit ose vepra ndaj dhunës në familje, ~~të mos ketë të drejtë për të punuar~~ [andalohet të punojë](#) dhe ~~dhënë të ofrojë~~ [shërbime](#) ndaj të miturit.
3. Organet kompetente dhe organizatat jofitimprurëse që ofrojnë shërbime për të miturit marrin të gjitha masat e duhura me qëllim që të sigurojnë që personat që janë dënuar për vepra penale ndaj të miturve të mos kenë asnjë kontakt me të miturin.
4. Personat që administrojnë procesin e drejtësisë penale për të mitur duhet të jenë të specializuar dhe të trajnuar posaçërisht për këtë. Bëhet përjashtim vetëm në rastet kur veprimet ose mosveprimet e të miturit rrezikojnë sigurinë publike dhe në rastet e parashikuara lidhur me [gjendjen e flagrancës](#) sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale. Në këtë rast, personi jo i specializuar, pas marrjes së masave paraprake, njofton menjëherë [personin/strukturat](#) e specializuara për të vazhduar këtë proces. Pas këtij njoftimi dhe në vijim, personi jo i specializuar nuk mund të vazhdojë të jetë pjesë e procedurës së drejtësisë penale për të mitur.
5. [Në procedurat me të miturit](#), organet kompetente sigurojnë që vetëm punonjës të specializuar mund të asistojnë të miturin, gjykatën, prokurorinë dhe policinë.
6. Organet kompetente përcaktojnë me rregullore të brendshme kriteret që duhet të plotësojnë profesionistët në rastet e drejtësisë për të mitur.
7. Shkelja e pikës 3 të këtij neni përbën vepër penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në 2 vjet.

Commented [u29]: Po nëse i rrituri ka aksidentuar një të mitur nga pakujdesia? Edhe në këtë rast nuk do ketë kontakte? A mos ndoshta dispozita është më shumë kategorike sec duhet të jetë? Rrjedhimisht a duhet të ketë edhe përjashtime?

Commented [u30]: Nëse ka edhe dispozita të tjera, shkelja e te cilave përbën vepra penale, do sugjerojmë që këto te grupoheshin në një pjesë të veçantë të kodit. Së dyti, parashikimi i kësaj vepre si vepër penale duket joproporcionale në raport me shkeljen.

Neni 27

Fushat e trajnimit

1. Çdo person i përfshirë në administrimin e drejtësisë penale për të mitur [trajnohet dhe merr trajnim njohuri](#) të [posaçëm specializuara](#) kryesisht lidhur me:
  - a. metodologjinë e komunikimit me miturin në konflikt me ligjin dhe komunikimin me të miturin viktimë dhe/ose dëshmitar të veprës penale;
  - b. standardet dhe parimet që garantojnë të drejtat e të miturit;
  - c. parimet dhe detyrimet etike që lidhen me funksionet e tyre;
  - d. shenjat dhe simptomat që tregojnë se është kryer një vepër penale ndaj të miturit;
  - e. aftësimin dhe teknikat lidhur me vlerësimin e situatave kritike, vlerësimin e riskut, referimin e rastit dhe garantimin e parimit të konfidencialitetit;
  - f. aftësimin lidhur me teknikat e pyetjes së të miturve, psikologjinë e fëmijës dhe komunikimin me fëmijën në një gjuhë të përshtatshme për fëmijën;

- g. dinamikën dhe natyrën e ushtrimit të dhunës ndaj të miturit, efektin dhe pasojat përfshi atë fizik, psikologjik dhe të nxitjes për kryerjen e veprave penale;
  - h. teknikat dhe masat e veçanta për mbështetjen dhe mbrojtjen e të miturit viktimë dhe dëshmitar;
  - i. metodat e punës të detyrueshme për profesionistët që punojnë me të mitur; si dhe
  - j. fushat e tjera të ngjashme që lidhen me drejtësinë penale për të miturit.
2. Fushat e trajnimit specifikohen në varësi të detyrave të profesionistëve të organeve kompetente dhe pozitës së të miturit në drejtësinë penale për të mitur. Trajnimi i tyre është i detyrueshëm dhe vazhdues.

Neni 28

Kompetenca e gjyqimit të çështjeve të drejtësisë për të miturit

1. Gjykimi i të miturve dhe të rinjve bëhet nga seksionet përkatëse, të krijuara në gjykatat e rretheve gjyqësore të përcaktuara me ligj.
2. Këto seksione përkatëse janë kompetente edhe për gjykimin e të pandehurve të rritur që akuzohen për kryerjen e veprave penale ndaj të miturve si viktimë.
3. Vetëm gjyqtarë të trajnuar mund të caktohen për gjykimin e të miturit.
4. Kur një i mitur ka kryer vepër penale së bashku me një të rritur, i mituri do të gjykohet në seksionet e gjykatave të rretheve gjyqësore për të miturit duke zbatuar dispozitat e këtij Kodi.
5. Një person mbi moshën 18 vjeç, por jo më shumë se 21 vjeç, i cili akuzohet se ka kryer një vepër penale kur ishte i mitur gjykohet nga gjykata e të miturve.
6. Juridiksioni i gjykatës/seksionit për të mitur mbaron kur i mituri arrin moshën 21 vjeç.

Commented [u31]: Krijimi i gjykatave të specializuara për gjykimin e çështjeve ndaj të miturve në konflikt me ligjin do të ishte një garanci për një gjykim të specializuar. Krijimi i seksioneve nuk është një zgjidhje përfundimtare, sidomos në gjykatat e rretheve gjyqësore ku ka një numër të vogël gjyqtarësh.

Commented [u32]: Përdorimi i fjalës "trajnuar" është shumë e përgjithshme. Kodi duhet të parashikojë kritere për gjyqtarët e specializuar për çështjet e të miturve në konflikt me ligjin.

Commented [u33]: Ose njëra ose tjetra

Neni 29

Shqyrtimi gjyqësor i rasteve me të mitur

1. Në gjykatat e rretheve gjyqësore, gjykimi i rasteve me të mitur në konflikt me ligjin, bëhet vetëm nga gjyqtarë të specializuar dhe trajnuar në çështjet e drejtësisë për të mitur. Në qoftë se gjykimi bëhet nga tri gjyqtarë, të paktën dy prej tyre, duke përfshirë edhe kryesuesin, duhet të jenë gjyqtarë të specializuar dhe trajnuar në drejtësinë penale për të mitur.
2. Në gjykimet në Gjykatën e Apelit dhe Gjykatën e Lartë, gjykimi i rasteve me të mitur në konflikt me ligjin, bëhet nga një trup gjykues në të cilin paktën dy gjyqtarë, përfshirë kryesuesin të jenë të specializuar dhe trajnuar në drejtësinë penale për të mitur.
3. Nëse viktimë është i mitur dhe gjykimi bëhet me trup gjykues, në çdo nivel të gjyqimit, të paktën një gjyqtar duhet të jetë i specializuar dhe trajnuar në drejtësinë penale për të mitur.

Commented [u34]: Çfarë kuptohet me gjyqtarë të specializuar? A duhet të ndjekin këta gjyqtarë kurse në vazhdimësi pranë shkollës së magistraturës?

Neni 30

Prokurorë dhe oficerë të policisë gjyqësore në procesin e drejtësisë penale për të mitur

1. Ndjekja penale në çështjet e drejtësisë penale për të mitur bëhet nga prokurorë të trajnuar dhe specializuar në këtë fushë.
2. Punonjësit e policisë gjyqësore që trajtojnë çështjet e drejtësisë penale me të mitur duhet të trajnohen dhe të kenë marrë specializimin e duhur në drejtësinë penale për të mitur.

Commented [u35]: I njëjti me koment si tek gjyqtarët më sipër. Kodi nuk ofron qartësi për sa i takon trajnimin dhe specializimin të gjyqtarëve, prokurorëve dhe punonjësve të policisë gjyqësore.

Neni 31

Specializimi dhe trajnimi i punonjësve të policisë së shtetit në procesin e drejtësisë penale për të mitur

1. Vetëm punonjës të policisë së shtetit që janë të trajnuar dhe specializuar në drejtësinë penale për të mitur mund të administrojnë këto çështje.
2. Çdo veprim i rregulluar nga Ligji për Policinë e Shtetit lidhur me të miturit, bëhet nga një punonjës i trajnuar dhe specializuar në drejtësinë penale për të mitur.

Neni 32

Avokatët në procesin e drejtësisë për të mitur

1. Rastet me të mitur mbrohen kur është e mundur nga avokatë të specializuar në drejtësinë për të mitur të trajnuar dhe certifikuar si të tillë nga Dhoma Kombëtare e Avokatisë me përjashtim të rasteve kur i mituri ose përfaqësuesi i tij ligjor për zgjedh një avokat tjetër.
2. Dhoma Kombëtare e Avokatisë vë në dispozicion të Shërbimit të ndihmës juridike një listë të avokatëve të specializuar në drejtësinë për të mitur.
3. Shërbimi i ndihmës juridike, në rastet e parashikuara me ligj, siguron menjëherë ndihmë ligjore me kërkesën e parë të të miturit ose të çdo organi kompetent. Kur kërkesa bëhet nga i mituri, ajo mund të paraqitet në çdo lloj forme dhe përpara çdo organi kompetent.

Commented [u36]: Kush do konsiderohen avokatë të specializuar? Praktika e deritanishme ka evidentuar se ka shumë pak të tillë? Çfarë garancish ofron ky Kod për mbrojtjen e të miturve nga avokatë vërtet të specializuar?

Commented [u37]: Të unifikohet me terminologjinë e ligjit për ndihmën juridike.

Commented [u38]: Ky parashikim duhet të jetë i unifikuar me dispozitat e ligjit për ndihmën juridike.

Neni 33

Personat e tjerë të specializuar në drejtësinë për të mitur

1. Në procedurën e drejtësisë për të mitur përfshihen vetëm punonjës social, psikologë, përfaqësues procedural, ndërmjetës, punonjës të shërbimit të provës, punonjës të qendrave të rehabilitimit për të mitur dhe paraburgimit, të cilët janë të specializuar në drejtësinë për të mitur.
2. Shkolla e Magjistraturës, Akademia e Sigurisë, Urdhri i psikologut/punonjësit social, Dhoma Kombëtare e Avokatisë, Dhoma Kombëtare e Ndërmjetësve, Shërbimi i provës dhe Agjencia e Mbrojtjes së të drejtave të Fëmijëve dhe institucione të tjera marrin masa dhe hartojnë programet e trajnimit.
3. Organet kompetente sipas pikës 2 të këtij neni hartojnë dhe përditësojnë regjistrin e të trajnuarve lidhur me drejtësinë penale për të mitur.

Kreu V

I mituri viktimë dhe i mituri dëshmitar i veprës penale

Neni 34

Parime të përgjithshme

- Organet kompetente, në rastet me të mitur viktimë dhe/ose dëshmitarë, bëjnë kujdes të veçantë me qëllim që:
  - i mituri viktimë ose dëshmitar i veprës penale të trajtohet me përkujdes, në mënyrë miqësore dhe të ndjeshme të tillë që respekton dinjitetin e tij gjatë gjithë procesit, duke marrë në konsideratë gjendjen e tij personale-familjare, arsimore, shoqërore, ekonomike dhe nevojat e menjëhershme dhe të veçanta, moshën, gjininë, aftësitë e kufizuara nëse ka dhe nivelin e pjekurisë;
  - të mbrohet e drejta për jetë private të të miturit viktimë ose dëshmitar. Ndërhyrja në jetën private të të miturit të jetë në nivelin më të ulët të mundshëm të përcaktuar nga ligji në mënyrë që të merren dhe sigurohen provat e nevojshme dhe cilësore në procesin penal standarde të larta të provave dhe rezultat i duhur i procesit;
  - të marrin të gjitha masat që çdo profesionist i cili ka të dhëna lidhur me të miturin viktimë ose dëshmitar, të jetë i detyruar të ruajë konfidencialitetin e të gjithë informacionit të marrë për shkak të detyrës ose/dhe gjatë kryerjes së detyrës;
  - bërja publike e informacionit lidhur me identitetin e të miturit dëshmitar ose viktimë, bëhet vetëm me leje të gjykatës.
- Rregullat lidhur me kontrollin intim dhe mjekësor për të miturin viktimë ose dëshmitar janë të njëjta me ato të parashikuara në nenin 82 të këtij Kodi.
- Shkelja e pikës 1 germa "c" e këtij neni përbën veprë penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në 2 vjet.

Commented [u39]: Sugjerohet që kjo të dalë si një pikë më vetë pasi në kontekstin e pikës 1, në të cilën është përdorur nuk duket se shkon.

Commented [u40]: Çfarë këtu më shumë qartësi është kontrolli intim? Kontroll fizik? Duhet t

Neni 35

E drejta e të miturit viktimë dhe dëshmitar për tu informuar

- Për të parandaluar rrezikun e riviktimizimit dhe viktimizimit të dytë, në veprimet procedurale në të cilat i mituri është dëshmitar/viktimë, merr pjesë përfaqësuesi ligjor, avokati dhe psikologu, si dhe, sipas rastit, nëse është e mundur edhe personi i besuar i të miturit.
- Organi kompetent duhet të informojë menjëherë dhe gjatë gjithë procesit të miturin viktimë ose dëshmitar, përfaqësuesin e tij ligjor ose procedural dhe avokatin lidhur me:
  - procedurat e drejtësisë penale për të rritur e për të mitur përfshirë rëndësinë dhe rolin e të miturit viktimë ose dëshmitar, kohën e dëshmisë si dhe mënyrat në të cilat do të kryhet marrja në pyetje gjatë hetimit dhe gjykimin;

Commented [u41]: A është e mundur dhënia e gjithë këtij informacioni dhe kuptimi i drejtë i tij? E rëndësishme është që i mituri viktimë ose dëshmitar të njihet me të drejtat e tij.

Commented [u42]: A nuk ngarkohet shumë duke përfshirë edhe këtë kategori informacioni?

- b. mekanizmat mbështetëse për të miturin viktimë ose dëshmitar për bërjen e ankesës, marrjen pjesë në hetimet dhe procedurat gjyqësore, përfshirë vënien në dispozicion të avokatit të të miturit;
  - c. vendin dhe kohën e marrjes në pyetje;
  - d. masat mbrojtëse në dispozicion të të miturit;
  - e. mekanizmat ekzistues mjete ligjore për rishikimin e vendimeve që sjellin pasoja për të miturin viktimë ose dëshmitarë;
  - f. të drejtat e të miturit viktimë dhe dëshmitarë të zbatueshme në legjislacionin kombëtar dhe atë ndërkombëtar të ratifikuar nga Republika e Shqipërisë;
  - g. mundësinë për të kërkuar dëmshpërblim nga autori i veprës penale ose nga shteti përmes procesit gjyqësor, nëpërmjet procedurës civile ose përmes proceseve të tjera;
  - h. programet e drejtësisë restauruese në dispozicion dhe funksionimin e tyre;
  - i. mundësinë e shërbimeve përkatëse të tilla si ato shëndetësore, psikologjike, sociale, financiare dhe ligjore si dhe mënyrat e përfitimit të tyre.
3. Për rastet e parashikuara nga pika 2 e këtij neni, nëse informimi nuk i është bërë drejtpërdrejtë të miturit nga organi kompetent, ky detyrim përmbushet, sipas rastit, nga përfaqësuesit ligjor, përfaqësuesi procedural ose avokati i të miturit. Njoftimi i të miturit bëhet në mënyrë të tillë që informacioni të jetë i përshtatshëm dhe i kuptueshëm për të.
4. Në çdo fazë të procesit, përfaqësuesi ligjor i një dëshmitari/viktimit të mitur ka të drejtë:
- a. të shprehë opinionin mendimin e tij lidhur me nevojat e të miturit përpara organit procedural;
  - b. të informohet në lidhje me akuzat e ngritura ndaj të pandehurit;
  - c. të informohet në lidhje me marrëdhëniet mes të miturit dhe të pandehurit;
  - d. të informohet, lidhur me ecurinë e procesit dhe vendimet lidhur me masën e sigurisë që është vendosur ndaj të pandehurit, si dhe lidhur me lirin e të pandehurit ose të dënuarit nga mjediset e burgimit ose paraburgimit, me përjashtim të rastit kur kjo vë përpara një rreziku real të pandehurit ose të dënuarit.
  - e. të bëjë ankim në lidhje me vendimin e dhënë nga gjykata, pavarësisht nëse kjo e drejtë ushtrohet ose jo nga prokurori i çështjes.
5. Gjyqtari gjatë gjykimit dhe prokurori në fazën e hetimeve mund të ndalojnë përfaqësuesin ligjor të një dëshmitari/viktimit të mitur për të marrë pjesë në veprimet procedurale vetëm nëse kjo është e domosdoshme për interesin më të lartë të të miturit.

Commented [u43]: E paqartë, çfarë janë mekanizmat mbështetës?

Commented [u44]: Krijon përsëritje me gërmën "a", kohën e dëshmisë

Commented [u45]: Çfarë janë?

Commented [u46]: Çfarë kuptohet me të? Bëhet fjalë për ndihmë financiare apo diçka tjetër?

Commented [u47]: Sugjerojmë që në çdo rast detyrimi për të informuar të miturin për të drejtat e tij të jetë i organit publik.

Commented [u48]: Po kur vendimi është vendim dënimi? A duhet të informohet lidhur me të?

Commented [u49]: Kërkon shqipërim.

Neni 36

Detyrat e Njësisë për Mbrojtjen e Fëmijës lidhur me të miturit dëshmitar dhe viktimë

1. Përfaqësuesi i Njësisë për Mbrojtjen e Fëmijëve është personi mbështetës në rastet me të miturit dëshmitar dhe viktimë dhe, ndër të tjera, ka për detyrë:
  - a. të mbështesë të miturin emocionalisht;
  - b. të japë mbështetje në mënyrë të ndjeshme gjatë gjithë procesit penal. Kjo ndihmë mund të përfshijë masa për minimizimin e pasojave negative të veprës penale,

masa për të ndihmuar të miturin në veprimtarinë e përditshme dhe masa për të ndihmuar të miturin në raport me çështjet administrative që mund të lidhen me rrethanat e rastit konkret;

- c. të këshillojë nëse ndjekja e një terapie ose këshillimi profesional është i nevojshëm;
  - d. të ruajë komunikimin me të afërmit, shokët dhe avokatin e të miturit;
  - e. të informojë të miturin lidhur me shërbimet shëndetësore, psikologjike ose sociale si dhe për mënyrat e mundshme të marrjes së këtyre shërbimeve;
  - f. të informojë të miturin për gjendjen e tij procedurale, rëndësinë e dhënies së dëshmisë, kohëzgjatjen, formën, si dhe për rregullat procedurale të pyetjes;
  - g. të informojë të miturin për kohën dhe vendin e marrjes në pyetje dhe zbatimin e veprimeve të tjera procedurale;
  - h. të informojë të miturin për të drejtën për ankim ndaj veprimeve procedurale, [kur parashikohet në ligj](#);
  - i. të marrë masa të tilla që të sigurohet që të gjitha intervistat me viktimën ose kur është e përshtatshme me të miturin dëshmitar të [regjistrohen](#) dhe intervista e regjistruar të pranohet si provë në procesin penal në gjykatë.
  - j. në bashkëpunim me avokatin ose në mungesë të tij në bashkëpunim me të miturin dhe përfaqësuesin ligjor, të shmangë, sipas rastit, kontaktet e papërshtatshme dhe/ose të padëshirueshme për të miturin, [mbajtjen në një sallë të veçantë ndërmjet seanceve](#), ose të masave të tjera për mbrojtjen e interesit më të lartë të të miturit.
  - k. në bashkëpunim me avokatin ose në mungesë të tij në bashkëpunim me të miturin dhe përfaqësuesin ligjor të kërkojë nga gjykata marrjen e masave mbrojtëse, nëse këto janë të nevojshme;
  - l. të kërkojë [marrjen e masave të veçanta](#) nëse rrethanat në të cilat ndodhet i mituri këto masa janë të nevojshme.
2. Përfaqësuesi i Njësisë për Mbrojtjen e Fëmijëve, nëse është caktuar me cilësinë e përfaqësuesit procedural, në rastet e të miturve viktimë dhe dëshmitarë nën 14 vjeç, jep edhe pëlqimin për dhënien e dëshmisë nga ana e të miturit.

Neni 37

Ndihma juridike për të miturin viktimë dhe dëshmitar.

1. I mituri viktimë ose dëshmitar ka të drejtë të mbrohet pa pagesë gjatë gjithë procesit të drejtësisë nga një avokat të cilin e zgjedh nga lista përkatëse e hartuar nga Dhoma Kombëtare e Avokatisë.
2. Për të miturin shtetas i huaj viktimë dhe dëshmitar zbatohen parashikimet e nenit 51 të këtij Kodi lidhur me ndihmën konsullore.

Neni 38

Masat mbrojtëse për të miturin viktimë dhe dëshmitar

Commented [u50]: E paqartë. Bëhet fjalë për çështje administrative që mund të lindin si rrjedhojë e çështjes penale?

Commented [u51]: E paqartë, kërkon shtjellim të mëtejshëm.

Commented [u52]: Ndërhyrja në tekst është bërë pasi jo të gjitha veprimet procedurale mund të ankohen.

Commented [u53]: Si do regjistrohen, me audio? Me video? Apo me të dyja?

Commented [u54]: E paqartë në kontekstin në të cilën është përdorur.

Commented [u55]: Çfarë janë masat e veçanta?

Commented [u56]: A do jenë të specializuar këta avokatë?

1. Në çdo fazë të procesit penal, kur siguria e të miturit viktimë ose dëshmitar është në rrezik, sipas rastit, prokurori, policia gjyqësore ose Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës marrin masa mbrojtëse të tilla si:
  - a. shmangien e kontaktit të drejtpërdrejtë midis të miturit viktimë ose dëshmitar dhe të akuzuari, [si dhe persona të tjerë në rrethin familjar apo shoqëror të lidhur me to](#), në çdo fazë të procesit;
  - b. bërjen e kërkesës për nxjerrjen e një “urdhër kufizimi” në gjykatë. Në këtë rast kërkesa regjistrohet në një regjistër të veçantë dhe protokollohet ditën e dorëzimit të saj. Në këtë rast zbatohen, për aq sa është e mundur, dispozitat e Ligjit Nr.9669, datë 18.12.2006, “Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, i ndryshuar;
  - c. bërjen e kërkesës për vendosjen e masës së sigurimit “arrest me burg” ose “arrest në shtëpi” për të akuzuarin me kushtin e ndalimit të kontaktit me të miturin;
  - d. bërjen e kërkesës për marrjen e masave mbrojtëse për të miturin viktimë ose dëshmitar prej policisë ose strukturave të tjera dhe ruajtjen e sekretit të vendndodhjes së të miturit;
  - e. të marrë ose të kërkojë nga autoritetet kompetente masa të tjera mbrojtëse që konsiderohen të përshtatshme.
2. Gjykata, nëse konstaton rrezik për të miturin viktimë dhe/ose dëshmitar, mund të vendosë edhe kryesisht për marrjen e masave të mbrojtjes të parashikuara në pikën 1, germa “b”, “c” dhe “d” të këtij neni.

Neni 39

Njoftimi i të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar

1. Nëse i mituri është viktimë dhe/ose dëshmitar organi procedues merr të gjitha masat me qëllim që njoftimi i të miturit të bëhet:
  - a. në mënyrë të tillë që informacioni të jetë i përshtatshëm dhe i kuptueshëm për të përfshi edhe rastet e aftësisë së kufizuar të të miturit;
  - b. drejtpërdrejt ose nëpërmjet përfaqësuesit të tij ligjor/procedural.
2. Në rast konflikti interesi me përfaqësuesin ligjor ose kur, për shkak të moshës shumë të mitur, nuk mund të bëhet njoftimi drejtpërdrejtë i të miturit, njoftimi i tij bëhet nëpërmjet përfaqësuesit procedural, avokatit ose psikologut.
3. Një kopje e njoftimit i dorëzohet ose, sipas rastit, i dërgohet avokatit ose përfaqësuesit ligjor të të miturit.

Commented [u57]: Nuk ka përse të vendoset “dhe/ose”. Në teknikën legislative nuk lejohet. Mjafton të përdoret një nga lidhëzat dhe është e kuptueshme që njoftimi vlen për të dyja kategoritë.

Commented [u58]: Po përfaqësuesit procedural ose psikologut do t'i dorëzohet? Kjo në mbështetje të pikës 2 të këtij neni.

Neni 40

Rregulla të veçanta të pyetjes së të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar

1. Për mbrojtjen e interesit më të lartë të një dëshmitari/viktimit të mitur, gjyqtari gjatë gjykimit duhet të garantojë:
  - a. pyetjen e dëshmitarit/viktimës të mitur duke përdorur pajisje që ndryshojnë pamjen dhe/ose zërin e dëshmitarit/viktimës, marrjen e tij në pyetje pas një ekrani jo-transparent ose marrjen në pyetje në distancë;
  - b. pyetjen e dëshmitarit/viktimës të mitur përpara fillimit të seancës gjyqësore me pjesëmarrjen e avokatit mbrojtës dhe video-regjistrimit të pyetjes së të miturit;

- c. ndjekjen e procesit dhe pyetjen e të miturit dëshmitarit/viktimë, kur është e mundur dhe e përshtatshme, nga të njëjtët persona dhe kufizimin sa më shumë të jetë e mundur të [seancave të](#) marrjes në pyetje.
2. Organet kompetente sigurojnë shmangien në, çdo rast, të përballjes së të miturit dëshmitar/viktimë me të akuzuarin në të gjitha mjediset ku zhvillohet procesi.
  3. Të miturit i sigurohet dhënia e dëshmisë pa praninë e të pandehurit. Në këtë rast, nga gjyqtari urdhërohet largimi i përkohshëm i të pandehurit nga salla e gjyqit duke siguruar pjesëmarrjen e detyrueshme të mbrojtësit të të pandehurit në seancë gjyqësore.
  4. Në rastin e zbatimit të pikës 3 të këtij neni, gjykata, sipas rastit, informon të miturin mbi të drejtën e tij për të kërkuar që i pandehuri të jetë i pranishëm. Nëse i mituri e kërkon këtë, gjykata e vlerëson menjëherë kërkesën nisur nga rrethanat konkrete, pjekuria e të miturit, rreziku i riviktimizimit dhe viktimizimi dytësor dhe vendos në vend.
  5. Në rastet me të mitur viktime dhe/ose dëshmitarë, zhvillimi i seancës gjyqësore bëhet vetëm me dyer të mbyllura. [Në fillim të seancës, gjykata i komunikon palëve dhe publikut këtë fakt, duke i kërkuar këtij të fundit largimin nga salla. –Mbas largimit të publikut, të miturit ftohen të zënë vend në sallë.](#)
  6. Për të miturit viktime dhe/ose dëshmitarë, përveç parashikimeve të pikës 1 të këtij neni, gjykata garanton:
    - a. pyetjen në mjedise miqësore për të miturit si edhe jashtë mjedisit të gjykatës;
    - b. ~~realizimin e sigurimin e dëshmisë të provës~~ në një kohë sa më të shkurtër pas fillimit të procedimit penal, për të shmangur efektet negative që vijnë nga tejzgjatja e procesit;
    - c. mos rimarrjen në pyetje në shkallët e tjera të gjykimit për të shmangur riviktimizimin e të miturit, me përjashtim të rasteve [kur nuk janë respektuar rregulla të rëndësishme procedurale për marrjen në pyetje ose kur parashikohet të eaktuara në ligj](#);
    - d. masa të tjera që i konsideron të përshtatshme.
  7. Pyetja e të miturit viktimë dhe dëshmitar zhvillohen pa vonesa të pajustificuar pas raportimit të fakteve tek organet përkatëse.
  8. Të njëjtat rregulla zbatohen nga organet kompetente edhe gjatë pyetjes së të miturit viktimë dhe dëshmitar gjatë fazës së [hetimit](#).

Commented [u59]: Është shumë e rëndësishme për transparencën e veprimtarisë së gjykatave që publiku të njihet me faktin se seanca gjyqësore bëhet me dyer të mbyllura. Gjithësesi, në vlerësimin tonë, duhet të ketë përjashtime për organizatat jofitimprurëse që kryejnë studime për praktikën hetimore/gjyqësore ndaj të miturve, të cilat mund të kërkojnë të monitorojnë këto seanca.

Commented [u60]: Ne cilin ligj? Behet fjalë për dispozitat e këtij Kodi? Nëse bëhet fjalë për dispozitat e akteve të tjera ligjore si Kodi i Pr.Penale mund të krijohet konfuzion. E themi këtë pasi ky Kod parashikon trajtim më të favorshëm dhe ka epërsi.

Commented [u61]: Duhet parashikuar edhe një pikë e veçantë që vendos rregullin për mbrojtjen e të pandehurit/akuzuarit nga përdorimi i një fjalori që mund të dëmtojë të miturin gjatë marrjes në pyetje.

Neni 41

Rregulla të veçanta të pyetjes së të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar i shfrytëzimit seksual ose dhunës seksuale

1. ~~Përveç rregullave lidhur~~Rregullat e parashikuara në nenin 40 zbatohen edhe për me pyetjen e të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar, ~~nëse i mituri është dëshmitar dhe/ose viktimë etë~~ shfrytëzimit seksual dhe dhunës seksuale. [Për këta të mitur](#), regjistrimi audio dhe video gjatë pyetjes është i detyrueshëm.
2. Dëshmia në audio dhe video e dhënë nga i mituri mund të shfaqet gjatë seancës gjyqësore.

3. Dëshmia e të miturit viktimë e shfrytëzimit seksual dhe/ose abuzimit seksual mund të dëgjohet në sallën e gjyqit pa qenë i pranishëm vet i mituri, nëpërmjet përdorimit të teknologjive të nevojshme të komunikimit.
4. Organet kompetente duhet të bëjnë një kujdes më të posaçëm-veçantë me qëllim kufizimin e marrjes në pyetje të të miturit në rastet e shfrytëzimit seksual, dhunës seksuale, dhunës në familje duke mbajtur në vëmendje se në asnjë rast i mituri nuk mund të merret në pyetje më shumë se dy herë.
5. I mituri dëshmitar ose viktimë e dhunës në familje ndalohet të merret në pyetje në praninë e prindit ose të afërmit abuzues gjatë procedurës së vendosjes së urdhrat të mbrojtjes, urdhrat të menjëhershëm të mbrojtjes, si dhe të veprës penale të dhunës në familje sipas nenit 130/a të Kodit Penal.
6. Në rastet me të mitur viktimë/dëshmitarë të shfrytëzimit seksual dhe/ose abuzimit seksual, gjithë procesi i gjyqit zhvillohet me dyer të mbyllura. Në fillim të seancës, gjykata i komunikon palëve dhe publikut këtë fakt, duke i kërkuar këtij të fundit largimin nga salla. Mbas largimit të publikut, të miturit ftohen të zënë vend në sallë.

Commented [u62]: Vendosija në mënyrë kategorike e këtij ndalimi a është shkencërisht i rekomanduar?

Commented [u63]: Është shumë e rëndësishme për transparencën e veprimtarisë së gjykatave që publiku të njihet me faktin se seanca gjyqësore bëhet me dyer të mbyllura. Gjithësesi, në vlerësimin tonë, duhet të ketë përjashtime për organizatat jofitimprurëse që kryejnë studime për praktikën hetimore/gjyqësore ndaj të miturve, të cilat mund të kërkojnë të monitorojnë këto seanca.

Neni 42

Rregulla të veçanta të pyetjes së të miturit viktimë dhe dëshmitar nën 14 vjeç

1. Pyetja e të miturit nën moshën 14 vjeç mund të bëhet vetëm me pëlqimin dhe në praninë e përfaqësuesit të tij ligjor/procedural, psikologut dhe avokatit. Përfaqësuesi ligjor/procedural ka të drejtë të shprehë mendimin e tij për pyetjet që do t'i drejtohen të miturit.
2. Ndalohet pjesëmarrja e përfaqësuesit ligjor në rast se kjo është në kundërshtim me interesin më të lartë të fëmijës dhe nëse ai dyshohet për kryerjen e veprimeve dhe/ose mosveprimeve të paligjshme.
3. Të miturit nën 14 vjeç i shpjegohet në mënyrë të qartë dhe të kuptueshme si dhe përmes shembujve, rëndësia për të thënë të vërtetën dhe pasojat që mund të sjellë mosthënia e të vërtetës për personat e tretë. Të miturit i shpjegohet që nuk ka përgjegjësi penale për veprën penale, për refuzimin e dhënies së dëshmisë ose të dhënies së një dëshmie të rreme.
4. Organi procedural konsulton paraprakisht me psikologun përmbajtjen e pyetjeve që do t'i drejtohen të miturit duke synuar që atij t'i sigurohet pyetja në mënyrën e duhur, lehtësimi i dhënies së dëshmisë, eliminimi i frikësimit ose ndrojtjes nga procesi.
5. Për të miturit viktimë dhe dëshmitarë, nën 14 vjeç, përveç parashikimeve të këtij neni, zbatohen për atë sa është e mundur të gjitha garancitë dhe të drejtat e parashikuara nga ky Kod për pyetjen e të miturit në konflikt me ligjin.

Commented [u64]: Pra për sa kohë nuk bie në kundërshtim me rregullat e parashikuara në pikat 1 - 4 të këtij neni.

Neni 43

Masat për të mbrojtur jetën private (privatësinë) dhe mirëqenien e të miturve viktimë dhe dëshmitarë

1. Me kërkesë të të miturit viktimë ose dëshmitar, përfaqësuesit të tij ligjor ose procedural dhe/ose avokatit, ose kryesisht, gjykata, duke marrë parasysh interesin

më të lartë të të miturit, urdhëron, sipas rastit, marrjen e një ose më shumë masave të duhura dhe të përshtatshme për të mbrojtur privatësinë dhe mirëqenien fizike dhe mendore të të miturit dhe për të parandaluar vuajtje të panevojshme dhe viktimizimin dytësor të tilla si:

- a. fshirjen nga të dhënat publike të emrave, adresave, vendeve të shkollimit dhe/ose të punës, profesioneve ose çdo informacioni tjetër që mund të përdoret për të identifikuar të miturin;
- b. ndalimin e avokatit të të pandehurit dhe të të miturit viktimë/dëshmitar që të zbulojë identitetin e të miturit ose ndonjë material ose informacion që mund të ndikojë për të identifikuar të miturin;
- c. urdhërimin për mos bërjen publike të shkresave që identifikojnë të miturin për aq sa gjykata e çmon të nevojshme;
- d. caktimin e një pseudonimi ose të një numri për të miturin. Për efekt të përgatitjes së mbrojtjes së të akuzuarit, data e lindjes dhe emri i plotë i të miturit, sipas rastit, do të zbulohen brenda një periudhe të arsyeshme;
- e. marrjen e masave për mos identifikimin e të miturit të tilla si: ndryshimin e imazhit/pamjes/figurës ose të zërit; vendosjen e një mburoje jo të tejdukshme; pyetjen në një mjedis tjetër dhe transmetimin në të njëjtën kohë në sallën e gjykimit me anë të televizionit me qark të mbyllur; filmimin (regjistrimit me zë dhe me figurë) të pyetjes së dëshmitarit të mitur përpara seancës, rast në të cilin avokati i të akuzuarit merr pjesë në shqyrtim dhe i jepet mundësia t'i bëjë pyetje të miturit dëshmitar ose viktimë; komunikimin me anë të një ndërmjetësi të kualifikuar dhe të përshtatshëm, përfshirë përkthyes për të miturit me paaftësi në dëgjim, shikim, të folur ose paaftësi të tjera, por pa u kufizuar vetëm në to;
- f. zhvillimin e seancës me dyer të mbyllura;
- g. urdhërimin për të hequr përkohësisht të akuzuarin nga salla e gjykimit nëse i mituri refuzon të dëshmojë në prani të të akuzuarit ose nëse rrethanat tregojnë se i mituri mund të frenohet për thënien e të vërtetës në prani të atij personi. Në raste të tilla, avokati mbrojtës qëndron në sallën e gjyqit dhe mund t'i bëjë pyetje të miturit, duke garantuar kështu të drejtën e të akuzuarit për debat gjyqësor;
- h. lejimin e ndërprerjes së seancave gjatë dëshmisë së të miturit;
- i. marrjen çdo masë tjetër që gjykata mund ta çmojë të nevojshme, duke përfshirë, kur është e zbatueshme, anonimitetin, duke marrë në konsideratë interesin më të lartë të të miturit dhe të drejtat e të akuzuarit.

Commented [u65]: Rekomandojmë të jetë ose numër ose pseudonim me qëllim që praktika të jetë e konsoliduar.

Commented [u66]: Është e paqartë. Kur do të evidentohen këto të dhëna? Përdorimi i togfjalëshit "periudhë e arsyeshme" mund të lërë shkak për interpretime subjektive të ndryshme dhe praktika të ndryshme.

Commented [u67]: Diku përdoret shprehja "i pandehur" e diku "i akuzuar". I pandehuri merr këtë status në momentin që i komunikohet "akuza". Pra do sugjeronin që kudo në tekst të përdorej shprehja "i pandehur".

Neni 44

Masat e drejtësisë restauruese

1. Organi kompetent informon të miturin, qoftë ky autor i veprës penale dhe viktimë e saj, përfaqësuesin ligjor ose procedural dhe, sipas rastit, avokatin e të miturit, për programet e drejtësisë restauruese.
2. Organi kompetent informon të miturin, përfaqësuesin ligjor ose procedural dhe, sipas rastit, avokatin e të miturit, për mundësinë për të kërkuar kthimin dhe kompensimin në gjykatë në qoftë se programi i drejtësisë restauruese për të arritur një marrëveshje mes të miturit viktimë dhe autorit të veprës penale dështon.

Neni 45

E drejta për kompensimin e dëmit

1. Të miturit viktimë e veprës penale si edhe përfaqësuesit të tij ligjor i komunikohet dhe i shpjegohet vendimi i gjykatës lidhur me veprën penale përkatëse, në mënyrë sa më të përshtatshme për moshën dhe nivelin e kuptueshmërisë.
2. Gjykata, nëse është rasti, e informon të miturin viktimë të veprës penale dhe përfaqësuesin e tij ligjor lidhur me të drejtën për kompensimin e dëmit të shkaktuar ~~si edhe të drejtën për kërkimin e kompensimit me anë të padisë civile në procesin penal sipas rregullave të legjislationit në fuqi.~~
3. I mituri viktimë e veprës penale dëmshpërblehet nga autori i veprës penale. Sipas rastit të pamundësisë paguese të plotë ose të pjesshme të autorit të veprës penale, shpërblimi i dëmit përbushet nga shteti në mënyrë solidarë. Me VKM përcaktohet procedura, kriteret dhe mënyra e përbushjes së këtij detyrimi solidar.
4. Në këto raste Avokati i Shtetit merr pjesë në gjykim.

Commented [u68]: Ndërhyrja në tekst është bërë pasi mendojmë që ky detajim është i panevojshëm. Për më tepër padia civile mund të ngrihet edhe jashtë procesit penal dhe jo detyrimisht brenda tij.

Commented [u69]: Shpërblehet nëse ndaj këtij të fundit ka një vendim fajësie për kryerjen e veprës penale.

Commented [u70]: I njëjti sugjerim i bërë edhe më herët për aktet nënligjore.

Kreu VI

Rregulla të përgjithshme të procedurës së drejtësisë për të miturit në konflikt me ligjin

Neni 46

Përcaktimi i moshës së të miturit

1. Kur ka pasiguri në lidhje me moshën e të miturit organi procedues, në çdo gjendje ose shkallë të procedimit, në bazë të kërkesës së palës ose kryesisht, menjëherë merr vendim për të përcaktuar moshën e të miturit.
2. Moshë përcaktohet në bazë të një vlerësimi të plotë të të gjithë informacionit të disponueshëm, duke i dhënë rëndësinë e duhur çdo dokumenti zyrtar të tillë si certifikata e lindjes, të dhënat e shkollës, të dhënat shëndetësore, deklaratat e prindit për moshën ose deklaratat e vet të miturit dhe një raport i bazuar në ekzaminimin mjekësor.
3. Nëse, edhe pas verifikimeve dhe ekspertimit, mbeten dyshime për moshën, prezumohet se personi është i mitur.
4. Nëse moshë e të miturit është e përcaktuar me përafërsi, për marrjen e vendimit mbi përgjegjësinë penale do të konsiderohet moshë më e ulët.

Commented [u71]: Ku do konsistojë ky ekzaminim? Duhet shtjelluar duke ofruar garanci që nuk do përdoren teknika të cilat janë të dëmshme për shëndetin e të miturit.

Neni 47

Raporti i vlerësimit individual

1. Në raportin e vlerësimit individual pasqyrohen karakteristikat individuale të të miturit, të treguara në nenin 23 të këtij Kodi.
2. Organi i përcaktuar në pikën 6 të këtij neni, në procesin e vlerësimit të të miturit, mbështetet në nivelin e zhvillimit, mënyrën e jetesës, edukimin dhe kushtet e zhvillimit, arsimimin, gjendjen shëndetësore, mjedisin familjar dhe kushtet e tjera të

të miturit të cilat e lejojnë për të vlerësuar karakteristikat e personalitetit të të miturit, të sjelljes dhe të nevojave të tij, përfshi edhe nevojat e veçanta.

3. Raporti i vlerësimit individual përshkruan nevojat e veçanta të të miturit, rrezikun e kryerjes së veprës penale si dhe elementë të tjerë në varësi të rastit dhe rekomandon masat e duhura për të nxitur zhvillimin dhe integrimin e tij në shoqëri.
4. Përgatitja dhe marrja në konsideratë e raportit të vlerësimit individual është e detyrueshme në këto faza të procedimit penal:
  - a. në përcaktimin e masës alternative të shmangies nga procesi penal ose/dhe,
  - b. në caktimin e llojit të dënimit me burgim ose jo me burgim;
  - c. gjatë ekzekutimit të dënimit me burgim ose jo me burgim;
  - d. gjatë shqyrtimit të çështjes së lirit para kohe me kusht.
5. Prokurori/gjykata në paraqitjen e kërkesës për përgatitjen e raportit të vlerësimit individual duhet të bëjnë kujdes që afati i përgatitjes së raportit të mos bëhet pengesë për ecurinë dhe afatet e çështjes penale konkrete.
6. Në fazat e parashikuara nga germa "a", "b" dhe "d" të pikës 4 të këtij neni, raporti i vlerësimit individual përgatitet nga Shërbimi i Provës, ndërsa në rastet e parashikuara nga germa "c" të pikës 4 të këtij neni, ky raport përgatitet nga IIEVP për të miturit. Sipas rastit, organet e mësipërme, në përgatitjen e raportit të vlerësimit individual mund të marrin edhe mendimin e Njesisë së Mbrojtjes së Fëmijës.
7. Gjatë kryerjes së vlerësimit individual të të miturit përfaqësuesi i Shërbimit të Provës, ose sipas rastit Njësia e Mbrojtjes së Fëmijës, takohet lirisht me të pandehurin e mitur dhe merr të gjithë informacionin e nevojshëm nga çdo person fizik ose/dhe juridik publik ose/dhe privat që e konsideron si ndihmës në këtë proces.
8. Metodologjia, rregullat dhe standardet e përgatitjes së raportit të vlerësimit individual të parashikuara nga ky nen, përcaktohen me urdhër të Ministrit të Drejtësisë.
9. Raporti i vlerësimit individual merret parasysh në çdo fazë të procedimit penal. Informacioni i dhënë në një raport të mëparshëm merret parasysh në procesin e përgatitjes së një raporti tjetër të vlerësimit individual në çdo fazë të mëtejshme të procedimit penal.

Neni 48

Mbrojtja e të miturit

1. Përfaqësuesi ligjor i të miturit ka të drejtë të zgjedhë dhe të emërojë caktojë, në mënyrë të pavarur, një avokat duke marrë parasysh interesin më të lartë të të miturit.
2. Nëse një i mitur në konflikt me ligjin nuk ka avokat, organi kompetent që kryen veprimin përkatës procedural, përfshirë edhe veprimet paraprake në polici, kërkon caktimin e menjëhershëm të një avokati sipas dispozitave të këtij Kodi dhe legjisllacionit në fuqi.
3. Kërkesa për caktimin e avokatit, marrja dijani e të miturit dhe dhënia e pëlqimit të të miturit dhe në mungesë të këtij pëlqimi të tij, të përfaqësuesit ligjor ose procedural të të miturit, shënohet në një procesverbal të veçantë. Sipas rastit, procesverbali nënshkruhet prej të miturit ose përfaqësuesit ligjor/procedural të të miturit dhe avokatit.

Commented [u72]: Germa "c" parashikon dënimin me burg dhe jo me burg. Edhe për dënimin jo me burg, raporti do përgatitet nga IIEVP për të miturit??

Commented [u73]: Ndërhyrja në tekst është propozuar pasi "emërim" përdoret për funksione publike.

Commented [u74]: Në ç'raport do të qendrojë Kodi me Ligjin për Ndihmën Juridike?

Commented [u75]: Po kur kërkesën e bën organi procedural? A duhet të nënshkruajë edhe përfaqësuesi i tij?

- Në çdo rast pjesëmarrja e avokatit është e detyrueshme.
- Thëniet e të miturit të dyshuar, bërë jo në prani të avokatit, nuk mund të përdoren si provë. Kur thëniet e të miturit në konflikt me ligjin bëhen jo në prezencën e avokatit mbrojtës, ato nuk përdoren si prova.

Neni 49

Personat e ngarkuar me ndjekjen e procesit të drejtësisë penale për të mitur Prezenca e detyrueshme në veprimet procedurale me të miturit

- Çdo veprim procedural i kryer në lidhje me të miturin bëhet në prani të avokatit, përfaqësuesit ligjor dhe psikologut. Nga ky rregull bëhet përjashtim vetëm në rastet kur veprimet ose mosveprimet e të miturit rrezikojnë sigurinë publike dhe/ose në rastet e parashikuara lidhur me gjendjen e flagrancës, sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale.
- Gjyqtari, gjatë gjykimit dhe prokurori në fazën e hetimit, Organi procedues mund të ndalojnë përfaqësuesin ligjor të të miturit në konflikt me ligjin të marrë pjesë në veprimin procedural vetëm nëse një gjë e tillë është në interesin më të lartë të të miturit.

Neni 50

E drejta e të miturit për të komunikuar në gjuhën që kupton

- Nëse i mituri nuk e kupton, nuk e kupton si duhet pjesërisht ose plotësisht apo nuk mund të flasë gjuhën me të cilën procedohet, atij i caktohet një përkthyes pa pagesë i cili duhet të jetë i pranishëm në çdo veprim procedural. Nga ky rregull bëhet përjashtim vetëm në rastet kur veprimet ose/dhe mosveprimet e të miturit rrezikojnë sigurinë publike dhe në rastet e parashikuara lidhur me gjendjen e flagrancës, sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale.
- Përkthyesi takohet me të miturin përpara gjykimit ose veprimit procedural për të verifikuar nëse ata e kuptojnë njëri-tjetrin.
- I mituri me aftësi të kufizuara ka të drejtë për të përfutur pa pagesë nga të gjitha shërbimet për të cilat ai ka nevojë për t'u informuar dhe komunikuar lidhur me rastin dhe për të marrë pjesë në procedim.

Neni 51

E drejta për ndihmë konsullore

- I mituri shtetas i huaj në konflikt me ligjin ka të drejtë për ndihmë nga përfaqësuesi i institucionit diplomatik ose konsullor i vendit të tij në çdo fazë të procedimit.
- Nëse i mituri i arrestuar ose ndaluar është shtetas i huaj, ky fakt i njoftohet në kohën më të shkurtër dhe në çdo rast përpara marrjes në pyetje, Ministrisë së Punëve të Gjë

Commented [u76]: Është e paqartë. Kur është e detyrueshme? Sa herë që kryhen veprime procedurale dhe çdo veprim tjetër që ka lidhje me procesin penal apo jo?

Commented [u77]: Bëhet fjalë për të miturit e dyshuar para se t'i komunikohet akuza? Më sipër përdoret shprehja i mitur në konflikt me ligjin. Ligji duhet të ketë terminologji të unifikuar

Commented [u78]: Përdorimi i fjalës 'mund' lë diskrecion tepër të gjerë.

Commented [u79]: Është thënë edhe më herët..shpesh titujt nuk përshtaten me brendësinë e dispozitave.

Commented [u80]: Ndërhyrja në tekst është bërë pasi në kuptim të Kodit të Procedurës Penale, gjatë fazës së hetimit organ procedures është prokurori dhe gjatë fazës së hetimit është gjyqtari.

Commented [u81]: Me cilin rast? Është e paqartë? Për veprimet dhe procedurat që kryhen lidhur me ta?

mbulon çështjet e Jashtme të Republikës së Shqipërisë e cila njofton në lidhje me këtë përfaqësinë diplomatike ose institucionin konsullor të shtetit përkatës.

- Nëse i mituri është shtetas i një vendi që nuk ka përfaqësi diplomatike ose shërbim konsullor në Shqipëri, është refugjat, azilkerkues ose është një person pa shtetësi, atij i jepet mundësia për të komunikuar, nëpërmjet Ministrisë së Punëve të Jashtme të Republikës së Shqipërisë, me përfaqësinë diplomatike të vendit që merr përgjegjësinë për interesat e të miturit ose me ndonjë organizatë kombëtare jofitimprurëse vendase ose ndërkombëtare, misioni i të cilës është mbrojtja e të miturve të tillë.
- Parashikimet e këtij neni zbatohen edhe në rastin kur i mituri shtetas i huaj është viktimë e trafikimit, rrëmbimit ose marrjes së padrejtë.

Commented [u82]: Ndërhyrja në tekst është propozuar pasi emërtimet e Ministrive mund të ndryshojnë në të ardhmen.

Commented [u83]: Duhet shtuar pasi është kategori e veçantë.

Neni 52

Ndarja e çështjes së të miturit nga çështja e përbashkët me të rritur

- Nëse i mituri është i akuzuar për një veprë penale, për kryerjen e të cilës është akuzuar edhe një i rritur, çështja gjykohet sipas nenit 28 pika 4 të këtij Kodi. Nëse është e mundur, çështjet me të mitur gjykohej vecmas nga ato me të rritur, përveç kur cenohet shqyrtimi i plotë, objektiv dhe i shpejtë i çështjes.
- Në çdo rast i mituri ka-gëzon të drejtat dhe-n-e garancitë eve-të parashikuara nga ky Kod.

Commented [u84]: Në ç'kuptim cenohet shqyrtimi objektiv?

Neni 53

Njoftimi i të miturit

- Njoftimi i të pandehurit të mitur bëhet në mënyrë të tillë që informacioni të jetë i përshtatshëm dhe i kuptueshëm për të, përfshi edhe rastet e të miturve me nevoja të vecanta për shkak të aftësisë së së kufizuar.
- Njoftimi i të pandehurit të mitur bëhet, sipas rastit, nëpërmjet përfaqësuesit të tij ligjor/procedural ose drejtuesit të institucionit ku i mituri është vendosur.
- Një kopje e njoftimit të thirrjes së të pandehurit të mitur i dorëzohet ose i dërgohet avokatit ose përfaqësuesit të tij ligjor.

Commented [u85]: Përse vetëm të miturit e pandehur? Po të miturit e dyshuar të cilëve nuk u është komunikuar ende akuzat? A kanë të drejtë ata të njoftohen që ndaj tyre po zhvillohen hetimet?

Neni 54

Ndalimi i përdorimit të forcës, mjeteve të tjera dhe armëve të zjarrit

1. Ndalohet përdorimi i forcës dhe mjeteve të tjera shtrënguese në të gjitha veprimet e natyrës procedurale ose joprocedurale me të miturin. Forea dhe mjetet e tjera shtrënguese nuk përdoren gjatë arrestimit, transportimit në gjykatë, zbatimit të masave të sigurimit ose dënimit të një të mituri përveç rasteve përjashtimore me përjashtim / të rasteve të jashtëzakonshme:

- a) -kur të gjitha mjetet e tjera për të arrestuar të miturin, për të parandaluar vetëdëmtimin ose dëmtimin e të tjerëve janë shteruar dhe nuk kanë sjellë rezultat dhe

Formatted: Outline numbered + Level: 2 + Numbering Style: a, b, c, ... + Start at: 1 + Alignment: Left + Aligned at: 0.5" + Indent at: 0.75"

Commented [u86]: Ndarja me "a" dhe "b" e bën më të qartë dispozitën. Pyetja që lind është, a do jenë këto dy kushte cumulative apo përjashtuese? Nëse janë përjashtuese të përdoret lidhëza "ose"

1-b) në qoftë se qëllimi i parashikuar në ligj nuk mund të realizohet me mjete të tjera më pak të dëmshme.

2. Forca dhe mjetet e tjera shtrënguese nuk mund të përdoren në asnjë rast për të miturën shtatzënë përveç rastit kur ajo ka për qëllim të vetdëmtohet.
3. Forma e vetme e lejuar e forcës dhe mjeteve të tjera, në rastin e parashikuar në pikën 1 të këtij neni, është përdorimi i forcës fizike, prangave dhe mjeteve të tjera detyruese. Për të parandaluar mosbindjen në grup dhe/ose çrregullimin në masë, për të kundërsulmuar dhe për të arrestuar një person të armatosur, mund të përdoret edhe mjete të tjera detyruese të tilla si: shkop gome, rrjeta izoluese, gaz lotsjellës dhe/ose pompa uji.
4. Në çdo rast, forca fizike dhe mjetet e tjera:
  - a. përdoren për kohën më të shkurtër të mundshme;
  - b. shërbejnë për një qëllim të parashikuar në ligj dhe janë në proporcion me rrethanat përkatëse;
  - c. nuk zbatohen në mënyrë ç'njerëzore, degraduese ose poshtëruese dhe nuk duhet të përbëje torturë ose keqtrajtim.
5. Ndalohet përdorimi i armëve të zjarrit ndaj të miturit, me përjashtim të rastit kur ai është i armatosur dhe përbën kërcënim të drejtpërdrejtë dhe të menjëhershëm për jetën ose shëndetin e një personi të tretë dhe është e pamundur për ta parandaluar këtë kërcënim me mjete të tjera.
6. Ndalohet përdorimi i armëve të zjarrit në rast se i mituri është duke u larguar nga vendi i paraburgimit ose burgimit.
7. Personi i cili përdor forcën dhe/ose mjetet e tjera sipas këtij neni, njofton menjëherë eprorin direkt dhe, nëse është e nevojshme, drejtuesin e institucionit në lidhje me këtë përdorim duke argumentuar pse masat e tjera ishin të pamundura për tu përdorur. Eprori direkt merr masa të menjëhershme për realizimin e kontrollit mjekësor të të miturit.
8. Personi i cili përdor forcën dhe/ose mjetet e tjera, përgatit për këtë një raport me shkrim. Raporti përmban informacion mbi përdorimin e forcës dhe/ose mjeteve të tjera shtrënguese, arsyet e përdorimit dhe të dhëna të tjera. Forma e raportit përcaktohet me udhëzim të përbashkët të Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Brendshme.
9. Çdo rast i përdorimit të forcës dhe mjeteve të tjera dokumentohet në regjistrin përkatës.
10. Regjistri dhe të dhënat e tij janë në dispozicion të të miturit, përfaqësuesit të tij ligjor dhe/ose avokatit, gjykatës dhe autoriteteve që, sipas legjislacionit në fuqi, inspektojnë dhe/ose mbikëqyrin këtë veprimtari.
11. Të drejtën e përdorimit të mjeteve sipas pikës 3 të këtij neni, e kanë vetëm personat të cilët kanë autorizim të posaçëm dhe janë trajnuar posaçërisht për përdorimin e tyre.

Commented [u87]: Parashikimi i këtyre mjeteve i jep dispozitës një trend johuman ndaj të miturve? Këto mjete duken tepër të rënda për zhvillimin fizik të të miturve? Policia duhet të përdore metodika bashkëkohore dhe humane për të parandaluar mosbindjen në grup apo ç'rregullimet në masë. Përdorimi i këtyre formave mund të çojë në trajtim ç'njerëzor dhe degradues. Është tepër e vështirë të justifikohet nga policia masa, nëse janë ose jo të nevojshme/të domosdoshme.

Commented [u88]: Kur e njofton, para, gjatë ose pas përdorimit të forcës?

Commented [u89]: Të njoftohet edhe eprori më i lartë ose drejtuesi i institucionit. Të mos ngelet në këtë nivel hierarkie.

Commented [u90]: Për çfarë janë këto të dhëna të tjera? Dispozita duhet të jetë e qartë.

Commented [u91]: Në regjistrin përkatës të kujt? Të institucionit, stafi i të cilit ka përdorur forcën? Të institucionit ku mbahet i mituri?

Commented [u92]: Cilën veprimtari? Që mbikëqyrin institucionin që administron regjistrin?

Commented [u93]: Autorizim nga Kush? Dispozita duhet të ofrojë qartësi

Kreu VII

Shuarja e ndjekjes penale, e dënimeve dhe ekzekutimi i tyre për të miturit

Neni 55

Parashkrimi i ndjekjes penale për të miturit

Nuk ndiqet penalisht personi i cili ka kryer një vepër penale në moshë të mitur, nëse nga kryerja e veprës penale e deri në marrjen si të pandehur, ka kaluar gjysma e kohës së parashikuar sipas dispozitave të Kodit Penal për parashkrimin e ndjekjes penale në rastin e të rriturve.

Neni 56

Parashkrimi i ekzekutimit të dënimit për të miturit

1. Vendimi i dënimit dhënë për një person në moshë të mitur nuk ekzekutohet ~~kur, nëse~~ nga dita që vendimi ka marrë formë të prerë, kanë kaluar:
  - a. 5 vjet për vendimin që përmban dënim mbi 8 vjet burgim;
  - b. 3 vjet për vendimin që përmban dënim nga 3 deri në 8 vjet burgim;
  - c. 2 vjet për vendime që përmbajnë dënim me burgim deri në 3 vjet ose dënime të tjera më të lehta.

Neni 57

Përfshirja nga përgjegjësia penale për shkak të gjendjes mendore të të miturit

I mituri përjashtohet nga përgjegjësia penale nëse, për shkak të gjendjes së tij mendore ose emocionale, aftësia e tij për të kuptuar rëndësinë e veprimit ose mosveprimit që kryen ose pasojave që vijnë prej tij, ose aftësia e tij për të kontrolluar sjelljen e tij, është e ulët ose mungon. ~~Përfshirja~~ ~~Ndaj të miturit që përjashtohet~~ nga përgjegjësia penale ~~pasohet ngamerren~~ masa ~~t~~ ~~për~~ ~~mbështetësejen~~ dhe rehabilituesimin e të miturit.

Neni 58

~~Kapaciteti~~ ~~Aftësia~~ mendore ~~e~~ të miturit gjatë procedimit

1. Nëse gjatë procedimit, i mituri shfaq paaftësi për të kuptuar ecurinë e procesit dhe për t'i ofruar mbrojtësit të tij ligjor informacionin e nevojshëm për të përgatitur mbrojtjen e tij, sipas rastit, ky i fundit ~~i~~ kërkon ~~prokurorit ose gjykatësorganit~~ ~~procedues një~~ vlerësim të ~~kapacitetit~~ ~~aftësisë~~ mendore të të miturit.
2. Vlerësimi ~~i~~ ~~aftësisë~~ mendore sipas pikës 1 të këtij neni, merret në konsideratë nga prokurori ose gjykata gjatë çmuarjes së provave.

Commented [u94]: Po përfaqësuesi ligjor i të miturit a mund ta kërkojë këtë? Po organi procedures a mundet ta kërkojë kryesisht këtë?

Kreu VIII

Shmangia nga ndjekja penale dhe nga dënimi përmes masave alternative

Neni 59

Kuptimi dhe qëllimi i masave alternative të shmangies

1. Qëllimi i masave alternative të shmangies është të ndikojnë në zhvillimin e duhur të miturit duke i dhënë mundësi të miturit që të vlerësojë përgjegjësitë e tij personale, të promovojnë riintegrimin e të miturit, rolin e tij si pjesëtar i dobishëm në shoqëri dhe parandalimin e përsëritjes së shkeljes së ligjit penal.
2. Masat alternative të shmangies nga ndjekja penale konsistojnë në mosfillimin e ndjekjes penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin ose në pezullimin e procedimit, nëse ky ka filluar.
3. “Shmangie” është përjashtimi i të miturit në konflikt me ligjin nga procedimi penal përmes zhvillimit dhe zbatimit të procedurave ose programeve të cilat mundësojnë zvogëlimin sa më shumë të efekteve të mundshme negative të procedurave formale hetimore dhe gjyqësore ndaj të miturit, me kusht që të drejtat e të miturit dhe mbrojtja ligjore të respektohen plotësisht.

Commented [u95]: Mos ndoshta duhet të jetë pushim ose përjashtim

Commented [u96]: Shmangia është procedurë? Program? Apo janë të dyja?

Neni 60

Zbatimi i masave alternative të shmangies

1. Organet kompetente, të tilla si policia, prokuroria ose gjykata marrin në konsideratë sa herë që është e përshtatshme dhe e dëshirueshme, nëse masat alternative të shmangies nga ndjekja penale për të mitur, do t'i shërbejnë riintegrimit dhe mbrojtjes së të miturit, të drejtave të viktimës, parandalimit të krimit dhe/ose mbrojtjes së shoqërisë më mirë se sa ndjekja penale e të miturit.
2. Ndaj të miturit nën 16 vjeç që ka kryer një vepër penale, masat alternative të shmangies janë të vetmet masa të zbatueshme.
3. Organi kompetent, sipas pikës 1 të këtij neni, kur shqyrton masën alternative të shmangies, merr në konsideratë rrezikshmërinë dhe rrethanat e kryerjes së veprës penale, moshën e të miturit dhe, sipas rastit, veprimet ose mosveprimet e mëparshme me natyrë penale të tij.
4. Kohëzgjatja maksimale e masave alternative të shmangies është jo më pak se gjashtë muaj dhe jo më shumë se dy vjet.

Commented [u97]: Kjo fjalë lë hapësirë për vlerësim të njëanshëm dhe subjektiv.

Commented [u98]: Pra ndaj tyre nuk zbatohen dënime, pavarësisht nga vepra penale që kanë kryer. Mënyra se si është formuluar nuk lë hapësirë për përjashtime nga rregulli.

Neni 61

Shmangia nga ndjekja penale

1. Për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim ose me gjobë prokurori mund të vendosë mosfillimin e procedimit penal ose shmangies nga ndjekja penale, nëse vlerëson se, për shkak të natyrës së veprës, rrethanave në të cilat është kryer, jetës së mëparshme të të miturit, karakteristikave personale të tij, mund të sigurohet rishoqërizimi i tij dhe parandalimi i kryerjes së veprave të tjera.
2. Në marrjen e vendimit për zbatimin e masës së shmangies nga ndjekja penale mbahet parasysh interesi më i lartë i të miturit, natyra dhe rëndësia e veprës penale të

Commented [u99]: Mënyra se si është formuluar pika 1 dhe 2 e këtij neni krijon konfuzion pasi shkaqet për të cilat jepet shmangia përcaktohen në të dyja pikat. Ose ka edhe përsëritje psh natyra e veprës penale është tek të dyja pikat.

kryer, mosha e të miturit, shkalla e fajësisë, dënimi i parashikuar për atë veprë, dëmi i shkaktuar, efekti frikësues i ndjekjes penale, sjellja pas kryerjes së veprës penale, vepra penale e kryer në të shkuarën dhe raporti i vlerësimit individual i hartuar sipas nenit 47 të këtij Kodi.

3. Prokurori, në rastet e vendimeve të parashikuara nga pika 1 e këtij neni, mund të kërkojë informacion nga prindërit, kujdestarët ligjore, institucionet që kanë dijeni për veprimtarinë e të miturit, përfshi, sipas rastit, edhe NJMF si dhe mendimin e ekspertit.
4. Në rastet kur i mituri është kallëzuar për disa vepra penale, prokurori mund të vendosë fillimin e procedimit penal vetëm për një veprë penale duke shmangur ndjekjen penale për të tjerat, nëse për to:
  - a. parashikohet një dënim me burgim deri në 5 vjet dhe
  - b. dënimi i të miturit për ato vepra nuk i shërben korrigjimit të sjelljes së tij.
5. Ky vendim i njoftohet drejtuesit të prokurorisë dhe viktimës me qëllim që ky i fundit, sipas rastit, të ketë mundësi të kërkojë dëmshpërblim. Sipas rastit, ky vendim i njoftohet edhe avokatit, përfaqësuesit ligjor dhe /ose procedural të tij.

Commented [u100]: Këto rrethana mund të plotësohen me shkaqet e parashikuara në pikën 1 dhe 2 të këtij neni.

Commented [u101]: Cili vendim, a i parashikuar në pikën 1 apo 4? Nëse shmanget ndjekja penale është e paqartë përse kërkohet dëmshpërblim?

Neni 62

Organi kompetent për të zbatuar masën e shmangies nga ndjekja penale

1. Prokurori i propozon të pandehurit të mitur masën e shmangies nga ndjekja penale për rastet e përmendura në nenin 60 të këtij Kodi dhe në rast se i mituri jep pëlqimin, prokurori e zbaton atë.
2. Me kërkesë të arsyetuar nga i mituri ose përfaqësuesi i tij, prokurori, ka drejtë, me vendim të arsyetuar, të vendosë zbatimin e masës së shmangies së të miturit nga ndjekja penale sipas parashikimeve të këtij Kodi.
3. Me pëlqimin e të miturit, prokurori mund të marrë vendim për zbatimin e masës së shmangies, në çdo fazë përpara fillimit të shqyrtimit gjyqësor.
4. Masa e shmangies mund të zbatohet edhe në fazën e gjykimit. Gjykata, përpara marrjes së vendimit përfundimtar, kryesisht ose me kërkesë të arsyetuar nga palët, ose propozim të prokurorit, punojësit social ose psikologut, mund të vendosë kthimin e çështjes prokurorit për të proceduar me zbatimin e masës së shmangies. Para marrjes së këtij vendimi, gjykata dëgjon të miturin dhe merr pëlqimin e tij.
5. Në rastin e vendosjes së masës së shmangies prokurori lidh një marrëveshje me të miturin për masën e shmangies dhe/ose ndërmjetësimin.
6. Në rast se kërkesa/propozimi për masën e shmangies së të miturit nuk pranohet, për këtë mbahet procesverbal në të cilin shpjegohen arsyet e mospranimit të saj. Procesverbali nënshkruhet nga prokurori dhe i mituri ose, sipas rastit, përfaqësuesi i tij ligjor ose procedural.
7. Në rast të mos pranimit nga prokurori të masës së shmangies nga ndjekja penale, i mituri ose përfaqësuesi i tij ka të drejtë të kërkojë zbatimin e masës së shmangies nga ndjekja penale në gjykatë brenda 15 ditëve nga refuzimi për dhënien e masës alternative të shmangies.
8. Masat alternative të shmangies jepen, sipas rastit, edhe nga gjykata.
9. Me urdher të Ministrisë të Drejtësisë përcaktohen kushtet e marrëveshjes që lidhet midis palëve për masën e shmangies dhe/ose ndërmjetësimin si dhe rregulla të zbatimit të programit përkatës të parashikuar në këtë marrëveshje.

Commented [u102]: Cili përfaqësues, ligjori apo procedural

Commented [u103]: Ndoshta duhet shtuar "dhe sipas rastit përfaqësuesi ligjor ose procedural" shih pikën 7 të kësaj dispozite dhe nenin vijues, pika 2, gërma 'c'.

Commented [u104]: Pse procesverbal? Le të jetë vendim që mund të ankimohet.

Commented [u105]: Prandaj duhet të jetë vendim dhe të jetë i arsyetuar. Shih komentin më sipër.

Commented [u106]: Kur jepet nga gjykata? Kur prokurori ka ngritur akuzën në gjyq? Pra ka filluar shqyrtimi gjyqësor? Kodi duhet të jetë i qartë.

Neni 63

Kushtet për zbatimin e masës së shmangies

1. Ndaj të miturit në konflikt me ligjin penal, organet kompetente, në çdo rast, kanë si qëllim marrjen e japin përparësi dhënies së masës së shmangies.
2. Në mënyrë të veçantë masa e shmangies zbatohet nëse:
  - a. ka prova të mjaftueshme për njëkziston dyshim të i arsyeshëm i mbështetur në prova të mjaftueshme se i mituri ka kryer një vepër penale për të cilën parashikohet dënim me burgim deri në 5 vjet ose me gjobë;
  - b. i mituri pranon dhe shpjegon veprën penale në prani të mbrojtësit.
  - c. i mituri dhe, sipas rastit, përfaqësuesi i tij ligjor ose procedural japin pëlqimin me shkrim për zbatimin e shmangies.
  - d. i mituri nuk ka marrë pjesë më parë në një program ku të jetë zbatuar masa e shmangies nga ndjekja penale dhe/ose e ndërmjetësimit;
  - e. sipas bindjes së brendshme të prokurorit dhe duke mbajtur parasysh interesin më të lartë të të miturit, nuk ka një interes publik për fillimin e ndjekjes penale ose vazhdimin e ndjekjes penale të filluar.

Commented [u107]: A janë këto kritere cumulative apo mund të aplikohen dhe veç e veç. Ndryshimi qëndron tek lidhëza që duhet përdorur në gërmën e parafundit. Kjo lidhëz mungon. Ose nëse janë cumulative formulimi i pjesës hyrëse të pikës 2 mund të jetë "Në mënyrë të veçantë, masa e shmangies jepet nëse plotësohen njëkohësisht këto kushte:

Commented [u108]: Si e shpjegon? Nuk mjafton pranimi? Ndoshta terminologjia e duhur do të ishte "e rrëfen"

Commented [u109]: Është e paqartë, së pari, nuk mund të lihet në bindje të brendshme që çon në qëndrime subjective, së dyti, si përcaktohet ekzistenca e interesit publik?

Neni 64

Pëlqimi për masën e shmangies

1. Marrja e masës së shmangies nga ndjekja penale bëhet vetëm me pëlqimin me shkrim të të miturit dhe kur është e përshtatshme edhe nga përfaqësuesi i tij ligjor.
2. Në mungesë të përfaqësuesit ligjor të të miturit ose kur këta nuk gjenden, pavarësisht njoftimit ose përpjekjeve të tjera ose kur i mituri nuk ka marrëdhënie me ta ose kanë konflikt interesi me të miturin, gjykata cakton një përfaqësues procedural i cili mund të japë pëlqimin për masën e shmangies.
3. Para marrjes së pëlqimit, të miturit i sigurohet mundësia e ofrohet këshillim dhe ndihmë ligjore me qëllim që të kuptojë masën e propozuar të shmangies dhe nëse ajo është e përshtatshme efektive dhe pranueshme prej tij.
4. Gjatë negociimit të marrëveshjes për marrjen e masës së shmangies, i mituri ndihmohet nga avokati.
5. Marrëveshja sipas pikës 4 të këtij neni nënshkruhet nga i mituri dhe avokati i tij.

Commented [u110]: Në pikën 4 kemi negociim, ndërkohë që në pikën 1 dhe 2 parashikohet pëlqimi i përfaqësuesit ligjor ose procedural. A duhet të nënshkruajnë edhe këta?

Neni 65

Garancitë e të miturit për marrjen e masës së shmangies

1. Para marrjes së vendimit për masën e shmangies nga ndjekja penale, i mituri, avokati i tij dhe sipas rastit përfaqësuesi ligjor kanë të drejtë të kenë informacion të detajuar mbi thelbin qëllimin e masës së shmangies nga ndjekja penale, kohëzgjatjen e saj, kushtet dhe mënyrën e zbatimit, si dhe pasojat për mospërbushjen e masave të shmangies.

2. Të miturit i shpjegohet gojarisht dhe me shkrim, ose në format e duhura të komunikimit sipas aftësive të vecanta të të miturit, se pranimi i masës së shmangies nga ndjekja penale është vullnetare dhe se i mituri ka të drejtë të heqë dorë prej masës në çdo fazë.
3. Nëse i mituri nuk ka avokat, ai dhe përfaqësuesi ligjor i tij do të informohen lidhur me të drejtën për të patur një avokat.
4. Pranimi i veprës penale nga i mituri dhe informacioni i mbledhur rreth tij gjatë procesit të shmangies nuk mund të përdoren [gjatë procesit gjyqësor, në cilësinë e provës në gjykatë](#) kundër tij.

Neni 66

Mundësia e prokurorit për Kushtëzimi ja e vendimit për dhënien e masës së shmangies

1. Prokurori mund ta kushtëzojë vendimin e tij lidhur me masën e shmangies nëse për këtë ka një kërkesë nga i mituri, nëse i mituri plotëson detyrime të tilla si:
  - a. riparimin ose kompensimin e dëmit të shkaktuar nga vepra penale sipas aftësive të tij dhe sipas rastit, përfshirjen në programe të drejtësisë restauruese dhe ndërmjetësimit;
  - b. përfshirja në punët e një organizate humanitare ose në veprimtaritë e komunitetit ose të mjedisit;
  - c. [përfshirja në programet e rehabilitimit dhe trajtimit](#) prej varësisë nga droga ose varësive të tjera.
2. Pasi i mituri të ketë përmbushur detyrimet sipas pikës 1 të këtij neni, prokurori vendos përfundimisht për mosfillimin e procedimit penal ndaj tij.

Commented [u111]: Është i paqartë formulimi dhe ky togfjalësh. Kushtëzimi i prokurorit nuk mund të vijë si rezultat i kërkesës së vetë të miturit.

Commented [u112]: Me aftësi konsiderohet edhe "mundësia" apo ndoshta kjo duhet shtuar?

Commented [u113]: Çfarë do konsiderohet humanitare? Bamirëse?

Commented [u114]: A ka afat se kur duhet të përmbushen keto detyrime?

Commented [u115]: Mosfillimi dhe shmangia janë dy koncepte që përkohë gjithmonë apo jo? Psh a ka shmangie edhe kur pushohet çështja penale?

Neni 67

Masat alternative të mundshme për shmangien nga ndjekja penale

1. Masat alternative për shmangien nga ndjekja penale mund të përfshijnë:
  - a. programet e drejtësisë restauruese dhe ndërmjetësimit;
  - b. këshillimin për të miturin dhe familjen;
  - c. paralajmërimin [me gojë verbal](#);
  - d. paralajmërimin me shkrim;
  - e. masat detyruese;
  - f. vendosjen nën kujdes.
2. Ndaj të miturit mund të zbatohen në të njëjtën kohë disa masa nga ato të parashikuara në pikën 1 të këtij neni. Këto masa përcaktohen mbështetur në raportin e vlerësimit individual të të miturit sipas rregullave të parashikuara në nenin 47 të këtij Kodi.
3. Masat e shmangies duhet të jenë të arsyeshme, dhe në përputhje me nevojat e të mitur [pandehur akuzuarit](#) dhe të viktimës. Asnjë detyrim nuk mund t'i imponohet të miturit në procesin e vendosjes së masës së shmangies e cila mund t'i shkaktojë [poshtërim trajtim ç'njerëzor ose poshtëruës, degradim, përjashtim nga procesi normal edukativ dhe/ose punësimi kryesor si dhe dëmtim të shëndetit fizik ose/dhe mendor](#).

Commented [u116]: Kjo është përmendur edhe si kusht tek nenin 66, pika 1, gërma "a" më sipër.

Commented [u117]: Mund të mos jetë vetëm përjashtim por edhe pengesë për të ndjekur procesin normal të edukimit.

4. Ndalohet vendosja e një mase shmangieje më të ashpër se sa [sanksioni minimal/minimumi i dënimit të parashikuar në ligj ligjor ka parashikuar](#) për veprën penale të kryer.
5. Masat alternative të shmangies të parashikuara në pikën 1 të këtij neni jepen, sipas rastit, nga prokuroria ose gjykata.

Commented [u118]: Njësoj si komenti i bërë edhe më herët. Kur vendoset nga prokuroria? Kur nga gjykata?

Neni 68

Programet e drejtësisë restauruese dhe/ose ndërmjetësimi

1. Organi procedues vendos për zbatimin e programit të drejtësisë restauruese në përputhje me legjislacionin për ndërmjetësimin, me qëllim krijimin e mundësive për të miturin që të korrigjojë pasojat e veprës penale të kryer prej tij ndaj viktimës, komunitetit dhe/ose shoqërisë.
2. Programi i drejtësisë restauruese sipas pikës 1 të këtij neni, mund të zbatohet nëse:
  - a. i mituri, avokati dhe sipas rastit, përfaqësuesi ligjor, japin lirisht pëlqimin për marrjen e një vendimi të tillë; dhe
  - b. [çdo marrëveshje për korrigjimin e pasojave të veprës penale të kryer nga i mituri është e arsyeshme ose e përshtatshme.](#)
3. Kur i mituri nuk ka prindër, ose ekziston një konflikt interesi midis prindërve dhe të miturit, pëlqimin sipas pikës 2 germa “a” të këtij neni, mund ta japë një prej përfaqësuesve proceduralë sipas parashikimeve të nenit 3 pika 11 e këtij Kodi.
4. Programi i drejtësisë restauruese i parashikuar në pikën 1 të këtij neni mund të parashikojë që të miturit t’i kërkohet:
  - a. të pranojë dhe të tregojë se e kupton përgjegjësinë për veprën penale dhe të pasojës së ardhur ndaj viktimës;
  - b. të kompensojë dëmin e shaktuar viktimës, komunitetit dhe/ose shoqërisë;
  - c. t’i kërkojë falje viktimës; dhe
  - d. të ndërmarrë veprime të [cilat janë të pranueshme](#) edhe nga viktima ose/dhe komuniteti.
5. Masat e drejtësisë restauruese, të marra në përputhje me parashikimet e këtij neni, mund të përfshijnë pjesëmarrjen në një program të shmangies dhe ndërmjetësimi, të punës në interes publik dhe/ose çdo program tjetër që çon në rehabilitimin e pasojave të veprës penale të kryer nga një i mitur.
6. [Ndërmjetësimi familjar dhe në grup është një masë alternative për shmangien e ndjekjes penale ku marrin pjesë bashkërisht me viktimën dhe të akuzuarin/miturin e pandehur](#), edhe të afërmit e tyre, persona nga rrethi i tyre shoqëror ~~ose~~, përfaqësues nga agjenci publike [me kompetenca](#) për mbrojtjen e të miturve, mbikëqyrjen e tyre dhe parandalimin e kriminalitetit për të miturit. Në këtë proces i [akuzuari-pandehuri i mitur](#) dhe familja e tij pritet të arrijnë një marrëveshje me viktimën e cila përfshin kompensimin e dëmit, ~~kryerjen-përmbushjen~~ e detyrimeve që janë të pranueshme prej viktimës dhe që pritet të mbajnë të akuzuarin larg situatave konfliktuale të ngjashme në të ardhmen.

Commented [u119]: Përse në shumës? Sa të tilla lidhen?

Commented [u120]: Ndoshta kjo pikë duhet të bashkohet me nenin 69 ku rregullohet ndërmjetësimi. Ndërkohë titulli i këtij neni t’i referohet vetëm drejtësisë restauruese.

Neni 69

Procedura e ndërmjetësimi

1. Ndërmjetësimi si procedurë jashtëgjyqësore zhvillohet nga ndërmjetësi sipas dispozitave të këtij Kodi dhe ligjit për ndërmjetësimin.
2. Ndërmjetësimi mund të zhvillohet vetëm nëse ekziston pëlqimin i lirë për ndërmjetësim i shprehur si nga i të miturit i akuzuar për veprën penale por edhe nga pala edhe palës së dëmtuar. Dhënia e pëlqimit duhet të shënohet në procesverbalin e organit procedues.
3. Ndërmjetësimi mund të zhvillohet vetëm me pjesëmarrjen personale e vetëtë të miturit autor i veprës penale të pandehur si dhe palës së dëmtuar.
4. Në procesin e ndërmjetësimit, me pëlqimin e palëve, mund marrin pjesë gjithashtu përfaqësuesi ligjor i të miturit, psikologu, punonjësi social, prokurori dhe/ose personat e tjerë të caktuar prej tij. Nëse e vlerëson, edhe prokurori mund të marrë pjesë.
5. Ndërmjetësimi për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, sipas rastit, mund të zbatohet edhe si masë shmangieje por edhe si një mundësi që çon në përmirësimin e marrëdhënieve midis të miturit autor dhe viktimës së veprës penale.
6. Prokurori gjatë hetimit dhe gjyqtari, sipas rastit, mund të propozojnë ndërmjetësimin nëse vlerësojnë se kjo alternativë është më e përshtatshme duke pasur parasysh natyrën e veprës penale, rrethanat në të cilat është kryer vepra penale, historinë e të miturit, mundësinë e kthimit të raporteve normale mes të miturit dhe palës së dëmtuar, mundësinë e zvogëlimit të dëmit të palës së dëmtuar, mundësinë e rehabilitimit të të miturit dhe ri-integrimit të tij në shoqëri.
7. Procedura e ndërmjetësimit është pa pagesë. Shpenzimet e procedurës së ndërmjetësimit, duke përfshirë pagesën për ndërmjetësin, bëhen sipas akteve nënligjore të nxjerra në zbatim të nenit 25 të këtij Kodi.

Commented [u121]: Po pjesëmarrja e avokatëve mbrojtës të të miturit të pandehur dhe të palës së dëmtuar a është e nevojshme?

Commented [u122]: Kjo pikë, nga mënyra se si është formuluar rezultojnë të jetë shumë doktrinale. Del qartë nga formulimi më sipër.

Commented [u123]: Diku përdoret viktimë e diku palë e dëmtuar. Presupozohet se janë të ndryshme? Shih pikën 5 të po këtij neni. Nevojitet përkufizimi tek pjesa hyrëse e Kodit se çfarë është viktima dhe këtu mund të futet edhe pala e dëmtuar.

Neni 70

Këshillimi për të miturin dhe familjen

1. Këshillimi konsiston në informimin e të miturit dhe/ose familjes së tij, se ai ka kryer një veprë të dëmshme, të rrezikshme, të dënueshme e cila përbën veprë penale dhe me pasojë negative për viktimën dhe komunitetin shoqërorin.
2. Organi kompetent jep masën e këshillimit për të miturin dhe/ose familjen e tij kur kjo masë konsiderohet e mjaftueshme dhe në interes të të miturit dhe që do të ndikojë pozitivisht në sjelljen e tij.
3. Organi kompetent, sipas rastit, ngarkon caktun Njësinë për Mbrojtjen e Fëmijës ose shërbimet sociale dhe/ose psikologjike që të hartojnë një plan lidhur me mënyrën e realizimit të këshillimit dhe matjen e efekteve të tij hap pas hapivlerësimin e rezultateve të tij në mënyrë konkrete.

Commented [u125]: ??? çfarë janë?

Neni 71

Paralajmërimi me gojëverbal

1. Paralajmërimi me gojë përfshin gjithë shpjegimet që i jepen të miturit nga organet kompetente, mbi dëmin e shkaktuar prej veprimeve të tij dhe pasojave që rrjedhin nëse vepra penale do të përsëritet.

Commented [u126]: Nëse rekomandimi për shkrirjen e nenit 70 dhe 71 duke parashikuar "Këshillimin dhe paralajmërimin me gojë" si një masë e vetme do merrej në konsideratë, kjo do ishte më efektive për realizimin e qëllimit të shmangies së të miturit nga përsëritja e veprës penale.

2. Në këtë rast, paralajmërimi i dhënë me gojë të miturit mbahet shënim në një regjistër të posaçëm forma e të cilit përcaktohet me Urdhër të Ministrit të Drejtësisë.

Neni 72

Paralajmërimi me shkrim

1. Paralajmërimi me shkrim përfshin pasqyrimin në një procesverbal të të gjitha shpjegimeve sipas nenit 70 të këtij Kodi, që i jepen të miturit prej organeve kompetente.
2. Një kopje e këtij procesverbal i jepet të miturit dhe përfaqësuesit të tij ligjor.
3. Formati i paralajmërimit me shkrim dhe të dhënat që duhet të përfshihen në të, përcaktohet me Urdhër të Ministrit të Drejtësisë.

Neni 73

Masat detyruese

1. Ndaj një të mituri, mund të caktohet si masë detyruese, që ai të ndalohej:
  - a. të kontaktojë/takojë një person të caktuar
  - b. të shkojë/vizitojë një vend të caktuar;
  - c. të ndryshojë vendin e banimit;
  - d. të largohet nga shtëpia-vendbanimi ose vendqëndrimi gjatë një periudhe/orari të caktuar;
  - e. të largohet pa leje nga një vend ose nga një rajon administrativ i përcaktuar;
  - f. të kryejë ndonjë veprim tjetër që pengon ri-shoqërimin dhe rehabilitimin e tij.
2. Për një të mitur, mund të caktohet si masë detyruese Masat detyruese në formën e detyrimit për të kryer veprime të caktuara janë:
  - a. të fillojë ose të rifillojë studimet në një institucion arsimor;
  - b. të fillojë të punojë duke patur parasysht dhe duke respektuar dispozitat e Kodit të Punës;
  - c. të kryejë një program edukativ, korrigjues dhe/ose mjekësor;
  - d. të përmbushë detyrime të tjera që do të përforcojnë ri-shoqërimin e tij dhe parandalimin e rikryerjes rikthimit të të miturit si autor i së veprës penale.
3. Për masat e caktuara sipas pikës 2 gjerat “a”, “b” dhe “c” të këtij neni, njoftimi për masën detyruese, veç të miturit dhe përfaqësuesit të tij ligjor dhe/ose procedural, i përcillet, sipas rastit, edhe autoritetit përgjegjës në fushën e arsimit dhe/ose të formimit profesional, të punësimit, shëndetësisë, Shërbimit të Provës dhe Njesisë për Mbrojtjen e Fëmijëve.
4. Nëse jepen masat detyruese të parashikuara sipas këtij neni, organi kompetent, përcakton, sipas rastit, që realizimi dhe mbikëqyrja e tyre të bëhet nga Shërbimi i Provës ose Njësia për Mbrojtjen e Fëmijëve.

Commented [u127]: Sugjerojmë që para kësaj pike të ketë një pikë tjetër, ku të sqarohet se masa detyruese jepet në formën e ndalimit ose detyrimit për të kryer veprime apo mosveprime.

Commented [u128]: Kjo pikë mund të riformulohet “Masat detyruese në formën e ndalimit janë:”

Commented [u129]: Të saktësohet, pa lejen e kujt?

Commented [u130]: Çfarë është? Duhet të jetë më e qartë.

Commented [u131]: Ndërhyrja e propozuar evidenton nëse përcjellja tek autoriteti bëhet sipas natyrës së masës detyruese.

Neni 74

Vendosja nën kujdes e të miturit

1. Nëse ndikimi-kujdesi i prindit ose kujdestarit të të miturit në konflikt me ligjin, në rritjen, sjelljen dhe zhvillimin e personalitetit të tij nuk është i mjaftueshëm për të përmbushur qëllimin e masave detyruese, dhe, kur është i nevojshëm kujdesi dhe mbikëqyrja e vazhdueshme nga ana e një personi ose shërbimit të specializuar, i mituri mund të vendoset nën kujdes në një program edukativ dhe/ose korrigjues.
2. Programi edukativ dhe/ose korrigjues, realizohet sipas rastit, nga autoritetet përgjegjëse që përcaktohen nga legjislacioni për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve. Autoritetet-Institucionet përgjegjëse sipas këtij legjislacioni në fuqi, caktojnë persona të specializuar për zbatimin-ofrimin e kujdesit të vazhdueshëm. Këto të fundit, në bashkëpunim me të miturin, prindërit e tij, kujdestarin, autoritetet-institucionet e mirëqenies sociale dhe të arsimit, mjekë dhe profesionistë të tjerë, ushtrojnë ndikim të vazhdueshëm mbi personalitetin dhe sjelljen e të miturit, kujdesen për trajtimin e tij dhe mbikëqyrin përmbushjen e detyrimeve të tij, sipas një plani individual.
3. Vendimi për vendosjen Vendosja nën kujdes urdhërohet jetepet, sipas rastit, nga prokurori ose gjykata për një periudhë nga gjashtë muaj deri në dy vjet.
4. Kujdesi dhe mbikëqyrja e vazhdueshme mund të realizohet pa qenë e nevojshme ndarja e plotë dhe e përhershme e të miturit nga mjedisi i tij i mëparshëm. Në këtë mënyrë, i mituri mund të vendoset pranë shërbimit të specializuar përgjatë 24 orëve ose me kohëzgjatje të pjesshme që varion nga 4 deri në 8 orë o 24 orëve ose f. qëndrimin vetëm gjatë ditës nga 4 deri në 8 orë.
- 7.5. Në vendimin për vendosjen e të miturit rastet e dhënies së masës së vendosjes nën kujdes, gjykata/prokuroriorgani procedues mban parasysh që ekzekutimi i saj të mos e pengojë shkollimin e rregullt dhe punën e të miturit, si dhe përfshirjen e tij në aktivitete të dobishme. Aktivitetet përshtaten me moshën, zhvillimin, prirjet dhe interesat e të miturit me qëllim zhvillimin e ndjenjës së përgjegjësisë.
- 8.6. Prindërit e të miturit të vendosur nën kujdes, mund të përfshihen në procesin e zbatimit të kësaj mase nëse kjo nuk është në kundërshtim me interesat e të miturit. Pas dhënies së kësaj Me dhënien e masëse, gjykata/prokuroria i jep prindërve ose kujdestarit udhëzime të veçanta dhe i vendos ata nën detyrimin për të bashkëpunuar me personin e specializuar në lidhje me të gjitha çështjet që mund të lindin.
- 9.7. Gjykata/prokuroriaOrgani procedues, nëse çmon se do të ishte e nevojshme për një zbatim më efektiv të masës së dhënë, mund të urdhërojë gjithashtu që i mituri të përmbushë një ose më shumë masa detyruese, të parashikuara nga neni 72 të këtij Kodi.
- 10.8. Në rast të mospërmbushjes së detyrimeve sipas këtij neni, shërbimi i specializuar për zbatimin e vendosjes nën kujdes, informon prokurorin.
- 11.9. Shërbimi i specializuar realizohet nga qendra disiplinore/edukuese të krijuara sipas legjislacionit për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve.
- 12.10. Në rastin e të miturit me aftësi të kufizuara, parashikimet e këtij neni, zbatohen nga profesionistë të specializuar sipas aftësisë së kufizuar edhe sipas legjislacionit për përfshirjen dhe aksesueshmërinë.

Neni 75

Përmbushja e Ekzekutimi i masave alternative për shmangien nga ndjekja penale

Commented [u132]: Duhet të jetë e qartë se kur vendoset nga prokurori e kur nga gjykata? Kjo varet në varësi të kohës në të cilin vendoset masa? Psh pa filluar hetimet ose gjatë hetimeve nga prokurori? Gjatë gjykimit nga Gjykata?

Commented [u133]: Cilat do konsiderohen këto? Aktivitetet për zhvillimin psikosocial? Fizik? etj

Commented [u134]: Nëse bëhet fjalë për aktivitetet e dobishme duhet saktësuar.

Commented [u135]: Të vendoset terminologjia e saktë.

1. Nëse për të miturin që ka kryer një veprë penale, është dhënë një masë alternative për shmangien nga ndjekja penale dhe kjo masë është përmbushur/ekzekutuar, ndaj tij nuk mund të ngrihet asnjë akuzë në lidhje me veprën e tij veprë penale.
2. Nëse i mituri i përmbush detyrimet sipas marrëveshjes së shmangies, prokurori vendos menjëherë, pushimin e çështjes.
3. I mituri që e ka ka përmbushur një ekzekutuar masën alternative për shmangien nga ndjekja penale nuk ~~do të~~ konsiderohet ~~si~~ i dënuar për një veprë penale dhe nuk ~~do të~~ trajtohet si person me të ~~kaluar~~ dhëna kriminale në të kaluarën.
4. Përmbushja e Ekzekutimi i masës së shmangies nga ndjekja penale realizohet dhe mbikëqyret nga Shërbimi i Provës në bashkëpunim me shërbimin e ndërmjtësimit.

Neni 76

Mosekzekutimi përmbushja e j masave alternative për shmangien nga ndjekja penale

1. Nëse i mituri, me qëllim, nuk e përmbush masën për shmangien e ndjekjes penale, për këtë, Shërbimi i Provës informon me shkrim prokurorin duke shpjeguar në mënyrë të detajuar kohën, vendin, mënyrën dhe rrethanat e mospërmbushjes dhe situatën personale të të miturit.
2. I mituri, prindërit ose, sipas rastit, përfaqësuesi ligjor, informohen nga Shërbimi i Provës lidhur me pasojat e moszbatimit të kushteve dhe detyrimeve të masës së shmangies dhe rregullat e shqyrtimit në rast mospërmbushjeje.
3. Mospërmbushja e kushteve dhe detyrimeve që burojnë prej të parashikuara në masën es së shmangies nga ndjekja penale nuk sjell detyrimisht përgjegjësi penale dhe rrjedhimisht përbën automatikisht një veprë penale dhe nuk sjell automatikisht kufizimin ose heqjen e lirisë së të miturit. Edhe në këtë rast, heqja e lirisë, konsiderohet nga organet kompetente si masa e fundit.

Commented [u136]: Sugjerojmë që togfjalëshi “me qëllim” të hiqet dhe të vendoset si rrethanë që përcaktohet në relacionin që Shërbimi i provës përgatit për prokurorin. Kështu siç është formuluar nënkupton se nëse është pa qëllim, prokurori nuk informohet.

Commented [u137]: Çfarë janë rregullat e shqyrtimit? E paqartë.

Neni 77

Procedura në rast mospërmbushje të për mosekzekutimin masave alternative për shmangien nga ndjekja penale

1. Nëse rastet e parashikuara nga neni 75 i këtij Kodi, prokurori mund të japë një vendim për ndryshimin ose revokimin e pjesshëm ose të plotë të masës së shmangies pasi ka bërë një shqyrtim të detajuar të fakteve të raportuara.
2. Prokurori, në çdo rast, cakton një seancë të veçantë dëgjimore, merr mendimin e të miturit i cili paraqet arsye lidhur me mospërmbushjen e masës duke zbatuar edhe parashikimet e nenit 64 të këtij Kodi lidhur me pëlqimin e tij.
3. Nëse ~~do të jetë e nevojshme~~ faktet dhe provat e diktojnë, prokurori, mund të kërkojë një vlerësim të ri psikologjik, psikiatrik ose të kërkojë mendim për raportet e mëparshme të ekspertëve.
4. Prokurori pasi e rishqyrton këtë masë, si edhe masa të tjera kontakton të miturin, përfaqësuesin e tij ligjor dhe dëgjon mendimin e punonjësit të Shërbimit të Provës. Në përfundim prokurori mund të vendosë:

Commented [u138]: Referencë jo e saktë. Mos ndoshta është neni 76 i Kodit?

- a. revokimin ose lënien në fuqi vendimin për shmangien nga ndjekja penale;
  - b. ndryshimin e llojit të masës së shmangies;
  - c. zgjatjen e ~~kohës-kohëzgjatjes~~ së marrëveshjes.
5. Nëse organi procedues vendos që të rifillojë procedimi kundër të miturit, merr parasysh pjesën e masës që është përmbushur tashmë nga i mituri gjatë zbatimit të masës alternative të shmangies.
  6. Në rast të revokimit të vendimit për shmangien, prokurori, me vendim të arsyetuar, vendos të shfuqizojë vendimin për mosfillimin e hetimit ose vendimin e pushimit të çështjes së filluar dhe të vendosë fillimin e hetimit të ri.
  7. Në rastin e një revokimi të vendimit për shmangien, veprimet e kryera nga i mituri për të përmbushur masën e shmangies nga ndjekja penale ~~do të shqyrtohen gjatë gjykimit.~~
  8. Pranimi i përgjegjesisë për një vepër penale me qëllim që të zbatohet një masë alternative për shmangien nga ndjekja penale nuk mund të përdoret gjatë gjykimit kundër të miturit.
  9. Nëse i mituri, nuk përmbush detyrimet e veçanta që i janë urdhëruar ose në qoftë se refuzon, ose në mënyra të tjera ndërhyr në zbatimin e masës së mbikëqyrjes së vazhdueshme, gjykata, nëse është e mundur, mund të vendosë që, për këtë arsye, i mituri të vendoset në një qendër/institucion disiplinor/edukues për qëndrim të pandërprerë për jo më shumë se një muaj.
  10. Shkeljet e vogla lidhur me ~~përmbushjen-ekzekutimin~~ e masës së shmangies shënohen në fashikullin individual të të miturit dhe ~~janë në diskrecion tëshqyrtohen menjëherë nga~~ Shërbimi ~~it të~~ Provës ~~për trajtim të menjëhershëm.~~
  11. Procedura që zbatohet nga ana e Shërbimi të provës në rastet kur ~~emon-konstaton mospërmbushjen-mosekzekutimin~~ e masës së shmangies, përcaktohet me VKM.

Commented [u139]: Bëhet fjalë sipas rastit, për prokurorinë ose gjykatën?

Commented [u140]: Në ç'drejtim do të shqyrtohen? Për caktimin e llojit dhe të masës së dënimit?

Commented [u141]: Kjo pikë mos ndoshta krijon përsëritje të panevojshme? Është thënë edhe më herët. Kjo është për të miturin për të cillin ka filluar një hetim i ri?

Commented [u142]: Diku aktet nënligjore parashikohen me VKM e diku me udhëzim të MD ose udhëzim të përbashkët. Cili është kriteri që është patur parasysh në këto diferencime?

Commented [u143]: Të rishikohet titulli i këtij kreu, më i qartë.

Kreu IX

Elemente të procesit të hetimit të të miturit në konflikt me ligjin

Neni 78

Njoftimi për ~~arrestimin-ndalimin~~ ose ~~ndalimin-arrestimin~~ e të miturit

1. Organi procedues, që në momentin e ~~arrestimit~~ të të miturit, e informon atë lidhur me të drejtën për të njoftuar prindin dhe në mungesë të tij, një person tjetër të rritur të ~~treguar dhe pranuar~~kërkuar prej tij.
2. Organi procedues menjëherë ndërmerr të gjitha masat e nevojshme për të realizuar njoftimin, sipas rastit, të përfaqësuesit ligjorë ose procedural të të miturit, në përputhje me neni 77 të këtij Kodi.
3. Organi procedues menjëherë ~~sapo e sjell~~pas vendosjes së të miturit në mjediset e institucionit përkatës njofton përfaqësuesin ligjor të të miturit ose personin e rritur të ~~treguar dhe pranuar~~kërkuar prej tij lidhur me arrestimin e të miturit, vendndodhjen e ~~mbajtjes në paraburgim~~institucionit ku mbahet dhe shpjegon arsyet e arrestimit dhe të drejtat e të miturit sipas këtij Kodi.

Commented [u144]: Është bërë ndërrim i vendeve për të respektuar logjikën që ndjek ndalimi dhe arrestimi.

Commented [u145]: Ndërkohë që në titull filtet për ndalim dhe arrestim, në përmbajtje të dispozitës flitet vetëm për arrestim.

Commented [u146]: Duhet patur parasysh që ndalimi dhe arrestimi në flagrancë kryhet sipas rastit edhe nga policia.

Neni 79

Caktimi dhe njoftimi i përfaqësuesit ligjor dhe/procedural

- Organi procedues njofton menjëherë Njësinë për Mbrojtjen e Fëmijës nëse:
  - përfaqësuesi ligjor nuk mund të gjendet;
  - ~~del dukshëm faktet evidentojnë~~ se përfaqësuesi ligjor i të miturit ka abuzuar me të miturin ose në rastin e një ~~krimi-vepre penale~~ në familje;
  - ka dyshime lidhur me paanshmërinë e përfaqësuesit ligjor të të miturit përsa i përket natyrës së marrëdhënieve të tij me pjesëtarin e familjes i cili është dëmtuar;
  - ~~ekziston ndonjë lloj konflikt interesi.~~
- Në rastet e parashikuara në pikën 1 të këtij neni, personave të përmendur, u ndalohe të njihen me dokumentet që lidhen me të miturin.
- Organi procedues cakton ~~një person përfaqësuesin ligjor~~ nga lista e dërguar nga Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës ~~që do të kryejë përfaqësimin procedural~~, nëse:
  - është e pamundur ~~të gjendet përfaqësuesi ligjor~~ që brenda një ore nga ~~sjellja ardhja~~ e të miturit në mjediset e organi procedues ~~të gjendet përfaqësuesi ligjor~~;
  - i mituri nuk jeton me përfaqësuesin e tij ligjor dhe/ose refuzon ta kontaktojë atë;
  - përfaqësuesi ligjor vepron në kundërshtim me interesat e të miturit;
  - i mituri është viktimë ose dëshmitar i një vepre penale ~~të kryer nga përfaqësuesi i tij ligjor~~;
  - përfaqësuesi ligjor akuzohet për të njëjtën vepër penale që akuzohet i mituri;
  - përfaqësuesi ligjor nuk është i disponueshëm.
- Për çdo rast, caktimi i përfaqësuesit procedural bëhet duke marrë parasysh mendimin e të miturit.
- Dispozitat mbi përfaqësuesin ligjor zbatohen ~~plotësisht, sipas rastit për aq sa është e mundur~~, edhe për përfaqësuesit procedural.

Commented [u147]: Është e paqartë

Commented [u148]: Edhe në rastin e gërmës "a" u ndalohe?

Commented [u149]: I mituri mund të refuzojë të takojë përfaqësuesin procedural për shkak se mund të ketë ndrojtje për veprën penale që ka kryer. Kjo nuk mund të çojë automatikisht në caktimin e një përfaqësuesi tjetër.

Commented [u150]: Bëhet fjalë për një vepër penale tjetër?

Commented [u151]: Në ç'kuptim është i padisponueshëm? Nuk dëshiron të jetë i tillë apo nuk mund të kontaktohet?

Commented [u152]: Ndërhyrja në tekst është propozuar pasi mund mund të jetë edhe plotësisht edhe sipas rastit, në të njëjtën kohë.

Neni 80

Kushtet e të miturit në mjediset e paraburgimit

- I mituri në mjediset e paraburgimit gëzon të gjitha të drejtat që gëzon i mituri i dënuar me burgim.
- I mituri në paraburgim vendoset në mjedise të veçanta nga të rriturit.
- Të miturit vendosen në mjedise të ndara nga njëri-tjetri sipas gjinisë.
- Gjatë kohës që të miturit mbahet në paraburgim, sipas nevojës dhe në përputhje me moshën, gjininë dhe personalitetin, i ofrohet ndihmë sociale, edukative, psikologjike, mjekësore dhe fizike.

Commented [u153]: Të parashikohet edhe ndihma ligjore për çështje të tjera të lidhura jo vetëm me akuzën por për marrëdhëniet familjare, të kujdestarisë, etj.

Neni 81

Pyetja e të miturit në konflikt me ligjin

- Gjatë fazave të procedimit penal organi procedues garanton zbatimin e të drejtave të të miturit duke synuar mbrojtjen e të miturit nga ~~vetë inkriminimi pranimi i fajësisë~~ përmes garantimit të së drejtës për të heshtur dhe për të mos dhënë dëshmi.

2. Gjatë pyetjes së të miturit, nga ana e organit procedues garantohej trajtimi me dinjitet dhe humanizëm, në përputhje me standardet ndërkombëtare që garantojnë të drejtat e tyre të njeriut dhe të fëmijëve.
3. Ndalohet tortura, trajtimi ç'njerëzor dhe degradues si dhe çdo lloj keqtrajtimi fizik dhe/ose psikologjik i të miturit gjatë pyetjes ose me qëllim marrjen e ndonjë lloj informacioni prej tij.
4. Organi procedues konsulton paraprakisht me psikologun përmbajtjen e pyetjeve që do t'i drejtohen të miturit, duke synuar që atij t'i sigurohet pyetja në mënyrën e duhur, lehtësimi i dhënies së dëshmisë, eliminimi i frikësimit ose ndrojtjes nga procesi.
5. Pyetja e të miturit bëhet në prani të avokatit dhe psikologut. Nëse i mituri jep pëlqimin, gjatë pyetjes së tij mund të marrë pjesë edhe përfaqësuesi ligjor/procedural.
6. Gjuha e përdorur gjatë pyetjes së të miturit duhet të jetë sa më miqësore dhe komunikimi të jetë i thjeshtë dhe në formë sa më të kuptueshme për të.

Commented [u154]: Dispozita duhet të evidentojë në mënyrë të qartë se konsultimi ka si qëllim marrjen e këshillave për mënyrën se si bëhen pyetjet dhe jo për të ndryshuar qëllimin për të cilin ato pyetje adresohen. Psikologu nuk mund të ndryshojë thelbin e pyetjes por mund të këshillojë për mënyrën e formulimit të saj pa deformuar pyetjen në vetvete. Nëse do ta bënte këtë do merrte atributet e prokurorit.

Neni 82

Garancitë procedurale të pyetjes së të miturit në konflikt me ligjin

1. I mituri, përfaqësuesi ligjor ose psikologu ka të drejtë të kërkojë interval pushimi në çdo kohë gjatë pyetjes së të miturit.
2. Organi kompetent, gjatë pyetjes së të miturit, kujdeset për një kohë-interval pushimi në përputhje me moshën, nivelin e zhvillimit dhe rrethana të tjera në të cilat gjendet i mituri.
3. Ndalohet marrja në pyetje e të miturit gjatë natës, nga ora 22.00-08.00.
4. Të miturit i garantohej ushqim të paktën një herë në 4 orë nga ora 8.00-22.00 dhe ujë pa orar. Të miturit i garantohej e drejta e për të përdorur tualetin në çdo kohë.
5. Prokurori gjatë hetimit ka të drejtë të ndalojë me vendim të arsyetuar, pjesëmarrjen e përfaqësuesit ligjor gjatë veprimit procedural vetën nëse kjo gjë është në interesin më të lartë të fëmijës.
6. Organet kompetente, gjatë pyetjes së të miturit gjatë procesit të drejtësisë për të miturit në konflikt me ligjin, bëjnë kujdes në kufizimin sa më shumë të jetë e mundur të numrit të seancave të marrjes në pyetje dhe, në çdo rast, jo më shumë se dy herë.
7. Pyetja e të miturit nën 14 vjeç që ka kryer vepër penale, bëhet pasi i shpjegohet në mënyrë të qartë dhe të kuptueshme se ai nuk ka përgjegjësi penale për shkak të moshës. Atij i shpjegohet, gjithashtu, se nuk ka përgjegjësi penale në rast se refuzon për të dëshmuar ose jep dëshmi të rreme.
8. Rregullat e përfshira në këtë nen zbatohen edhe në veprimet administrative të Policisë dhe të organeve të tjera publike që kryejnë veprimtari administrative në kuadrin e drejtësisë penale për të mitur.

Commented [u155]: Këto nuk janë garanci procedural port e drejta. Këto të drejta i mituri i gëzon jo vetëm gjatë pyetjes por gjatë gjithë kohës së qëndrimit në këto institucione.

Commented [u156]: Si komentet e bëra më herët? Përse ky kufizim? Mund të jetë thelbësore për marrjen e provës edhe pyetja e mëtejshme e të miturit dhe duhet të ketë një përjashtim të justifikuar.

Neni 83

Kontrolli personal i të miturit

1. Gjatë kontrollit personal, organet e procedimit garantojnë mbrojtjen e privatësisë dhe dinjitetit të të miturit.
2. Organet e procedimit në çdo rast i shpjegojnë të miturit me gjuhë të kuptueshme arsyet e kontrollit personal.
3. Oficeri i policisë gjyqësore informon të miturin mbi aktin me të cilin është vendosur kontrolli personal.
4. Kontrolli personal realizohet nga persona të të njëjtës gjini me të miturin ose të gjinisë së zgjedhur nga vet i mituri.
5. Në çdo rast të kontrollit personal të të miturit, është e detyrueshme prania e avokatit të tij.

Commented [u157]: Përse është lënë kjo hapësirë? Mos ndoshta krijon hapësirë për abuzim!!

Neni 84

Kontrolli/ekzaminimi intim dhe mjekësor i të miturit

1. Kontroll intim përbëjnë veprimet që lidhen me kontrollin/ekzaminimin fizik në trup të të miturit përjashtuar atë të gojës.
2. Kontrolli intim i të miturit mund të bëhet vetëm me vendim gjyqësor të arsyetuar përveç rasteve kur shëndeti dhe jeta e të miturit është në rrezik, në raste urgjente dhe kur ka shkaqe të arsyeshme për të besuar se informacioni që do të merret mund të humbasë, mund të humbasë vlerë ose prova e marrë mund të shkatërrohet.
3. Në të gjitha rastet marrja e një objekti dhe/ose materiali nga trupi i të miturit bëhet në mjediset e institucioneve të shëndetit publik ose në institucionet shëndetësore të licensuara të cilat kanë leje për ushtrimin e një veprimtarie mjekësore, me pjesëmarrjen e një mjeku të certifikuar dhe infermieri me të njëjtën gjini të të miturit si dhe në prani të përfaqësuesit ligjor dhe avokatit të tij.
4. Kontrolli dhe veprime të tjera procedurale, të cilat kanë të bëjnë me heqjen pjesërisht ose plotësisht të veshjeve të të miturit, ndërmerren vetëm bazuar në një vendim gjyqësor të arsyetuar që merret pasi është marrë mendimi i të miturit dhe në praninë e përfaqësuesit ligjor dhe të avokatit përveç rasteve që rrezikojnë sigurinë publike dhe në rastet e parashikuara lidhur me flagrancën sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale.
5. Kontrolli intim realizohet nga persona të njëjtës gjini me të miturin ose të gjinisë së zgjedhur nga vet i mituri.
6. Për rastet e parashikuara nga pikat 2 dhe 4 të këtij neni gjykata vendos, brenda 12 orëve nga paraqitja e kërkesës, pa pjesëmarrjen e palëve.
7. Nëse i mituri nuk është dakord për pjesëmarrjen e përfaqësuesit ligjor gjatë kontrollit të parashikuar në pikat 2 dhe 4 të këtij neni ose përfaqësuesi ligjor nuk mund të marrë pjesë, veprimet procedurale do të kryhen në prani të përfaqësuesit procedural të caktuar sipas dispozitave të këtij kodi.
8. Në çdo rast të kontrollit/ekzaminimit intim dhe mjekësor të të miturit, është e detyrueshme prania e avokatit të të miturit.

Commented [u158]: E paqartë. Do të thotë që kontrolli i gojës nuk është intim? Apo konteksti në të cilin është përdorur do të thotë që ndalohej?

Commented [u159]: Çdo me thënë mjek i certifikuar? Mjek i specializuar?

Commented [u160]: A duhet përcaktuar gjinia këtu? Po në rast se avokati është i gjinisë së kundërt a mund të marrë pjesë ai në kontrole intime të cilat mund ta vendosnin në pozitë të vështirë të miturin?

Commented [u161]: Idem si komenti i bërë në nenin e mësipërm, pika 4.

Commented [u162]: Nëse kërkesa bëhet në orën 2 ose 3 të mbas drekës i bie që gjykata ka kohë deri në 2 ose në tre të natës. A mund të mblidhet gjykata jashtë orarit zyrtar?

Commented [u163]: Po kur avokati është i gjinisë së kundërt?

Neni 85

Përmbajtja e vendimit të kontrollit personal

Commented [u164]: Më sipër përdoret shprehja "kontroll intim dhe mjekësor" në titullin e dispozitës. Duhet të unifikohet terminologjia për koncepte të njëjta.

1. Vendimi i gjykatës ~~lidhur meqë pranon~~ kërkesën për kontrollin personal dhe atë intim, përveç parashikimeve të nenit 383 të Kodit të Procedurës Penale, përmban edhe:
  - a. subjektin që ka sjellë kërkesën në gjykatë;
  - b. identitetin e të miturit ndaj të cilit do të ndërmerret veprimi;
  - c. ~~shkaqet e arsyeshme~~arsyetimin e shkaqeve për të kryer veprimin procedural;
  - d. objektin, sendin ose substancën dhe të dhëna lidhur me to të cilat mund të gjenden gjatë kontrollit;
  - e. afatin e ekzekutimit të vendimit;
  - f. organin që do të ekzekutojë vendimin.

Commented [u165]: Por dhe mënyrën e ekzekutimit atëherë kur është e mundur.

Kreu X Masat e sigurimit

Neni 86 Caktimi i masës së sigurimit

1. Ndaj të miturit, nuk mund të caktohet një masë sigurimi më e rëndë, nëse i njëjti qëllim mund të realizohet me një masë më të lehtë.
2. Kur kërkohet të caktohet masë sigurimi ndaj një të mituri, prokurori në kërkesë dhe gjykata në vendim mban parasysh dhe arsyeton interesin më të lartë të të miturit, nevojat ~~specifike e veçanta~~ të tij dhe kërkesën për të mos ndërprerë proceset edukative, të mirërritjes dhe të zhvillimit normal të një të mituri.
3. Në caktimin e masës së sigurimit, gjyqtari dëgjon personalisht të miturin dhe jep vendimin menjëherë.

Commented [u166]: Po kur i mituri nuk dëshiron të jetë present?

Neni 87 Masa sigurimi të veçanta për të miturit

1. Përveç masave të sigurimit të parashikuara në Kodin e Procedurës Penale, ndaj të pandehurit të mitur mund të vendosen edhe këto masa:
  - a. Vendosja e të miturit në mbikëqyrje;
  - b. Vendosja e të miturit në një shërbim të specializuar.

Neni 88 Vendosja e të miturit në mbikëqyrje

1. Vendosja e të miturit në mbikëqyrje synon ~~garantimit e paraqitjes së e~~ të miturit, sa herë kërkohet, përpara oficerit të policisë gjyqësore, prokurorit ose gjykatës. Kjo masë realizohet përmes marrjes përsipër nga ana e ~~prindit të afërmit përfaqësuesit~~ ligjor, institucionit ose personit të specializuar që të garantojë sjelljen e të miturit dhe të mbikëqyrë nëse sjellja është e përshtatshme.

Commented [u167]: Diku përdoret prind, diku përfaqësues ligjor. Të unifikohet terminologjia.

2. Vendosja në mbikëqyrje sipas pikës 1 të këtij neni bëhet vetëm me pëlqimin e të miturit dhe të personit që do ta mbikëqyrë atë.
3. Personi ~~mbikëqyrës mund të tërhiqet nga ushtrimi i ka të drejtë të heqë dorë nga mbikëqyrja~~ ~~ces së~~ të miturit në çdo kohë në rast se çmon se nuk mund të garantojë paraqitjen e të miturit sa herë kërkohet nga organi kompetent dhe nuk garanton sjelljen dinjitoze të të miturit. Personi mbikëqyrës, për këtë, njofton menjëherë gjykatën.
4. Personi mbikëqyrës mund të zëvendësohet në rastin e ~~tërheqjes heqjes dorë~~ ose ~~dëshimit të kur nuk e realizon~~ mbikëqyrjes.
5. Në rast se mbikëqyrja e të miturit ~~dështon nuk realizohet~~ për shkaqe objektive që nuk lidhen me personin mbikëqyrës gjykata vendos zëvendësimin e tij.
6. Kur ~~dështimi mosrealizimi i mbikëqyrjes~~ vjen nga veprime ose mosveprime të personit mbikëqyrës, gjykata urdhëron dënimin e tij me gjobë deri në 20.000 lekë.
7. Urdhri i gjykatës është i paankimueshëm.
8. Gjykata, sipas rastit, vendos zëvendësimin e personit mbikëqyrës ose të masës së sigurimit ndaj të miturit.

Commented [u168]: Të shmanget sa më shumë përdorimi i ndajfoljes "mund". Aty ku është e mundur kjo shprehje mund të zëvendësohet me "i lind e drejta".

Commented [u169]: Më sipër nuk përmendet sjellja dinjitoze

Commented [u170]: Cfarë dënimi është? Administrativ apo penal?

Commented [u171]: Të saktësohet nëse e bën me kërkesë, kryesisht apo në të dyja këto raste.

Neni 89

Vendosja e të miturit në një shërbim të specializuar

1. I mituri në konflikt me ligjin vendoset ~~Vendosja e të miturit~~ në një shërbim të specializuar ~~bëhet ndaj të miturit nëse:~~
  - a) interesat e të cilit kërkojnë një vëmendje dhe mbikëqyrje të posaçme dhe,
  - b) dhe që për rrethanat konkrete në të cilit i mituri ndodhet mbikëqyrja e posaçme nuk mund të realizohet nga ana e prindit ose personave të afërm.
2. Shërbimi i specializuar mundësohet nga ~~organet publike-institucionet~~, ose persona juridikë të licencuara edhe për këtë qëllim dhe në përputhje me ligjin për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës.
3. Rregullat mbi mënyrën e organizimit, të funksionimit të shërbimit të specializuar, të programeve dhe mënyrës së financimit të tyre miratohen me VKM.

Formatted: Indent: Left: 0.25", No bullets or numbering

Commented [u172]: Jo përdorim të akronimeve

Neni 90

Afati dhe vleftësimi i arrestit ose ndalimit të të miturit

1. I mituri mund të arrestohet ose ndalohet në përputhje me dispozitat ~~përkatëse të~~ Kodit të Procedurës Penale dhe ~~dispozitat e~~ këtij Kodi.
2. Kur nuk urdhëron lirim të menjëhershëm, prokurori, pa vonesë, ~~por, sidoqoftë dhe në çdo rast~~ brenda 24 orëve nga arrestimi ose ndalimi, kërkon vleftësimin e tyre në gjykatën kompetente.
3. Mos respektimi i këtij afati bën që arrestimi ose ndalimi të humbasë fuqinë dhe i mituri të lirohet menjëherë përveç kur gjykata i vleftëson ato dhe cakton masë sigurimi sipas kushteve të përcaktuara në nenin 84 të këtij Kodi.
4. Në ~~shqyrtimin seancën~~ për vleftësimin e arrestit ose të ndalimit, gjyqtari dëgjon personalisht të miturin dhe jep vendimin menjëherë.

Commented [u173]: Është shumë e përgjithshme dhe i lë diskrecion të gjerë gjykatës. Nëse arrestimi ose ndalimi e humbet fuqinë ipso jure, Kodi duhet të jetë i qartë se kur gjykata ka diskrecion për të vendosur të kundërtën. Mbi ç'baza dhe kriteret do bëhet përjashtim nga ky rregull?

Commented [u174]: Po në rast se i mituri nuk dëshiron të jetë present? Po avokati mbrojtës a dëgjohej?

Neni 91

Veçoritë e arrestit në burg për të miturit

1. Përveç parashikimeve të nenit 228 të Kodit të Procedurës Penale, masa e arrestit në burg mund të vendoset për të miturin vetëm si një alternativë masë e fundit dhe vetëm nëse ekziston plotësohet të paktën një edhe ndonjë nga kriteret e mëposhtme:
  - a. sanksioni i parashikuar për veprën vepra penale për të cilën ai i mituri akuzohet dënohet është me burgim që ka si minimum dënimin mbi 10 vjet;
  - b. masa është e domosdoshme sepse i mituri:
    - i. përbën rrezik serioz për vetë dhe/ose për të tjerët dhe ky rrezik nuk mund të mënjanohet me ndonjë mënyrë tjetër;
    - ii. përpiqet t'i shmanget drejtësisë;
2. Nëse një i mitur ndodhet në Për të miturin ndaj të cilit zbatohet arresti në burg, koha e qëndrimit në paraburgim deri në seancën e parë gjyqësore nuk duhet të kalojë 60 ditë me qëllim respektimin parimit të një gjykimi të shpejtë brenda një afati të arsyeshëm.
3. Pas kalimit të afatit të parashikuar në pikën 2 të këtij neni, i pandehuri i mitur lirohet nëse nuk ka filluar shqyrtimi gjyqësor dhe në këtë rast zbatohen rregullat e parashikuara në Kodin e Procedurës Penale.
4. Gjykata e shqyrton vendimin për vazhdimin, revokimin ose ndryshimin e masës së arrestit në burg çdo 20 ditë. Për këto raste prokurori ka barrën e provës për të arsyetuar vazhdimin e arrestit në burg.
5. Gjithë koha e arrestit në burg nuk duhet të kalojë 4 muaj.

Commented [u175]: Kjo është mënyra se si formulohen dispozitat e kodit penal për min.

Commented [u176]: Të qartësohet nëse këto dy nëndarje 'i' dhe 'ii' janë cumulative ose përjashtuese (qartësimi duke përdorur lidhëzën "dhe" ose lidhëzën "ose".

Commented [u177]: Përdorimi i terminologjisë "gjykim i shpejtë" mund ta dëmtojë procesin në dëm të interesave të të miturit.

Commented [u178]: Per cilat rregulla behet fjale? Per ato te gjykimit ne gjendje te lire? Duhet te qartësohet.

Commented [u179]: Kryesisht dhe sa herë e kërkon avokati apo prokurori...

Commented [u180]: Duhet të ketë edhe raste përjashtimore për vepra penale që kanë rrezikshmëri të theksuar shoqërore dhe janë të rënda.

Kreu XI

Elemente të procesit të gjykimit të të miturit në konflikt me ligjin

Neni 92

Gjykim i drejtë dhe i shpejtë brenda afatit të arsyeshëm

1. Gjykimi i të miturit në konflikt me ligjin bëhet duke mbajtur në konsideratë respektimin e parimit të parashikuar në nenin 17 të këtij Kodi mbi shqyrtimin pa vonesë dhe me përparësi.
2. Çështja e një të mituri në konflikt me ligjin dërgohet në gjykatë jo më vonë se 6 muaj nga njoftimi i akuzës, me përjashtim të rasteve kur gjatë kësaj periudhe ai është akuzuar për një vepër tjetër penale. Në çdo rast ky afat nuk duhet të kalojë 9 muaj.
3. Gjykata e Shkallës së Parë përfundon shqyrtimin e çështjes në një kohë sa më të shpejtë, por jo më vonë se 6 muaj nga data e dorëzimit të akteve në gjykatë. Në rastet kur i mituri është në arrest në burg ose arrest në shtëpi, ky afat nuk mund të jetë më shumë se 3 muaj.
4. Gjykata e Apelit përfundon shqyrtimin e çështjes në një kohë sa më të shpejtë, por jo më vonë se 2 muaj nga data e dhënies së vendimit të Gjykatës së Shkallës së Parë.
5. Gjykata e Lartë shqyrton pranueshmërinë e rekursit brenda një muaji nga data e paraqitjes së tij. Kjo gjykatë, në rast të pranimit të shqyrtimit të rekursit, brenda 1 muaji, shqyrton dhe merr vendim për çështjen.

Commented [u181]: Pavarësisht se këtu jemi tek afatet e gjykimit sërisht duhet të ketë harmonizim me afatet e parashikuara në nenin e mësipërm.

Commented [u182]: Edhe afatet në pikat 4 dhe 5 duhet të rishikohen pasi nuk mund të ketë një ngurtësim të tyre. Parimi i gjykimit të shpejtë mund të dëmtojë procesin dhe interesat e të miturit. Prandaj sugjerojmë të ketë edhe përjashtime për çështje veçanërisht komplekse, për shkak të natyrës së provave që do të merren dhe administrohen gjatë procesit gjyqësor.

Neni 93

Gjykimi me dyer të mbyllura

Gjykimi i një të mituri në konflikt me ligjin zhvillohet në seancë gjyqësore me dyer të mbyllura.

Commented [u183]: Këtu duhet të ketë edhe përjashtime, të cilat mund t'i lihen në diskrecion kryetarit të gjykatës. Një nga këto mund të jetë pjesëmarrja e OJF-ve në seancat gjyqësore për efekte studimore, të cilat evidentojnë çështje që ndihmojnë në përmirësimin e praktikës hetimore/ gjyqësore apo të cilat monitorojnë zbatimin e legjislacionit në këto çështje duke nxjerrë në pah edhe nevojën për përmirësimin e tij.

Neni 94

Pjesëmarrja në gjykim e të miturit

1. Gjykimi i të miturit nuk mund të zhvillohet në mungesë të tij.
2. Gjykata garanton pjesëmarrjen e të miturit në gjykim përmes:
  - a. zhvillimit të një procesi të pranueshëm për aftësinë e të kuptuarit të të miturit;
  - b. realizimit të pushimeve të herë pas hershme dhe me kohë të arsyeshme, në përputhje me moshën, kushtet shëndetësore, nevojat e vecanta, përfshi nevoja që lidhen me aftësinë e kufizuar dhe rrethana të tjera të të miturit.

Commented [u184]: Në këtë mënyrë i mituri do detyrohet të marrë pjesë në një proces, ku nuk dëshiron të jetë present. Ndoshta një zgjidhje oportune do ishte që në këto raste, gjyqtarit mund t'i jepej një rol proaktiv, për të shkuar dhe për ta takuar të miturin në institucionin/vendbanimin e tij.

Neni 95

Gjykimi në prani të të miturit dhe kufizimet

1. Gjykimi zhvillohet vetëm në prani të të miturit.
2. Gjykata, me iniciativën e vet ose me kërkesë të palës, mund të marrë vendim lidhur me largimin e të miturit nga salla e gjyqit gjatë shqyrtimit ~~vetëm~~ të një ose disa provave nëse kjo është në interesin më të lartë të të miturit.
3. Mungesa e të miturit gjatë procesit gjyqësor duhet të jetë për një periudhë sa më të shkurtër.
4. Gjyqtari gjatë gjykimit ka të drejtë të ndalojë pjesëmarrjen e përfaqësuesit ligjor gjatë veprimit procedural vetën nëse kjo gjë është në interesin më të lartë të fëmijës.
5. Menjëherë pas miratimit të vendimit sipas pikës 2 të këtij neni, gjykata i shpjegon palëve të drejtën për të kundërshtuar këtë vendim, brenda të njëjtës seancë, duke i dhënë gjykatës argumentet e tyre. Në rast kundërshtimi, gjykata, pezullon shqyrtimin e provës deri në marrjen e vendimit. Vendimi lidhur me pranimin ose jo të kundërshtimit merret menjëherë në njëjtën seancë.
6. Pasi i mituri kthehet në sallën e gjyqit, gjykata, i shpjegon të miturit, aq sa është e nevojshme dhe në mënyrë të kuptueshme, përmbajtjen e provave të shqyrtuara në mungesë të tij.
7. Në të gjitha rastet kur gjykata shqyrton provat në mungesë të të miturit, avokati ose përfaqësuesi ligjor duhet të jenë gjithnjë të pranishëm.

Commented [u185]: Po avokati, përfaqësuesi ligjor ose institucional, po organizatat që kanë në mision mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të njeriut.

Commented [u186]: Në ç'kuptim? Duhet të përcaktohen disa rrethana, si psh kur këto prova mund të rëndojnë ose shkaktojnë efekte negative në gjendjen psikologjike të të miturit.

Commented [u187]: Jo menjëherë pasi gjykatës mund t'i lind nevoja për tu tërhequr në dhomë këshillimi dhe për të reflektuar sa duhet në marrjen e këtij vendimi.

Neni 96

Pranimi i fajësisë prej të miturit

1. Gjatë procedurës së hetimit dhe gjykimit i mituri i pandehur nuk mund të detyrohet të bëjë deklaratime që tregojnë vetpërgjegjësi penale.
2. Heshtja e të miturit gjatë procedurës së hetimit dhe gjykimit nuk mund të konsiderohet si pranim i fajësisë.

Commented [u188]: Pranim të fajësisë. Kjo është terminologjia që përdore.

3. Në rast se i mituri pranon fajësinë, gjykata, në çdo rast, duhet të sigurohet që kjo nuk ndodh për shkaqe që lidhen me moshën, zhvillimin dhe aftësinë e të miturit për të perceptuar dhe kuptuar, frikën e një dënimi të mundshëm ose frikën prej tejzgjatjes së kohës së marrjes në pyetje.

Kreu XII

Qëllimi dhe llojet e dënimit për të miturit

Neni 97

Qëllimi i dënimit

Qëllimi i dënimit të të miturit është rishoqërimi, riintegrimi, rehabilitimi dhe parandalimi i rikryerjes së veprës penale ose i kryerjes së një vepre tjetër penale duke i ofruar të miturit kujdes, asistencë dhe mbikëqyrje.

Neni 98

Parimet e përgjithshme të dënimit

1. Gjatë gjithë procesit të marrjes së vendimit, gjykata ~~ka, mban~~ në konsideratë se dënimi me burgim i të miturit është mjeti i fundit ~~i mundshëm~~ i cili ~~konsiderohet vlerësohet~~ vetëm nëse masat e shmangies të parashikuara në Kreun VIII të këtij Kodi janë të papërshtatshme.
2. ~~Gjatë dhënies së vendimit~~ Në caktimin e dënimit gjykata ~~merr në konsideratë në radhë të parë vlerëson së pari~~ interesin më të lartë të të miturit dhe raportin e vlerësimit individual për të.
3. Gjatë marrjes së vendimit ndaj të miturit që është deklaruar fajtor për një veprë penale, gjykata mban në konsideratë gjithashtu:
  - a. trajtimin e të miturit në mënyra të përshtatshme për garantimin e mirëqenies së tij;
  - b. përshtatjen me rrethanat dhe rrezikshmërinë e veprës së kryer si dhe me moshën, rrethanat individuale dhe nevojat e veçanta të të miturit;
  - c. nxitjen e riintegrit të të miturit dhe përfshirjen e tij në një rol sa më ~~konstruktiv~~ dobishëm në shoqëri;
  - d. parashikimin hartimin e një plani individual për sa më sipër;
  - e. caktimin e një dënimi sa më të përshtatshëm për të korrigjuar sjelljen e të miturit.

Neni 99

Llojet e dënimeve për të mitur

1. Dënimet për të miturit janë ~~dënimet jo me burgim~~ dhe dënimi me burgim.

Commented [u189]: Përse të mos quhen dënime alternative?

2. Në dënimet jo me burgim përfshihen Alternativat e dënimit përfshijnë:

- a. ndalimi për kryerjen e një veprimtarie;
- b. kryerja e një pune me interes publik;
- c. përmbushja e detyrimeve të caktuara;
- d. gjoba;
- e. qëndrimi në shtëpi;
- f. kufizimi i lirisë.

Commented [u190]: Presupozohet që i mituri në përgjithësi nuk disponon të ardhura ose nuk kupton rëndësinë e tyre si një i rritur. Me këtë dënim praktikisht penalizohen prindërit ose të afërmit.

Commented [u191]: Duhet gjetur një terminologji tjetër pasi burgu në thelb është kufizim lirie. Kufizimi mund të jetë i plotë ose i pjesshëm por dallimi që bëhet duke thënë heqje lirie, nuk është një terminologji e përshtatshme. Në Kodin Penal terminologjia "heqje lirie" parashikohet vetëm për krimet e luftës, në nenin 75 të tij dhe nuk përdoret në asnjë dispozitë tjetër.

Neni 100

Klasifikimi dhe caktimi i dënimeve për të mitur

1. Për efekte të caktimit të dënimit ndaj të miturit, dënimet klasifikohen në dënime kryesore dhe/ose plotësuese.
2. Janë vetëm dënime kryesore:
  - a. kufizimi i lirisë;
  - b. burgimi.
3. Janë dënime kryesore dhe/ose njëherazi plotësuese:
  - a. ndalimi për kryerjen e një veprimtarie;
  - b. kryerja e një pune me interes publik;
  - c. përmbushja e detyrimeve të caktuara;
  - d. gjoba;
  - e. qëndrimi në shtëpi.
4. Ndaj të miturit mund të jepet vetëm një dënim kryesor.
5. Dënimi kryesor mund të jepet së bashku më jo më shumë se dy dënime plotësuese.
6. Bashkë me dënimin mund të jepen një ose disa masa të parashikuara nga kreu VII i këtij Kodi.

Commented [u192]: A mund të zbatohet vetëm një dënim plotësues apo duhet të ketë gjithmonë dënim kryesor. Kjo nuk del nga dispozita dhe nëse është kështu duhet të qartësohet.

Neni 101

Ndalimi për kryerjen e një veprimtarie

1. I mituri mund të ndalohet të kryejë një veprimtari të caktuar për një periudhë kohore nga një deri në tre vjet, nëse kjo çmohet si e papërshtatshme nga gjykata për riintegrimin, rehabilitimin e të miturit dhe parandalimin e kryerjes prej tij të veprave penale të tjera.
2. I mituri mund të ndalohet të kryejë një veprimtari të caktuar sipas pikës 1 të këtij neni, deri në moshën 18 vjeç.

Commented [u193]: E paqartë për gjykatën se e ç'natyre është kjo veprimtari.

Commented [u194]: Kjo pikë e parë në raport me pikën 2 kufizon një kategori të miturish për të aplikuar këtë masë plotësuese. Përkatësisht ata të mitur, të cilët u ka ngelur më pak se 1 vit nga mbushja e moshës 18 vjeç.

Neni 102

Kryerja e një pune me interes publik

1. Kryerja e një pune me interes publik për të miturit mund të jetë nga 40 deri në 300 orë. Kohëzgjatja ditore e punës me interes publik nuk mund të jetë më shumë se 4 orë në ditë.

2. Nëse ~~burgimi dënimi me burg~~ është zëvendësuar me punë me interes publik, puna me interes publik mund të jetë më e gjatë në kohë. ~~por në çdo rast jo më shumë se ... orë~~. Në këtë rast bëhet konvertimi sipas nenit 111 të këtij Kodi.
3. Në rastet e zbatimit të vendimit për kryerjen e një pune me interes publik si një vendim plotësues, kryerja e kësaj pune, mund të ~~vendoset për një kohë më të shkurtër se jetë nën~~ minimumin e ~~i~~ orëve të parashikuara në pikën 1 të këtij neni.
4. Puna me interes publik zbatohet në mënyrë të tillë që të mos pengojë procesin e edukimit dhe mund të shoqërohet me detyrimin për ndjekjen e një kursi profesional.
5. Në rastet e marrjes së vendimit për kryerjen e një pune me interes publik është e nevojshme që i mituri të vendoset në një vend pune ku përvoja i shërben të bëhet një njeri i ~~denjë~~ ~~dobishëm për familjen dhe shoqërinë~~.
6. Puna me interes publik si një vendim plotësues mund të zbatohet ndaj një të mituri edhe në rastet ~~kur neni~~ ~~dispozitat~~ përkatëse të ~~i~~ Kodit Penal nuk e parashikojnë atë si një lloj dënimi.

Commented [u195]: Të vendoset një maksimum.

Commented [u196]: Ky është një detyrim ekstra? Do të përfshihet si pjesë e kohës së punës në interes publik apo jo?

Neni 103

Përmbushja e detyrimeve të caktuara

1. Gjykata mund të urdhërojë që i mituri në konflikt me ligjin penal të përmbushë një ose më shumë detyrime të caktuara, të tilla si:
  - a. të ndjekë arsimin e detyrueshëm ose, sipas rastit, një program arsimimi;
  - b. të ndjekë një program të formimit profesional sipas ligjit për arsimin profesional;
  - c. të përmbushë detyrimet që rrjedhin nga marrëdhënia e punës e siguruar nga programet sociale të punësimit;
  - d. të riparojë dëmin civil të shkaktuar;
  - e. të ndjekë një program rehabilitues të trajtimit psikologjik ose mjekësor, përfshi, sipas rastit, trajtimin detoksifikues nga përdorimi i alkoolit ose drogës;
  - f. të mos frekuentojë vende të caktuara;
  - g. të mos shoqërohet me persona të caktuar të cilët mund të ndikojnë negativisht në sjelljen dhe edukimin e tij.
2. Gjykata, sipas rastit, mund të urdhërojë, për aq sa janë të zbatueshme, edhe detyrimet e parashikuara nga neni 60 i Kodit Penal ose edhe detyrime të tjera që çmohen prej saj se janë në interesin më të lartë të të miturit.
3. ~~Këshilli i Ministrave përcaktoon me vendim institucionet përgjegjëse për ndjekjen dhe mbikëqyrjen e këtyre detyrimeve Me VKM përcaktohen autoritetet kompetente dhe procedura që do të ndiqet nga ana e tyre në rastet e urdhërimeve të gjykatës~~, sipas pikës 1 të këtij neni.

Commented [u197]: Çfarë kuptohet me këtë? Arsim profesional? Tjetër?

Commented [u198]: Çfarë kuptohet me këtë? Është e ndryshme nga puna në interes publik? Do të paguhet?

Commented [u199]: Në ç'kuptim mjekësor? Kur ka problem psikike? Kjo duhet qartësuar.

Neni 104

Gjoha

1. Masa e gjobës mund të zbatohet për një të mitur nëse ka të ardhura monetare nga një burim i ligjshëm.
2. Në rastet kur gjoba i vendoset një të mituri, masa e saj është sa gjysma e gjobës që do t'i jepej një të rrituri në të njëjtat kushte sipas parashikimeve të Kodit penal.

Commented [u200]: Kush do konsiderohet burim i ligjshëm? Të ardhurat e siguruar nga vetë i mituri nga angazhime të ligjshme? Të ardhura të siguruar nga familja? Apo burime të tjera të ligjshme si dhuratat, etj.

Neni 105

Qëndrimi në shtëpi

1. Qëndrimi në shtëpi nënkupton detyrimin e të miturit të mos largohet, për një periudhë të caktuar, nga banesa e tij e përhershme ose e përkohshme ose një vend i caktuar ku ai qëndron ose kurohet përkohësisht.
2. Qëndrimi në shtëpi mund të jepet për një periudhë nga 6 muaj deri në 1 vit.
3. Qëndrimi në shtëpi zbatohet në rastin e veprave penale që dënohen jo më shumë se 5 vjet.
4. Qëndrimi në shtëpi zbatohet në mënyrë të tillë që të mos cenohet [ndjekjen e programeve-procesin arsimorë](#) dhe/ose të punësimit të të miturit.
5. Qëndrimi në shtëpi mund të mbikëqyret në mënyrë elektronike, [në përputhje me legjislacionin në fuqi për mbikëqyrjen elektronike](#).

Neni 106

Kufizimi i lirisë

1. Kufizimi i lirisë është vendosja e të miturit në një institucion/qendër të caktuar nën mbikëqyrje pa u izoluar nga shoqëria dhe komuniteti me qëllim edukimin dhe rehabilitimin përmes programeve të posaçme.
2. Në mjediset në të cilat realizohet kufizimi i lirisë:
  - a. niveli i masave të sigurisë është shumë i ulët ose nuk ka masa të tilla;
  - b. numri i të miturve të vendosur në to është sa më i vogël me qëllim që të mundësohet trajtimi individual i tyre;
  - c. përmasat e këtyre mjediseve janë të tilla që lehtësojnë aksesin dhe kontaktin e të miturit me familjarët [dhe rrethin shoqëror të tij](#).
3. Mjediset në të cilat realizohet kufizimi i lirisë:
  - a. kanë shpërndarje gjeografike në të gjithë territorin e vendit me qëllim që të miturve tu garantohej kontakti me familjarët e tyre;
  - b. janë të integruara me mjedisin shoqëror, ekonomik dhe kulturor të komunitetit.
4. Kufizimi i lirisë për të miturin nuk mund të jetë më shumë se tre vjet.
5. Rregullime të veçanta lidhur me standardet [për ngritjen dhe funksionimin e](#) të mjediseve dhe [hartimit](#) të programeve të edukimit dhe të rehabilitimit në rastet e kufizimit të lirisë, përcaktohen me VKM.

Commented [u201]: Alternative titujsh "Qëndrimi në institucione të hapura" ose "Kufizimi i pjesshëm i lirisë"

Commented [u202]: E paqartë nëse janë institucione ekzistuese apo të reja

Neni 107

Burgimi

1. [Burgimi-Dënimi me burg jepet](#) ndaj [një të miturit mund të zbatohet në rast se ai/ë](#) ka kryer një veprë penale [për të cilën minimumi i dënimit të parashikuar është që dënohet mbi 10 vjet](#).
2. Për të miturin dënimi me burgim nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer.
3. Për të miturit nga moshë 16 deri në 18 vjeç [dënimi përfundimtar](#) nuk duhet të kalojë 12 vjet.

Commented [u203]: Presupozohet që për të miturit nga 14-16 vjeç nuk do të aplikohet dënimi me burg? Duhet të ketë qartësi në këtë drejtim

Neni 108

Pezullimi i ekzekutimit të vendimit me burgim

1. Nëse gjykata jep dënim me burg deri në tre vjet dhe i mituri nuk është dënuar më parë për kryerjen e një vepre penale me dashje, ajo mund të vendosë pezullimin e ekzekutimit të vendimit me burgim dhe të urdhërojë që i dënuari të mbajë kontakte me Shërbimin e Provës dhe të vihet në provë, me kusht që gjatë kohës së provës të mos kryejë vepër tjetër penale.
2. Në rastet kur gjykata vendos sipas pikës 1 të këtij neni, i referohet parashikimeve të nenit 59 të Kodit Penal.

Neni 109

Rregulla të dënimit jo me burgim

1. Kur jep dënimin jo me burgim, gjykata mundet që ndaj të miturit, të vendosë një ose disa prej masave detyruese sipas parashikimeve të nenit 72 të këtij Kodi. Në këto raste ndaj të miturit nuk mund të vendosen masa detyruese të cilat janë të pamundura të përmbushen prej tij ose tejkalojnë aftësitë mendore dhe fizike të të miturit.
2. Me qëllim ekzekutimin e dënimit jo me burgim, kur kjo është e mundur dhe e pershtatshme me llojin e këtij denimi, me kërkesën e të miturit dhe të përfaqësuesit të tij ligjor, deri në një vit, mund të zbatohet mbikëqyrja elektronike, [në përputhje me legjislacionin në fuqi](#).

Neni 110

Dënimi nën minimumin e parashikuar nga ligji

Gjykata, nisur nga rrezikshmëria e pakët e të miturit dhe e veprës penale, nga rrethanat konkrete të kryerjes së saj, nga sjellja e mëparshme e të miturit, nga fakti se i mituri nuk ka qenë i dënuar më parë, nga prania e disa rrethanave lehtësuese dhe mos prania e asnjë rrethane rënduese, mund të caktojë një dënim nën minimum ose një lloj dënimi më të butë se ai që parashikon dispozita përkatëse.

Kreu XIII

Ekzekutimi i vendimeve

Neni 111

Ekzekutimi i vendimeve jo me burgim

1. Ekzekutimi i dënimeve jo me burgim të parashikuar prej këtij Kodi [zbatohet mbikëqyret](#) nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit të Provës.

2. I mituri vazhdon të vuajë dënimin jo me burgim ose me kusht të përcaktuar në vendimin e dënimit si i mitur edhe nëse ka mbushur moshën 18 vjeç para fillimit të ekzekutimit ose gjatë ekzekutimit të këtij vendimi. Në këtë rast, zbatohen dispozitat përkatëse të këtij Kodi.
3. Në rast të shkeljes së regjimit të përcaktuar për ekzekutimin e vendimit të dënimit jo me burgim nga një i mitur, Shërbimi i Provës harton një procesverbal paralajmërimi, i cili, sipas rastit, i dorëzohet ose dërgohet me postë të dënuarit kundrejt vërtetimit të marrjes.
4. Nëse i mituri i shmanget ~~vuajtjes ekzekutimit të~~ dënimit jo me burgim, dënimit me kusht ose kryerjes së një detyrimi, Shërbimi i Provës pasi të ketë verifikuar faktet dhe rrethanat, i raporton prokurori dhe, sipas rastit, i propozon ndryshimin e vendimit.
5. Prokurori, sipas rastit, mund t'i kërkojë gjykatës ndryshimin e vendimit.
6. Gjykata, gjatë shqyrtimit të kërkesës, dëgjon prokurorin, të miturin, mbrojtësin e tij dhe merr mendimin e përfaqësuesit të Shërbimit të Provës dhe përfaqësuesit ligjor të të miturit.
7. Me kërkesë të palës/ve, gjykata mund të shqyrtojë edhe prova të tjera.
8. Në këtë rast gjykata shprehet brenda një jave nga paraqitja e kërkesës, [sipas pikës 4 dhe 5 të këtij neni](#).

Commented [u204]: Të shmanget termi vuajtje

Neni 112

Kryerja e një vepre penale [të re](#) gjatë ekzekutimit të dënimit jo me burgim

1. Në qoftë se brenda periudhës së vuajtjes së dënimit jo me burgim ose dënimit me kusht i mituri kryen një vepër [të re](#) penale, Shërbimi i Provës njofton prokurorin i cili, sipas rastit, i drejtohet gjykatës.
2. Në qoftë se brenda periudhës së vuajtjes së dënimit jo me burgim ose dënimit me kusht i mituri kryen një vepër penale më të lehtë ose një vepër penale nga pakujdesia, në rast të deklarimit fajtor, gjykata, sipas rastit, mund të vendosë ndryshimin ose jo të vendimit përkatës.
3. Në rast se i mituri kryen një krim me dashje ose krim për të cilin parashikohet dënimi mbi 8 vjet burgim, në rast të deklarimit fajtor, gjykata, me kërkesë të prokurorit, mund të revokojë vendimin e dënimit jo me burgim dhe të marrë vendim për zbatimin e dënimit me burgim për pjesën e mbetur të dënimit, duke mbajtur në konsideratë që dënimi me burgim është alternativa e fundit.

Commented [u205]: Mqn Kodi sjell një frymë tepër humane për të miturit në konflikt me ligjin, mund të jepet vetëm një dënim për veprën e re penale dhe të mos konvertohet me burg pjesa e mbetur e dënimit për veprën e parë penale.

Neni 113

Llogaritja për efekt konvertimi të dënimit jo me burgim

1. Nëse dënimi jo me burgim ndryshohet me një vendim tjetër, ~~në procesin e dhënies së vendimit të dënimit të mbetur për tu kryer, sa më poshtë për efekt të konvertimit të tij~~ konsiderohen të barabarta me njëra tjetrën:
  - a. dhjetë orë punë me interes publik, me
  - b. pesë mijë lekë gjobë, me
  - c. tre ditë qëndrimi në shtëpi, me
  - d. dy ditë të kufizimit të lirisë, me

e. një ditë burgim.

Neni 114

Vendosja e të miturit në mjediset e paraburgimit dhe të burgimit

1. I pandehuri i mitur, ndaj të cilit ~~ekzohet paraburgimi si masë sigurimi~~ masa e sigurimit "arrest në burg", duhet të vendoset vetëm në seksionin për të mitur në mjediset e paraburgimit, ndërsa i mituri i dënuar me burgim, vendoset në institucion për ekzekutimin e vendimeve penale të posaçëm për të miturit.
2. Shërbimet në institucionet e paraburgimit dhe burgimit ku vendosen të pandehurit/dënuarit e mitur duhet të jenë në përputhje me kërkesat e respektimit të shëndetit dhe dinjitetit të të miturit dhe të jenë në funksion të rishoqërimit, riintegritimit, rehabilitimit dhe parandalimit të rikryerjes së veprës penale ose të kryerjes së një vepre tjetër penale duke i ofruar të miturit kujdes, asistencë dhe mbikëqyrje.
3. Për garantimin e interesit më të lartë të të miturit, institucioni përkatës i paraburgimit ose i burgimit duhet të ketë personel të mjaftueshëm, të specializuar dhe të trajnuar në vazhdimësi.
4. Në personelin e institucioneve të paraburgimit dhe të burgimit për të mitur duhet të ketë të paktën një mjek, një infermier, një psikolog, një punonjës social. Sipas rastit, institucioni duhet të sigurojë mundësinë e një mjeku peditër, mjeku psikiatër ose çdo specialisti tjetër sipas nevojave dhe sipas një regjimi kontrolli të përcaktuar.
5. Të miturit në IEVP për të mitur vendosen në vende të posaçme ku garantohet mbikëqyrja dhe kontrolli vizual dhe/ose elektronik i të miturve. Rregulla të veçanta lidhur me mbikëqyrja dhe kontrollin përcaktohen me udhëzim të Ministrit të Drejtësisë.

Commented [u206]: Në kuptim të ligjit për të dënuarit këto quhen IEVP (Institucione Ekzekutimi të Vendimeve Penale). Mund të përdoret shprehja në seksionin e paraburgimit të Institucioneve të Ekzekutimit të Vendimeve Penale.

Commented [u207]: Të shtohet edhe një pikë e re në këtë dispozitë ku të parashikohet parimi se raporti mes stafit me uniform dhe stafit civil në IEVP ku mbahen të mitur duhet të jetë proporcional. Aktualisht ka një disproporcion ku stafi me uniform me stafin pa uniformë është në raportin 7 me 1 ose edhe më shumë.

Neni 115

Rregulla të posaçme të ekzekutimit të vendimit me burgim

1. Në funksion të interesave të posaçme të mbrojtjes dhe kujdesit për të miturit merren masa të veçanta me të cilat garantohen standardet e përcaktuara nga Kushtetuta, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara si dhe nga dispozitat e këtij Kodi.
2. Sipas rastit, me urdhër të Ministrit të Drejtësisë parashikohen sa më poshtë vijon:
  - a. rregulla dhe kushte për ekzekutimin e vendimit me burgim për të dënuarit e mitur;
  - b. struktura dhe rregulla të funksionimit të IEVP të posaçme për të mitur;
  - c. rregulla për planifikimin individual të ekzekutimit të dënimit për të mitur;
  - d. rregulla për zbatimin e formave të stimuljeve dhe masave të tjera për të dënuarit e mitur;
  - e. rregulla për dhënien e masave disiplinore ndaj të dënuarve të mitur;
  - f. procedura për shqyrtimin e kërkesave dhe ankesave të të dënuarve të mitur;
  - g. rregulla për organizimin e procesit të rehabilitimit të të dënuarve të mitur;
  - h. rregulla dhe kushte për zbatimin e masave të sigurisë dhe përdorimin e mjeteve të posaçme për të dënuarit e mitur;

Commented [u208]: Të shtohet edhe ligji për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burg dhe personave të paraburgosur

Commented [u209]: Për cilat mjete bëhet fjalë? Për ato të shtrëngimit fizik?

- i. rregulla për funksionimin e regjistrave dhe ~~fashikujve dosjeve personal individuale~~ të të dënuarve të mitur;
- j. rregulla për mbikëqyrjen dhe kontrollin vizual dhe/ose elektronik të të dënuarve të mitur.

Commented [u210]: Ka përsëritje. Kjo pikë është vendosur edhe tek neni 114, pika 5 më sipër.

Neni 116

Mbrojtësi i të miturit gjatë ekzekutimit

1. Për realizimin e të drejtave në procesin e ekzekutimit të vendimeve penale, të miturit i caktohet mbrojtës kryesisht sipas dispozitave të këtij Kodi dhe legjislacionit në fuqi.
2. Me pëlqimin e të miturit dhe kur kjo është në interes të tij, ky mbrojtës mund të jetë i njëjti që e ka përfaqësuar atë në fazat e mëparshme të procesit.

Commented [u211]: Por mund të mos jenë të lidhura vetëm me tËp or edhe me çështje të tjera.

Commented [u212]: Megjithatë duhet patur në konsideratë se i mituri mund të ketë nevojë për ndihmë të specializuar administrative ose civile dhe mbrojtësit jo gjithmonë kanë specialitete në të gjitha fushat.

Neni 117

Ankimi ndaj ndryshimit të vendimit

1. I mituri, përfaqësuesi ligjor dhe/ose avokati i tij kanë të drejtë të ankimojnë në Gjykatën e Apelit vendimin për ndryshimin e dënimit.
2. Afati i ankimit është 30 ditë nga dorëzimi i vendimit të arsyetura.

Commented [u213]: Përse është vendosur në këtë kre kjo dispozitë.

Kreu XIV

Kushtet dhe rregullat për të miturit në ~~mjediset e pa'raburgimit dhe burgimit~~ Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale

Neni 118

Vendet e veçanta për të pandehurit/dënuarit e miturit

1. Të ~~pandehurit/të dënuarit e mitur~~miturit e ~~paraburgosur dhe të dënuar~~ vendosen veçmas nga të pandehurit/të dënuarit e rritur.
2. Ndalohet vendosja, mbajtja ose transportimi i të miturit së bashku me një të rritur.
3. Të pandehurat/të dënuarat e mitura vendosen veçmas nga të pandehurit/të dënuarit meshkuj të mitur.
4. Mund të bëhet përjashtim nga rregulli i pikave 2 dhe 3 të këtij neni, në rastet kur të miturit, pavarësisht përkatësisë gjinore, dhe të miturit me të rriturit marrin pjesë bashkërisht në veprimtaritë rehabilituese, arsimore, kulturore, sportive dhe veprimtari të tjera me natyrë kulturore dhe edukative.
5. Në mënyrë që të sigurohet mjedis i sigurt për të miturit në institucionin e rehabilitimit për ta, të miturit ndahen në bazë të grupmoshës, llojit dhe rëndësisë së veprës penale, zhvillimit fizik dhe mendor, si dhe karakteristikave të tjera duke mbajtur parasysh interesin më të lartë të të miturit.

Commented [u214]: Titulli është i papërshtatshëm, mund të riformulohet "ndarja e të miturve në Institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale"

Neni 119

Kontrolli mjekësor, psikologjik dhe vendosja e përshtatshme në mjedise

1. Menjëherë pas pranimit në mjediset e burgimit ose të paraburgimit çdo i mitur duhet të ekzaminohet nga një mjek, me qëllim identifikimin dhe regjistrimin e ndonjë shenje/të dhëne, e ndonjë keqtrajtimi të mëparshëm ose ndonjë dëmtimi fizik ose mendor që kërkon kujdes mjekësor. Pas ekzaminimit të të miturit, mjeku përgatit një raport në të cilin përshkruan faktin nëse tek i mituri konstatohen ose jo shenjat/të dhënat, keqtrajtimet apo dëmtimet e përshkruara më sipër.
2. Pas momentit të pranimit, çdo i mitur duhet të intervistohet sa më shpejt që të jetë e mundur nga një psikolog ose punonjës social dhe të përgatitet një raport psikologjik dhe social në të cilin të identifikohet dhe përshkruhet çdo faktor që lidhet me llojin dhe nivelin e kujdesit dhe programit që nevojitet për trajtimin e të miturit.
3. Raportet e përmendura në pikat 1 dhe 2 të këtij neni, i jepen drejtuesit të IEVP-së së posaçme për të mitur me qëllim që të përcaktohet vendosja sa më e përshtatshme e të miturit brenda mjediseve dhe lloji e niveli i kujdesit dhe programit që duhet ndjekur. Kur është i nevojshëm trajtimi dhe rehabilitimi i posaçëm dhe kohëzgjatja e qëndrimit në mjedis e lejon, personeli i mjedisit i trajnuar për këtë qëllim përgatit një plan individual të trajtimit duke specifikuar objektivat dhe kohën, mjetet, fazat dhe hapat me të cilat ato objektiva duhet të trajtohen.

Neni 120

Kujdesi dhe trajtimi shëndetësor i të miturve

1. Të miturit të burgosur/paraburgosur i sigurohet kujdesi dhe trajtimi mjekësor, duke përfshirë, por, pa u kufizuar në:
  - a. shërbime shëndetësore psikiatrike/psikologjike e mendore;
  - b. shërbime rehabilituese nga droga e alkooli;
  - c. kujdes të trajtimit dental dhe të syve (oftalmologjik);
  - d. shërbime shëndetësore të shëndetit seksual dhe riprodhimit;
  - e. trajtim për HIV/AIDS;
  - f. shërbime lidhur me para lindjen në rastin e vajzave shtatzëna; dhe
  - g. kontrole të rregullta mjekësore përfshi, sipas rastit, edhe kontrollin gjinekologjik;
  - h. kujdes për zbulimin e çdo gjendjeje tjetër që mund të pengojë integrimin e të miturit në shoqëri.
2. Çdo mjedis burgimi ose paraburgimi për të mitur duhet të ketë qasje/akses të menjëhershme në objekte/mjedise të përshtatshme mjekësore dhe pajisje të përshtatshme në raport me numrin dhe kërkesat e të burgosurve dhe stafit të tij të trajnuar për kujdesin shëndetësor parandalues dhe trajtimin e emergjencave mjekësore.
3. Nëse kujdesi i kërkuar shëndetësor nuk mund të ofrohet brenda institucionit të paraburgimit/burgut, i mituri ka të drejtë të marrë leje dhe, në rast emergjence, t'i ofrohet leje për të kryer kontrollin mjekësor dhe për të marrë trajtimin e nevojshëm shëndetësor.

4. Çdo i mitur që është i sëmurë ose ankohet për sëmundje ose që tregon simptomat e vështirësive fizike ose mendore, duhet të ekzaminohet/vizitohet menjëherë nga mjeku.
5. Për çdo trajtim mjekësor duhet të merret pëlqimi i të miturit pas informimit të tij lidhur me të.
6. Kur i mituri rrezikohet të pësojë vdekjen ose një dëmtim të përhershëm të shëndetit dhe kur refuzon të japë pëlqimin për trajtim mjekësor, një pëlqim i tillë duhet të merret nga prindërit ose përfaqësuesi ligjor i të miturit dhe në mungesë të tyre nga gjykata.
7. Kur mjeku vendos se duhet trajtim i menjëhershëm për të mbrojtur shëndetin ose jetën e të miturit dhe/ose shëndetit të të tjerëve, trajtimi fillon pa marrë pëlqimin e prindit ose përfaqësuesit ligjor të të miturit.
8. I mituri kontrollohet e trajtohet nga një mjek i të njëjtës gjini ose i gjinisë së përzgjedhur prej tij.
9. Çdo periudhë e trajtimit mjekësor do të përlogaritet si pjesë e periudhës së dënimit të të miturit.
10. Kur nga kontrolli mjekësor konstatohet se i mituri ka pësuar abuzim fizik ose seksual përpara vendosjes së tij në I EVP ose gjatë qëndrimit në I EVP për të mitur, mjeku njofton menjëherë prokurorinë kompetente. Pas këtij njoftimi, prokuroria merr masa të menjëhershme që të miturit t'i ofrohet këshillim ligjor falas për ta mbështetur në çdo pretendim.
11. Raporti mjekësor dhe të dhënat e trajtimit regjistrohen dhe mbahen në fashikullin personal të të miturit. Të dhëna të tilla do të transferohen në çdo I EVP tjetër ku mund të vendoset i mituri. Pas lirimit këto të dhëna vulosen dhe shkatërrohen sipas parashikimeve të nenit 141 pika 5 e këtij Kodi.

Neni 121

Kushtet e jetesës dhe të ushqimit për të mitur

1. Për kushtet e jetesës dhe të ushqimit për të pandehurit/të dënuarit e mitur tregohet një kujdes edhe më i veçantë në krahasim me kushtet e të pandehurve dhe të dënuarve të tjerë.
2. Kushtet e jetesës dhe të ushqimit duhet të jenë në përputhje me moshën, gjendjen dhe nevojat e veçanta të të miturit.
3. I EVP e posaçme për të mitur siguron që të dënuarit e mitur të lëvizin në mënyrë të pavarur në territorin e institucionit, sipas rregullave të përcaktuara në programin ditor dhe në planin individual të ekzekutimit të dënimit.
4. I mituri i dënuar me burgim ka të drejtë për lehtësi dhe shërbime që plotësojnë të gjitha kushtet për shëndetin dhe dinjitetin njerëzor. Lehtësitë dhe shërbimet përfshijnë:
  - a. vendin e fjetjes i cili përbëhet nga një shtrat individual në një dhomë të veçantë, përveç kur konsiderohet e nevojshme për të miturin për të ndarë të njëjtën dhomë fjetjeje, e cila mund të mbikëqyret pa krijuar shqetësim;
  - b. një shtrat individual të mjaftueshëm dhe të pastër i cili është i përshtatshëm me klimën;
  - c. një dollap për vendosjen e sendeve personale; dhe
  - d. mjedise të përshtatshme sanitare që janë higjienike dhe respektojnë nevojat e privatësisë dhe nevojat e veçanta gjinore të të miturit.

5. I mituri i dënuar lejohet të veshë rrobat e veta me kusht që ato të jenë të përshtatshme dhe në përputhje me rregulloret përkatëse. Nëse i mituri ka marrë leje për t'u larguar nga vendi i vuajtjes së dënimit, nuk do të veshë asnjë veshje që e identifikon atë si një të dënuar.
6. I mituri i dënuar ka të drejtë për ujë dhe ushqim të mjaftueshëm me vlera ushqyese sipas moshës dhe nevojave të veçanta.

Neni 122

Organizimi i programeve edukuese dhe rehabilituese

1. Të pandehurve/të dënuarve të mitur/të rinj iu sigurohet arsimit bazë i detyrueshëm dhe, sipas rastit, edhe arsimit i mesëm ose i lartë.
2. Procesi arsimor në mjediset e paraburgimit dhe burgimit për të mitur duhet të jetë në përputhje me standardet e arsimit në Republikën e Shqipërisë.
3. Gjatë paraburgimit dhe burgimit, organizohet procesi mësimor dhe i rehabilitimit me qëllim që të pandehurve/të dënuarve të mitur t'i sigurohet arsim i përgjithshëm dhe/ose arsim profesional mundësisht jashtë mjediseve të paraburgimit dhe burgimit. Vetëm në raste të veçanta, procesi mësimor duhet të sigurohet që i mituri të ndjekë arsimin profesional/trajnimin në mjediset e paraburgimit dhe burgut.
4. Të burgosurve të mitur/të rinj u krijohen mundësi për trajnim profesional sipas interesave dhe prirejeve të tyre dhe që do të ndihmojë në punësimin e tyre pas largimit nga institucioni.
5. Dokumentet që vërtetojnë shkollimin e realizuar nga të pandehurit/të dënuarit e mitur/rinj në periudhën kur ata kanë qenë të pandehur ose kur vuanin dënimin nuk duhet të përmbajnë informacion që bën të mundur identifikimin e të miturit si një ish i dënuar ose identifikimin e një dënimi të mëparshëm.
6. Për të dënuarit e mitur që kanë vështirësi të të mësuarit ose të nxënimit që lidhen me aftësinë e kufizuar, si dhe për të miturit që nuk kanë ndjekur shkollën organizohen programe të veçanta dhe individuale të arsimit.
7. Procesi arsimor në paraburgim dhe burgim për të mitur rregullohet me urdhër të përbashkët të Ministrisë së Drejtësisë dhe të Ministrisë përgjegjëse për Arsimin.

Neni 123

Mundësitë për punë e banim

1. I mituri/i riu ka të drejtë të kryejë një punë që shpërblehet. IEVP për të mitur nxit kryerjen e punës së shpërblyer. Kur është e mundur i pandehuri/i dënuari i mitur mund të punojë edhe jashtë këtij institucioni duke respektuar dispozitat e Kodit të Punës lidhur me punësimin e të miturve.
2. I mituri punon jashtë kohës së studimit.

3. Në IEVP për të mitur, për kryerjen e punimeve të mirëmbajtjes, ndalohet punësimi i personave që vuajnë dënimin, që janë në paraburgim ose që kanë qenë të dënuar më parë.
4. I pandehuri/i dënuari i mitur mund të punojë vetëm nëse një gjë e tillë lehtëson edukimin profesional, punësimin e tij pas lirimit dhe në qoftë se nuk pengohet arsimimi i tij.
5. Kohëzgjatja e punës dhe e edukimit të të miturit nuk duhet të kalojë 8 orë në ditë.
6. Të mituri/të rinjtë kanë të drejtë të përfitojë nga programet e banesave të specializuara të parashikuara nga ligji për banesat sociale.

Neni 124

Sporti dhe ripërtëritja

1. Të miturit të akuzuar ose të dënuar i krijohet mundësia për ecje, aktivitete sportive dhe ripërtëritëse të përditshme, me anë të përdorimit të pajisjeve të duhura sportive në një hapësirë të përshtatshme.
2. Të miturve, përfshirë dhe të miturit me aftësi të kufizuara, u sigurohen programe trajnuese fizike dhe ripërtëritëse.

Neni 125

Kontaktet me familjen dhe rrethin shoqëror

1. Me qëllim riintegrimin në shoqëri dhe zvogëlimin e pasojave negative sociale të kufizimit të lirisë, i mituri i dënuar me burgim dhe i mituri i paraburgosur, gëzon të njëjtat të drejta lidhur me garantimin e kontakteve me familjen dhe rrethin shoqëror.
2. Të miturit të dënuar me burgim dhe të paraburgosur i garantohet në mënyrë efektive e drejta për marrëdhënie të rregullta e të shpeshta me familjen e tij, me personin sipas zgjedhjes së tij dhe rrethin shoqëror si dhe e drejta për të marrë korrespondencë, me përjashtim të rasteve kur kjo nuk është në interesin më të lartë të të miturit.
3. I mituri ka të drejtë:
  - a. të ketë 8 vizita të shkurtra nga familjarë/rrethi shoqëror në muaj dhe si motivim nxitës 2 vizita të shkurtra shtesë në muaj. Në rast pamundësie të familjarëve dhe rrethit shoqëror për të kryer vizitat në orën e parashikuar, organi kompetent bën të mundur garantimin e të drejtës për takim në një kohë të përshtatshme për ta dhe të miturin;
  - b. të ketë 4 vizita të gjata të tij në vit pranë familjes, dhe si motivim nxitës 6 vizita të gjata shtesë në vit. Në rast pamundësie të të ardhurave për mbulimin e shpenzimeve të udhëtimit këto të fundit mbulohen nga organi kompetent pranë të cilit i mituri ndodhet;
  - c. të ketë të paktën 1 vizitë të gjatë në rastet e problemeve shëndetësore ose emocionale;
  - d. të kryejë jo më pak se 2 thirrje telefonike në javë pa shpërblim, ku secila prej tyre nuk i kalon 15 minuta dhe të ketë si motivim nxitës biseda telefonike pa

- limit me shpenzimet e veta. Në rast të mungesës së të ardhurave, të miturit i sigurohet kjo e drejtë falas nga organi kompetent pranë të cilit i mituri ndodhet;
- e. të kryejë 4 video konferenca në muaj dhe si motivim nxitës 2 video konferenca shtesë në muaj;
  - f. të marrë letra dhe pako në numër të pa kufizuar;
  - g. të përdorë televizion dhe radio personale;
  - h. të shpenzojë para nga llogaria e tij çdo muaj për të blerë ushqime, pajisje për përdorim personal dhe mallra të tjera, në një dyqan në territorin e mjedisit të rehabilitimit.
4. Të miturit që përfiton të drejtat e parashikuara nga ky nen i garantohet e drejta e privatësisë.
  5. Mënyrat e përmbushjes së të drejtave sipas këtij neni parashikohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

Neni 126

Leja e shkurtër e të miturit të dënuar me burgim

1. I mituri i dënuar me burgim ka të drejtë të marrë leje të shkurtër nga vendi i vuajtjes së dënimit tre herë në vit. Kohëzgjatja e kësaj lejeje nuk i kalon 15 ditë. Në këtë kohë përfshihet edhe koha e nevojshme për udhëtim në familjen e tij ose në destinacion.
2. I mituri i dënuar me burgim ka të drejtë të marrë një leje të shkurtër nga vendi i vuajtjes së dënimit në rast se:
  - a. ka kryer jo më pak se një të tretën e dënimit nëse është dënuar me burgim deri në 3 vjet;
  - b. ka kryer jo më pak se gjysmën e dënimit nëse është dënuar me burgim deri në 8 vjet;
  - c. ka kryer jo më pak se dy të tretat e dënimit nëse është dënuar me burgim mbi 8 vjet.

Neni 127

Transferimi i përkohshëm i të miturit në një vend tjetër

1. I mituri i akuzuar/i dënuar mund të transferohet përkohësisht në një vend tjetër për të mitur në qoftë se një masë e tillë është e domosdoshme për sigurinë e tij ose për sigurinë e të miturve të tjerë. Në këtë rast, rregullat mbi transferimin parashikohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.
2. Menjëherë pas transferimit të të miturit në një vend tjetër:
  - a. informohet përfaqësuesi ligjor për vendndodhjen e të miturit;
  - b. i mituri i nënshtrohet një ekzaminimi mjekësor;
  - c. i mituri ka të drejtën e një telefonate jo më shumë se 15 minuta.

Neni 128

Lënia e të dënuarit në vendin e rehabilitimit ose transferimi në vende të tjera të vuajtjes së dënimit

1. I mituri e kryen dënimin sipas një plani individual. Në I EVP funksionon një grup multidisiplinar i cili realizon vlerësimin fillestar mbi bazën e të cilit hartohet Plani Individual. Një punonjësi social caktohet si menaxher rasti dhe është përgjegjës për zbatimin e Planit Individual. I mituri pyetet dhe jep pëlqimin për Planin individual.
2. I dënuari që mbush moshën 18 vjeç lejohet të qëndrojë në I EVP për të mitur ku ka vuajtur dënimin para arritjes së moshës madhore, kur është e nevojshme për të arritur qëllimin e rishoqërimit të tij, arsimit të përgjithshëm dhe atij profesional, si dhe kur ai paraqet kërkesë personale, përveç rasteve kur kjo është në kundërshtim me interesin më të lartë të të miturve të tjerë që ndodhen në atë institucion.
3. I dënuari që mbush moshën 18 vjeç, mund të paraqesë një kërkesë personale drejtuar I EVP për të bërë të mundur qëndrimin sipas pikës 2 të këtij neni.
4. Vendimi lidhur me këtë merret nga Drejtori i Përgjithshëm i burgjeve pas kërkesës së kreut të I EVP për të mitur.
5. Në çdo rast, kërkesa e të miturit për të qëndruar në I EVP për të mitur, duhet të paraqitet dhe shqyrtohet çdo vit por jo me kalimin e moshës 21 vjeç.
6. Në rast se nuk mund të zbatohen kushtet e parashikuara në pikat 2 dhe 3 të këtij neni, i mituri i dënuar që mbush moshën 18 vjeç dërgohet në një vend të vuajtjes së dënimit për të rritur.

Neni 129

Format e motivimit nxitës për të miturin e dënuar

1. Kur i mituri tregon sjellje shembullore dhe të denjë, përfshirje në programet edukative dhe aktivitetet e zhvilluara në mjedisin e vuajtjes së dënimit për të mitur, organi kompetent zbaton format e mëposhtme të motivimit nxitës ndaj tij:
  - a. dhënie e një deklaratë mirënjohje;
  - b. heqjen para kohe të një mase disiplinore;
  - c. dhënie e të drejtës për një vizitë të shkurtër shtesë;
  - d. dhënie e të drejtës për një vizitë të gjatë shtesë;
  - e. dhënie e të drejtës për një bisedë me video konference shtesë;
  - f. dhënie e të drejtës për një telefonatë shtesë;
  - g. dhënie të drejtës për një leje dalje të shkurtër dhe shtesë;
  - h. pranimin e sendeve të cilat nuk janë të ndaluara për t'u marrë nga të dënuarit në vendin e vuajtjes së dënimit për të mitur.
  - i. dhënie e të drejtës për të luajtur në kompjuter;
  - j. plotësimin e një dëshire që cmohet e mundshme dhe proporcionale.
2. Llojet dhe natyra e sendeve që kanë të drejtë të marrin të miturit në bazë të germës "h", të pikës 1 i këtij neni të parashikohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

Neni 130

Kufijtë e zbatimit të masave disiplinore

1. Administrata e institucionit të vuajtjes së dënimit për të mitur është e autorizuar të përdorë masa disiplinore ndaj të miturit në rastin e një shkelje disiplinore të kryer prej tij.
2. Masat disiplinore duhet të jenë zgjedhja e fundit që mund të merret për sjelljen e të miturit.
3. Puna nuk mund të jetë një masë disiplinore.
4. Masat disiplinore të marra nuk duhet të sjellin shkeljen apo cenimin e dinjitetit të të miturit, trajtimin e egër, çnjerëzor, degradues apo dëmtimin e shëndetit të tij fizik ose mendor. Ndalohet përdorimi si masë disiplinore i veprimeve të mëposhtme, por pa u kufizuar në këto raste:
  - a. dënim fizik ose trupor;
  - b. vendosje në një vend izolimi;
  - c. heqje ose kufizim i ushqimit;
  - d. heqje ose kufizim i kujdesit shëndetësor
  - e. ndalim ose kufizim i takimeve me familjaret ose kontakteve me ta.
5. Rregulla të posacme për zbatimin e këtij neni parashikohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

Neni 131

Llojet e masave disiplinore

1. Administrata e institucionit të vuajtjes së dënimit për të mitur është e autorizuar të përdorë masat e mëposhtme disiplinore:
  - a. vërejtje në formë paralajmërimi;
  - b. kufizim deri në 1 muaj i të drejtës për të përdorur sende të lejuara, me përjashtim të ushqimeve dhe të mjekimit të dhënë nga mjeku;
  - c. kufizim i të drejtës për të përdorur dyqanin e ndodhur në mjedisin e IEVP për të mitur deri në 1 muaj me përjashtim të atyre artikujve që garantojnë të drejtat e parashikuara në nenin 128 të këtij Kodi;
  - d. kufizim deri në një muaj i të drejtës për të marrë pako.
2. Ndalohet që i mituri gjatë vuajtjes së dënimit të vendoset në mjedise të veçuara/izoluara.
3. Masat disiplinore të parashikuara në gerrat “c” dhe “d” të pikës 1 të këtij neni nuk duhet të kalojnë kohën prej 3 muaj brenda një viti.
4. Rregulla të posacme për zbatimin e këtij neni parashikohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

Neni 132

Procedurat për dhënien e masave disiplinore

1. Shkelja disiplinore e të miturit të akuzuar/dënuar shqyrtohet në një seancë dëgjimore, me përjashtim të rastit kur i mituri prish rregullin ose pengon kryerjen e seancës, nuk merr pjesë ose refuzon të marrë pjesë në të. Ky fakt pasqyrohet në procesverbalin e mbajtur gjatë kësaj seance.

2. Gjatë seancës dëgjimore i mituri i akuzuar/dënuar ka të drejtë të jetë i ulur, të marrë shënime e të japë shpjegime me gojë.
3. I mituri i akuzuar/dënuar ka të drejtë për të patur një mbrojtës në seancën dëgjimore të shqyrtimit të shkëljes disiplinore. Përpara se të fillojë seanca dëgjimore, i mituri informohet për të drejtën për të patur një mbrojtës, gjë që ushtrohet brenda gjashtë orëve nga dhënia e informacionit në rast se ka një pëlqim të lidhur me të. Në rast se mbrojtës nuk paraqitet në kohën e përcaktuar, të miturit do t'i caktohet një mbrojtës kryesisht. I mituri jep pëlqimin lidhur me mbrojtësin kryesisht. Shpenzimet për mbrojtjen kryesisht mbulohen nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve.
4. Rregulla të posaçme lidhur me procedurat e masës disiplinore për të mitur dhe autoritetet përkatëse përcaktohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

Neni 133

Informimi për të drejtën e ankimit

1. I mituri i akuzuar/dënuar ka të drejtën e ankimit në gjykatën kompetente për çdo vendim apo masë të dhënë ndaj tij nga autoritetet e administrimit të paraburgimit, të burgimit ose të dënimeve të tjera.
2. Administrata përkatëse e I EVP për të mitur në mjediset e të cilit qëndron i mituri i akuzuar/ i dënuar jep atij menjëherë mundësinë për t'u informuar me shkrim për të drejtat dhe detyrimet e tij, përfshirë edhe të drejtën për ankim dhe rregullat e ankimit të parashikuara nga ligji.
3. I mituri që nuk di të shkruajë dhe të lexojë e merr informacionin e mësipërm me gojë, në praninë e një personi që mban procesverbal, ku i mituri konfirmon me nënshkrimin e tij.
4. Informacioni i jepet të miturit në një formë që ai ta kuptojë atë. E njëjta vlen edhe për të miturin me aftësi të kufizuar.

Neni 134

Lirimi para kohe me kusht

1. I mituri i dënuar mund të lirohet para kohe me kusht nga vuajtja e dënimit vetëm nëse ka kryer:
  - a. jo më pak se një të tretën e dënimit me burg në rast se është dënuar me burgim deri në 3 vjet;
  - b. jo më pak se një të dytën e dënimit me burg në rast se është dënuar me burgim deri në 8 vjet;
  - c. jo më pak se dy të tretat e dënimit me burg në rast se është dënuar me burgim mbi 8 vjet.
2. Në rastet e parashikuara nga pika 1 e këtij neni, afati i burgimit i kryer nga i mituri nuk duhet të jetë më pak se tre muaj.
3. I EVP për të miturit, jo më vonë se tre muaj nga data më e afërt e liritimit para kohe me kusht, njofton Shërbimin e Provës mbi mundësinë e liritimit të të miturit. Shërbimi i Provës analizon sjelljen e të miturit gjatë kryerjes së dënimit, faktet e të dhënat kriminale të veprimeve të kryera në të kaluarën, personalitetin e të miturit, kushtet familjare, natyrën e krimit të kryer prej tij dhe rrethana të tjera, të cilat mund të

ndikojnë në dhënien e vendimit për lirimin e parakohshëm dhe i drejtohet gjykatës me kërkesë për lirimin para kohe me kusht të të miturit.

4. Kur i mituri i dënuar është liruar para kohe me kusht nga kryerja e punës në shërbim të publikut, koha e dënimit e kryer aktualisht në formën e punës në shërbim të publikut do të përfshihet në kohën e parashikuar nga pika 1 e këtij neni sipas përlogaritjes 10 orë pune në shërbim të publikut e barabartë me një ditë burg.
5. Kur i mituri i dënuar është liruar para kohe me kusht nga kryerja e dënimit me kufizim të lirisë, koha e dënimit e kryer aktualisht në formën e dënimit me kufizim të lirisë do të përfshihet në kohën e parashikuar nga pika 1 e këtij neni sipas përlogaritjes një ditë e kufizimit të lirisë e barabartë me një ditë burg.
6. Kur merret vendim për refuzimin e lirimit para kohe me kusht gjykata duhet të tregojë masat që duhen marrë në të ardhmen nga i mituri dhe nga administrata e I EVP për të mitur për të përfituar në të ardhmen lirimin para kohe me kusht.

Neni 135

Vendimi për lirimin para kohe me kusht

1. Gjykata me vendim të arsyetuar vendos pranimin ose refuzimin të kërkesës për lirimin para kohe me kusht të të miturit. Vendimi përmban një vlerësim të plotë të ecurisë drejt rishoqërimit, rehabilitimit dhe gatishmërisë të të miturit për lirim, si dhe mendimet e shprehura të të miturit, administratës së I EVP për të miturit dhe Shërbimit të Provës.
2. Vendimi për lirimin para kohe me kusht duhet të përmbajë kushtet që i vendosen të miturit, përmbushja e të cilave ka për qëllim mbështetjen e të miturit në procesin e riintegritimit dhe rishoqërimit të tij.
3. Të miturit duhet t'i krijohen kushte dhe të ndihmohet në përmbushjen e detyrimeve të vendosura në skemën e lirimit.
4. Nëse i mituri shkel kushtet e vendosura në vendimin e lirimit ai nuk rikthehet automatikisht në vendin e dënimit. Vendimi për t'u kthyer në vendin e dënimit mund të jepet nga gjykata vetëm nëse i mituri ka shkelur në mënyrë të dukshme kushtet e vendosura në të.
5. Vendimi për rikthimin e të miturit në vendin e dënimit mund të jepet edhe në rastin kur i mituri përbën rrezik për veten ose për të tjerët të tillë që nuk mund të shmanget në komunitet ose kur ai është dënuar për një vepër tjetër penale.
6. I mituri ka të drejtën e ankimit ndaj vendimit të rikthimit në vendin e dënimit sipas legjislacionit në fuqi.

Neni 136

Zëvendësimi i pjesës së pakryer të dënimit

1. Pjesa e pakryer e dënimit me burgim mund të zëvendësohet me punë në shërbim të publikut ose me kufizimin e lirisë vetëm nëse i mituri ka kryer:
  - a. jo më pak se një të katërtën e dënimit në rast se është dënuar me burgim deri në 3 vjet;
  - b. jo më pak se një të tretën e dënimit në rast se është dënuar me burgim deri në 8 vjet;

- c. jo më pak se një të dytën e dënimit në rast se është dënuar me burgim mbi 8 vjet.

Neni 137

Rishikimi periodik i lirimit me kusht

1. Rishikimi i mundësisë për lirim para kohe me kusht të të miturit është i detyrueshëm që të shqyrtohet çdo tre muaj nga gjykata me kërkesë të Shërbimit të Provës.
2. Rishikimi periodik:
  - a. përfshin një vlerësim të plotë të procesit të rehabilitimit dhe se kur i mituri është gati për tu liruar;
  - b. merr në konsideratë mendimin e të miturit dhe mundësitë për ta lënë nën mbikëqyrje;
  - c. përfshin një rekomandim të shkruar lidhur me lirin ose vazhdimin e vuajtjes së dënimit për të miturin.

Kapitulli XV

Përgatitja për lirim nga burgu, kujdesi, rehabilitimi dhe rishoqërimi

Neni 138

Përgatitja për rikthim pas kryerjes së dënimit

1. Veprimtaria rehabilituese në vendin e vuajtjes së dënimit për të miturin ka për qëllim kryesor të përgatisë të miturin për lirin e tij me qëllim rehabilitimin e tij dhe kthimin në jetën shoqërore.
2. Për qëllimet e pikës 1 të këtij neni, administrata IEVP për të mitur merr masa që qysh në fillim dhe duke përditësuar në mënyrë të vazhdueshme të hartojë një plan të posaçëm së bashku me të miturin, familjen e tij dhe në bashkëpunim me strukturat e mbrojtjes së të miturit.
3. Administrata e IEVP për të mitur siguron që i mituri të kuptojë përmbajtjen e planit.
4. Për realizimin e veprimtarisë rehabilituese, pranë Ministrisë së Drejtësisë krijohet “Qendra e Parandalimit të Krimeve të të Miturve dhe të Rinjve” (QPK) e cila ka për qëllim mbikëqyrjen dhe mbrojtjen e të miturit/të rinjve pas kryerjes së dënimit sipas përcaktimeve të këtij neni. Rregullimet specifike lidhur me strukturën dhe organikën e QPK përcaktohen me VKM.
5. Pasi janë kryer dy të tretat e dënimit me burgim, por jo më pak se tre muaj para datës së mbarimit të dënimit, administrata e IEVP për të mitur:
  - a. informon për datën e mbarimit të dënimit të miturin, përfaqësuesin e tij ligjor dhe QPK dhe NJMF;
  - b. i jep mbështetje psikologjike dhe arsimore të miturit për tu përgatitur për lirin;
  - c. i jep mundësi të miturit që të bëjë vizita të shkurtra në shtëpi;
  - d. përgatit një fashikull me të dhënat mbi situatën sociale të të miturit, me qëllim që të përforcojë rishoqërimin e mëvonshëm të të miturit;

- e. i jep informacion të miturit në mënyrë të kuptueshme për të, me qëllim që ai të ketë aksesin e duhur për mbështetje dhe ndihmë pas kryerjes së dënimit;
  - f. bashkëpunon me organin shëndetësor në vendin e banimit të të miturit në mënyrë që të zbatohet plani i riintegrit për aspekte që mund të lidhen me anën shëndetësore të të miturit.
6. Përfaqësuesit e QPK në bashkëpunim me NjMF:
- a. marrin të gjitha masat e nevojshme që i mituri të kuptojë kushtet dhe kërkesat e planit të rishoqërizimit dhe rehabilitimit;
  - b. familjarizohen me fashikullin me të dhënat për përfshirjen sociale të të miturit në mjediset e ndalimit apo të burgut;
  - c. takojnë të miturin në një mjedis të përshtatshëm;
  - d. miratojnë planin e rehabilitimit dhe rishoqërizimin e tij jo më vonë se tre muaj nga paraqitja e kërkesës së tij, në rast se i mituri e kërkon këtë;
  - e. sigurojnë përmbushjen dhe rishqyrtimin e programeve në mjediset e burgut nëse kjo është e nevojshme.
7. Jo më parë se tre muaj para afatit ligjor për lirim para kohe me kusht dhe jo më parë se tre muaj nga përmbushja e afatit të dënimit me burg, administrata IEVP për të mitur:
- a. informon të miturin, përfaqësuesin e tij ligjor dhe Shërbimin e Provës për datën e mbarimit të dënimit;
  - b. informon me shkrim Qendrën e Parandalimit të Krimeve, Shërbimin e Provës, Njësinë e Mbrojtjes së Fëmijës për rrezikun familjar dhe shoqëror/mjedisor dhe për nevojat e të miturit jashtë burgut.
8. Përfaqësuesi i Shërbimit të Provës:
- a. kryen vlerësimin e rrezikut familjar dhe shoqëror/mjedisor dhe për nevojat e të miturit jashtë burgut;
  - b. lëshon dokumentet e nevojshme për lirim para kohe me kusht të të miturit, mbështetur në vlerësimin e rrezikut familjar dhe shoqëror/mjedisor të të miturit jashtë burgut.
9. Format dhe rregullat e përgatitjes së dokumentit për lirim para kohe me kusht dhe vlerësimin e rrezikut dhe nevojave familjare dhe shoqërore/mjedisore të parashikuara në këtë nen përcaktohen me udhëzim të Ministrit të Drejtësisë.
10. Me qëllim përgatitjen e planit të rishoqërizimit dhe rehabilitimit, në një periudhë deri në tre muaj nga lëshimi i të miturit nga burgu, sipas rastit, Shërbimi i Provës dhe administrata e IEVP për të mitur, bashkëpunon me QPK, organet e qeverisjes vendore të njësisë administrative dhe NJMF ku i mituri banon apo ka planifikuar të banojë.

Neni 139

Mbështetja pas lirit

1. Pas lirit, i mituri merr gjithë mbështetje nga organet kompetente për të bërë të mundur një riintegrim të suksesshëm të tij.
2. I mituri duhet të mbështetet për të patur të paktën:

- a. një mjedis banimi nëse nuk mund të kthehet më në familjen e tij ose kthimi nuk është në interesin më të lartë të tij;
  - b. rroba të përshtatshme;
  - c. mbështetje psikologjike;
  - d. transport për në shtëpinë e tij;
  - e. mbështetje financiare deri në mbarimin e shkollës ose trajnimit ose të fitimit të një pune përveç rasteve kur ai mbështetet nga familja;
3. Për të mbështetur procesin e riintegrit;
- a. Organet e qeverisjes vendore në bashkëpunim me strukturat e mbrojtjes së fëmijëve në nivel vendor, bëjnë të mundur, sipas legjislacionit në fuqi, strehimin e përshtatshëm për të miturin në mënyrë që ai të riintegrohet në shoqëri;
  - b. Organi kompetent për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve duhet të koordinojë zbatimin e planit të integritit dhe të mbikëqyrjes së shërbimeve ndaj të miturit të paktën deri në 6 muaj pas lirimit.

Neni 140

Mbikëqyrja pas kryerjes së dënimit dhe dënimit me kusht

1. Pas lirimit, i mituri, sipas rastit, rivendoset pranë prindit ose kujdestarit të tij ose NjMF.
2. Qendra për Parandalimin e Krimeve në bashkëpunim me NJMF do të koordinojë dhe do të zbatojë planin e rehabilitimit dhe të rishoqërizimit për të paktën gjashtë muaj nga kryerja e dënimit ose e lirimit me kusht dhe do të mbikëqyrë ecurinë e zbatimit të planit për rishoqërizimin e të miturit.

Kapitulli XVI

Mbajtja dhe ruajtja e të dhënave në sistemin e drejtësisë për të mitur

Neni 141

Baza e të dhënave të drejtësisë penale për të mitur

1. Për mbajtjen e të dhënave të çështjeve penale që përfshijnë të miturit në konflikt me ligjin penal, të miturit viktime dhe dëshmitarë të veprave penale, krijohet Sistemi i Integruar i të Dhënave të Drejtësisë Penale për të Mitur (SIDPM).
2. Në SIDPM duhet të mblidhet vetëm informacioni që është i nevojshëm për këtë qëllim.
3. SIDPM përfshin hedhjen dhe përditësimin e të dhënave të drejtësisë penale për të mitur dhe ka për qëllim:
  - a. mbledhjen e të dhënave dhe sistemimin e tyre, si dhe ndjekjen e tyre në kohë reale;
  - b. përmirësimin e aksesit në drejtësi të të miturve subjekte të këtij Kodi dhe miradministrimin e drejtësisë për të mitur;

- c. koordinimin e përpjekjeve ndërinstucionale në mënyrë që të mundësohet ofrimi i zgjidhjeve të menjëhershme për rastet ku të miturit i mohohet aksesimi në drejtësi, është subjekt i abuzimeve ose shkeljeve të të drejtave të të miturit, ose nuk zbatohen garancitë procedurale të parashikuara nga legjislacioni në fuqi;
  - d. unifikimin dhe kompjuterizimin e mbledhjes së të dhënave me qëllim krijimin e një baze statistikore që ndihmon analizën dhe orientimin e përmirësimit të politikave në lidhje me drejtësinë penale për të mitur.
4. SIDPM përmban të dhëna elektronike të përditësuara mbi çdo fazë të procedimit penal përfshirë edhe ekzekutimin e vendimit penal për të mitur subjekte të këtij Kodi.

Neni 142

Institucionet përgjegjëse

1. SIDPM administrohet nga Ministria e Drejtësisë.
2. Ministria e Drejtësisë, policia, prokuroritë, gjykatat, institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale dhe zyrat e shërbimit të provës hedhin dhe përditësojnë të dhëna në SIDPM si dhe e aksesojnë këtë sistem sipas rregullave të përcaktuara nga institucionet përkatëse për përdorimin dhe përditësimin e të dhënave, si dhe nivelet e aksesimit.
3. Krijimi, organizimi, funksionimi dhe karakteristikat mbi përdorimin dhe aksesimin e tij, të dhënat parësore dhe dytësore dhe dhënësi i informacionit përcaktohen me Vendim të Këshillit të Ministrave.
4. Institucionet përgjegjëse sipas këtij neni, sipas fushave të veprimtarisë, mbështetur në këtë ligj dhe në Vendimin e Këshillit të Ministrave, nxjerrin Urdhra për miratimin e rregullave të detajuara për përdorimin e sistemit nga institucionet në varësi të tyre.

Neni 143

Njohja me fashikullin personal dhe asgjësimi i tij

1. Identiteti i të miturve dhe familjeve të tyre nuk duhet t'i komunikohet asnjërit që nuk është i autorizuar me ligj të jetë i informuar në lidhje me të.
2. Autorizimi ligjor për të marrë informacion duhet të jetë i kufizuar në mënyrë rigoroze për personat dhe institucionet që kërkojnë informacion të veçantë në lidhje me një rast të veçantë duke shmangur bërjen publike të të gjitha të emrave të subjekteve sipas këtij Kodi.
3. I mituri i dënuar mund të njihet me fashikullin e tij personal deri në momentin e asgjësimit të këtij fashikulli.
4. Pas lirimit të të miturit fashikulli i tij personal ruhet për jo më shumë se 10 vjet në arkivin e administratës së IEVP për të mitur.
5. Fashikulli personal i të miturit asgjësohet menjëherë pas kalimit të këtij afati.

Neni 144

Ruajtja e fashikullit për të dënuarit jo me burgim

1. Fashikulli i plotë i ekzekutimit të vendimit ndaj një të mituri, i cili është dënuar jo me burgim ose me kusht, ruhet për një periudhë jo më shumë se 10 vjet në arkivin e Shërbimit të Provës.
2. Pas kalimit të periudhës sipas pikës 1 të këtij neni, fashikulli asgjësohet.

Kapitulli XVII

Dispozita kalimtare dhe të fundit

Neni 145

Zbatimi i dispozitave të këtij Kodi dhe fuqia prapavepruese

1. Dispozitat e këtij Kodi do të fillojnë të zbatohen menjëherë me hyrjen në fuqi të tij për të gjitha çështjet që janë në fazën e hetimit, gjykimit ose ekzekutimit.
2. Për çështjet penale që ditën e hyrjes në fuqi të këtij Kodi ndodhen në fazën e hetimit ose të gjykimit në shkallë të parë dhe në apel, do të zbatohen dispozitat e Kodit të Procedurës Penale, por jo më pas se data 1 qershor 2017.
3. Dispozitat e këtij Kodi do të kenë fuqi prapavepruese vetëm nëse kjo përmirëson kushtet dhe pozitën e të miturit dhe është në interesin më të lartë të të miturit.

Neni 146

Aktet nënligjore

Aktet nënligjore në zbatim të nenit 23 pika 5, neni 25; neni 33 pika 1.; 47 pika 8; neni 54 pika 8; neni 61 pika 8; neni 75 pika 5; neni 87 pika 3; neni 104 pika 5; neni 114 pika 5; neni 115 pika 2; neni 120 pika 7; neni 123 pika 3 germa 'h' dhe pika 5; neni 127 pika 2; neni 128 pika 5; neni 129 pika 4; neni 130 pika 4; neni 136 pika 4 dhe pika 9; neni 140 pika 4 të këtij Kodi miratohen brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e këtij Kodi.

Neni 147

Shfuqizime

1. Me hyrjen në fuqi të këtij Kodi shfuqizohen të gjithë dispozitat materiale dhe proceduriale që bien në kundërshtim me këtë Kod.
2. Aktet nënligjore lidhur me fushën e drejtësisë penale për të mitur do të zbatohen për sa nuk bien në kundërshtim me parimet dhe dispozitat e këtij Kodi deri në daljen e akteve nënligjore.

Neni 148
Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi 6 muaj nga botimi në Fletoren Zyrtare.